

佛說大乘無量壽莊嚴清淨平等覺經

มหาสขาวตีวญฺหสูตร

萬佛歲府 仙佛寺 釋聖傑譯
พระวิศรภัทร เขียวเกียก วัดเทพพุทธาราม

แปลจากจีนพากย์สู่ไทยพากย์

พ.ศ. ๒๕๕๑

บทนำ

มหาสุชาวตีวายุหสูตร หรืออมิตายุสสูตร หรือมหาอมิตายุสสูตรนี้ เป็นหนึ่งในสูตรสำคัญของนิกายมหายานสำนักสุชาวตี (淨土宗) และเป็นหนึ่งใน ๕ คัมภีร์หลักของสำนักนี้ ที่ภายในกล่าวถึงบุพชาติ ของพระอมิตาภอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า (อีกพระนามคือ อมิตายุสะ) เมื่อเสวยพระชาติเป็นภิกษุชื่อธรรมกร แล้วได้ประกาศปณิธานที่ยิ่งใหญ่เพื่อโปรดสรรพสัตว์ไว้ ๔๘ ประการ

อนึ่ง พระสูตรนี้ได้มีการแปลสู่ภาษาจีนถึง ๑๒ จำนวนในหลายสมัย เมื่อมาถึงปัจจุบันคงเหลือไว้เพียง ๕ จำนวนคือ

- (๑) 無量壽清淨平等覺經 แปลโดยพระโลกเกษมมหาเถระ (Lokaksema) เป็นชาวแคว้นตุงชาราหรือจ๋วงยี่(月氏) ในยุคฮั่น (漢) รวบรวม พ.ศ. ๓๗๑-๓๗๓
- (๒) 無量壽經 แปลโดยพระสังฆวรมันมหาเถระ ในยุคเว่ย(魏) ปี พ.ศ. ๓๗๕,
- (๓) 佛說諸佛阿彌陀三耶三佛薩樓佛檀過度人道經 แปลโดยอุบาสกจีเหลียน ในยุคอู๋(吳) รวบรวมปี พ.ศ. ๓๖๕-๔๒๓
- (๔) 佛說大乘無量壽莊嚴經 แปลโดยพระธรรมภัทรมหาเถระ ราชวงศ์ซ่ง(宋) รวบรวมปี พ.ศ. ๙๖๓-๑๐๒๒ และ
- (๕) 無量壽如來會 แปลโดย พระโพธิ์ธิจิมมหาเถระ ในสมัยราชวงศ์ถัง(唐) รวบรวมปี พ.ศ. ๑๑๖๑-๑๔๕๐ ซึ่งอยู่ในผูกที่ ๑๓ ของคัมภีร์มหารัตนคัมภีร์(大寶積經)

สำหรับพระสูตรชื่อ 佛說大乘無量壽莊嚴清淨平等覺經 ฉบับนี้ อุบาสก 夏蓮居 (พ.ศ. ๒๔๒๓ - ๒๕๐๘) เป็นบุคคลในราชวงศ์ชิง(清) พร้อมด้วยนักปราชญ์อีก ๒ ท่าน ได้ชำระพระสูตรทั้ง ๕ ฉบับข้างต้นให้บริสุทธิ์หมดจดและชัดเจนยิ่งขึ้น เหตุผลเพราะพระสูตรนี้ในฉบับอื่นๆ มีข้อเหมือนและต่างกันอยู่ อย่างเช่น มหาปณิธาน ๒ ข้อที่ว่าด้วยอุบัติแต่ดอกบัวและโลกธาตุปราศจากอริสตรีนั้น จากฉบับของสมัยฮั่นและสมัยอู๋มีอยู่ แต่ฉบับสมัยเว่ยกลับไม่มี และฉบับสมัยฮั่นและสมัยอู๋แปลมหาปณิธานได้ ๒๔ ข้อ สมัยเว่ยและสมัยถังแปลมหาปณิธานได้ ๔๘ ข้อ สมัยซ่งแปลได้ ๓๖ ข้อ กล่าวคือ สมัยเว่ยและสมัยถังได้แปลอธิบายมากกว่าสมัยฮั่นและสมัยอู๋ จึงทำให้เป็นที่กังขาของนักศึกษาในยุคหลัง

นับแต่สมัยฮั่นจนถึงสมัยซ่ง พระสูตรนี้ได้มีการแปลจากภาษาสันสกฤตสู่ภาษาจีนถึง ๑๒ ล้านวน การชำระใหม่ในสมัยซ่งของอุบาสิก 夏蓮居 และคณะ จึงได้ตั้งชื่อพระสูตรนี้ในภาค ภาษาจีนใหม่ว่า 無量壽莊嚴清淨平等覺 ซึ่งแต่ละคำมีความหมายดังนี้ 無量壽 หมายถึง จิตสังขารของตนเองและมหาปณิธานที่ไม่มีประมาณ 莊嚴 หมายถึง ปณิธานที่ยิ่งใหญ่ ทำให้จิตอสังขาร 清淨 หมายถึง ปณิธานที่ยิ่งใหญ่ทำให้จิตบริสุทธิ์ 平等 หมายถึง ยังให้ สรรพสิ่งเสมอภาค 覺 หมายถึง ยังให้ตนเองและผู้อื่นได้รู้แจ้ง

อาตมาภาพได้เลือกแปลสำนวนที่ปรากฏอยู่นี้ เหตุผลเพราะสำนักมหายานใน ต่างประเทศยุคปัจจุบัน ได้ตีพิมพ์พระสูตรสำนวนนี้ออกเผยแผ่มาก เนื่องจากมีอรรถะที่สมบูรณ์ และครบถ้วนมากที่สุด แบ่งเป็น ๔๘ ตอน ตามจำนวนมหาปณิธาน ๔๘ ประการของพระอมิตายะ พุทธเจ้า และเชิงอรรถที่อธิบายความที่ปรากฏในเล่มได้นำมาจาก หนังสือ 大乘無量壽經 簡註易解 ของพระธรรมอาจารย์จิ่งคัง (淨空法師) และ 佛說大乘無量壽莊嚴 清淨平等覺經解 ของ 黃念祖老居士

พระสูตรนี้ได้เริ่มต้นแปลเมื่อเดือนกันยายน ปี ๒๕๕๐ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๕๑ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรง สิ้นพระชนม์ ยิ่งความโศกเศร้าอาลัยมาสู่ดวงใจของพลสกนิกรทุกหมู่เหล่า เพราะต่างประจักษ์ซึ่งใน พระกรุณาธิคุณของพระองค์ อาตมาภาพก็เป็นผู้หนึ่งที่เคยได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าฯ เพื่อถวายหนังสือพระสูตรแปลโสตนี้ เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘ ครั้งเป็นฆราวาส ได้สดับ พระดำรัสอย่างใกล้ชิด ยิ่งความปลาบปลื้มในพระเมตตาอย่างหาที่สุดมิได้ ทั้งพระองค์ยังทรงสน พระทัยและส่งเสริมการพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นเหตุให้เพียรแปลแล้วเสร็จสมบูรณ์เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๑ ด้วยความสำนึกในพระกรุณาธิคุณ และขอตั่งจิตอุทิศถวายเป็นพระกุศล เพื่อ ดวงพระวิญญาณจะเสด็จสู่สุขชาวดีพุทธเกษตร ดำรงพระฐานะเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ประเสริฐใน โลกธาตุแห่งนั้น ก้าวล่วงทุกข์ภัยของสังสารวัฏ ตามนัยยะแห่งพระสูตรนี้

ในวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๑ พระมหาธรรมจารย์จิ่งคังได้เดินทางมายังประเทศไทย อาตมาก็ได้มีโอกาสเข้ากราบนมัสการ ฟังพระธรรมบรรยายและถวายพระสูตรแปลฉบับนี้ ซึ่งท่าน ได้อนุมัตินาชื่นชมและยินดีที่พระสูตรนี้ได้แปลสู่ภาษาไทย และเมื่อคณะศิษยานุศิษย์ของสำนัก

泰國淨宗學會 ทราบว่าคณะศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่ธรรมหมื่นคุณธรรมสถานกำลังจะพิมพ์พระสูตรเล่มนี้ เพื่อน้อมเกล้าฯถวายเป็นพระกุศลแด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จึงพร้อมใจกันเป็นธุระในการจัดพิมพ์เพื่อร่วมกันแสดงความจงรักภักดีและสำนึกในพระกรุณาธิคุณ โดยพิมพ์ที่ต่างประเทศแล้วส่งกลับมาเผยแผ่ที่ประเทศไทยเป็นจำนวนมากตามที่ท่านถืออยู่นี้

ที่จริงแล้ว เรื่องราวของพระอมิตายุสพุทธเจ้าแห่งสุขาวดีโลกธาตุได้แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกมานานแล้ว แต่ทว่าในประเทศไทยเรานี้ถึงแม้จะมีชาวจีนหรือลัทธิแบบมหายานอยู่ทั่วไป แต่ก็มิได้รู้จักและเข้าใจเรื่องราวของพระอมิตายุสพุทธเจ้าอย่างแท้จริง แม้ในปัจจุบันจะมีงานเขียนเกี่ยวกับดินแดนสุขาวดีของพระพุทธเจ้าพระองค์นี้อยู่มาก แต่ก็ยังเป็นงานเขียนเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์เสียส่วนใหญ่ อาตมาหวังว่ามหาสุขาวดีวชิรสูตรฉบับนี้จะแก้ปมสงสัยเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรและยังประโยชน์ไพศาลแก่พุทธบริษัททั้งหลาย เชื่อได้ว่าสาธุชนทั้งหลายผู้ได้อ่านศึกษาและนำไปปฏิบัติด้วยศรัทธาแท้จริงแล้ว จะได้รับประโยชน์ประมาณมิได้เลย

หากจักมีข้อผิดพลาดใดที่เกิดจากการแปลนี้แล้วไซ้ ด้วยเพราะอาตมาภาพเบาปัญญาเอง กราบขอขมาต่อพระรัตนตรัย ขออกุศลกรรมทั้งปวงจงมลายสิ้นด้วยจิตบริสุทธิ์ กุศลอันใดที่เกิดมีขึ้นขออุทิศแต่สรรพสัตว์ทั้งปวงจนหมดสิ้น ขอให้หมู่สัตว์และตนเอง ได้มีแสงสว่างคือปัญญาและบารมีไม่มีประมาณ มีอายุขัยไม่มีประมาณคือการไม่เกิดอีก ได้อุบัติยังสุขาวดีโลกธาตุมั่นในปัจจุบันชาติและอนาคตชาติเป็นที่แน่นอนเถิด.

後學釋聖傑

พระวิศวกัทร เลี้ยวเกี่ยก

สารบัญ

		หน้าที่
法會聖眾第一	วรรค ๑ พระอริยบริษัท	๖-๓
德遵普賢第二	วรรค ๒ ผู้ดำเนินตามสมันตภัททจริยา	๓-๙
大教緣起第三	วรรค ๓ เหตุปัจจัยแห่งคำสอนที่ยิ่งใหญ่	๑๐-๑๑
法藏因地第四	วรรค ๔ เหตุภูมิของพระธรรมกรโพิธัสตร์	๑๒-๑๔
至心精進第五	วรรค ๕ วิริยะอย่างที่สุดแห่งใจ	๑๕-๑๓
發大誓願第六	วรรค ๖ ประกาศมหาปณิธาน	๑๓-๒๖
必成正覺第七	วรรค ๗ จักสำเร็จพระสัมโพธิเป็นแน่นอน	๒๖-๒๘
積功累德第八	วรรค ๘ สั่งสมบุญสมภาร	๒๙-๓๐
圓滿成就第九	วรรค ๙ สำเร็จโดยสมบูรณ์	๓๑
皆願作佛第十	วรรค ๑๐ ล้วนแต่ปรารถนาพุทธภูมิ	๓๒
國界嚴淨第十一	วรรค ๑๑ โลกธาตุวิเศษอลังการ	๓๓-๓๔
光明徧照第十二	วรรค ๑๒ พระรัศมีแผ่ไปในสากล	๓๔-๓๕
壽眾無量第十三	วรรค ๑๓ พระชนมายุมีอายุประมาณ	๓๖-๓๗
寶樹徧國第十四	วรรค ๑๔ รัตนพฤกษ์ทั่วโลกธาตุ	๓๗
菩提道場第十五	วรรค ๑๕ โพิธิมณฑล	๓๘-๓๙
堂舍樓觀第十六	วรรค ๑๖ วิหารและหอทัศนาศาสนา	๓๙
泉池功德第十七	วรรค ๑๗ องค์คุณแห่งน้ำพุและสระโบกขรณี	๔๐-๔๑
超世希有第十八	วรรค ๑๘ มีความยอดเยี่ยมอันหาได้ยากยิ่งในโลก	๔๒
受用具足第十九	วรรค ๑๙ เครื่องใช้บริบูรณ์	๔๓
德風華雨第二十	วรรค ๒๐ ลมกุศลและฝนมงคล	๔๔
寶蓮佛光第二十一	วรรค ๒๑ บั้วรัตน์และพุทธรังสี	๔๕
決證極果第二十二	วรรค ๒๒ เทียงแท้ในผลอันอุดม	๔๖
十方佛讚第二十三	วรรค ๒๓ พระพุทธเจ้าทั่วทิศทรงแสดงดี	๔๗

三輩往生第二十四	วรรค ๒๔ อุบัติสามระดับชั้น	๔๘-๔๙
往生正因第二十五	วรรค ๒๕ เหตุแห่งการถือปฏิบัติ	๕๐-๕๑
禮供聽法第二十六	วรรค ๒๖ ถวายสักการะและสดับธรรม	๕๑-๕๖
歌嘆佛德第二十七	วรรค ๒๗ นำนำสรรเสริญพระพุทธคุณ	๕๗-๕๘
大士神光第二十八	วรรค ๒๘ ประภาสแห่งมหาบุรุษ	๕๙
願力宏深第二十九	วรรค ๒๙ กำลังแห่งปณิธานไพศาลแบบยล	๖๐-๖๑
菩薩修持第三十	วรรค ๓๐ โภทิสต์ผู้บำเพ็ญแลธำรงไว้	๖๑-๖๒
真實功德第三十一	วรรค ๓๑ บุญญาธิการอันจริงแท้	๖๓-๖๔
壽樂無極第三十二	วรรค ๓๒ ชนมายูและโสมนัสเป็นอนันต์	๖๔-๖๖
勸諭策進第三十三	วรรค ๓๓ อุปายะให้พากเพียร	๖๗-๖๙
心得開明第三十四	วรรค ๓๔ จิตลุถึงปัญญารู้แจ้ง	๗๐-๗๑
濁世惡苦第三十五	วรรค ๓๕ ทุกข์มหันต์ของโลกแห่งความเลื่อม	๗๒-๗๖
重重誨勉第三十六	วรรค ๓๖ คำสอนและความเพียรอันสำคัญ	๗๗-๗๘
如貧得寶第三十七	วรรค ๓๗ ประหนึ่งยากพบแก้วรัตน	๗๘-๘๐
禮佛現光第三十八	วรรค ๓๘ อภิวาทพระพุทธองค์บังเกิดรัศมี	๘๑-๘๔
慈氏述見第三十九	วรรค ๓๙ พระเมตไตรยะพรรณนาสิ่งที่ได้ยล	๘๔-๘๕
邊地疑城第四十	วรรค ๔๐ วิจิกิจจานคร แห่งพวกเมลัจจะ	๘๕-๘๗
惑盡見佛第四十一	วรรค ๔๑ สิ้นอาสวะจึงพบพระพุทธองค์	๘๗-๙๐
菩薩往生第四十二	วรรค ๔๒ การไปปฏิบัติของพระโพทิสต์	๙๐-๙๒
非是小乘第四十三	วรรค ๔๓ มิใช่ยานที่คับแคบ	๙๒-๙๓
受菩提記第四十四	วรรค ๔๔ ลัทธยาเทศพุทธพยากรณ์	๙๓-๙๔
獨留此經第四十五	วรรค ๔๕ มีเพียงพระธรรมสูตรนี้เท่านั้น	๙๕-๙๖
勤修堅持第四十六	วรรค ๔๖ เพียรบำเพ็ญธำรงธรรม	๙๖-๙๗
福慧始聞第四十七	วรรค ๔๗ เพิ่งได้สดับบุญและปัญญา	๙๗-๙๘
聞經獲益第四十八	วรรค ๔๘ สดับธรรมเสวยประโยชน์	๙๘-๑๐๐

佛說大乘無量壽莊嚴清淨平等覺經

มหาสุขาวดีวญฺหสุตฺต

โอม นโม รตนตรयाย โอม นมः ศรีสรवพุทธ โพธิสत्तवेภยः

นโม ทศทिकนनुตاپर्यानतโลกघातुप्रतिष्ठितेभ्यः

सरव पृथुत्पोथिसत्तवारुयस्वरवकप्रतयेकपृथुत्वेभ्यो अतिदानात्प्रतयुत्तपनु नेभ्यः

नमो अमिताय नमो अजिनृतयकुणानुत्तरात्मने

法會聖眾第一

如是我聞。一時佛在王舍城耆闍崛山中，與大比丘眾萬二千人俱。一切大聖，神通已達。其名曰：尊者憍陳如、尊者舍利弗、尊者大目犍連、尊者迦葉、尊者阿難等，而為上首。又有普賢菩薩、文殊師利菩薩、彌勒菩薩，及賢劫中一切菩薩，皆來集會。

วรรค ๑ พระอริยปริยัติ

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วดังนี้ สมัยหนึ่งสมเด็จพระผู้มีพระภาค เมื่อครั้งประทับยังนครราชคฤห์ บนคิชฌกูฏบรรพต ท่ามกลางภิกษุหมู่ใหญ่หนึ่งหมื่นสองพันรูป อันล้วนแต่เป็นพระมหาอริยเจ้า สมบูรณ์พร้อมซึ่งอภิญาญา ° มีนามว่าพระโกณฑัญญะ พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระกัสสปะ พระอานนท์ เป็นอาทิ ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้นำแห่งหมู่สงฆ์

° ฤทธิ์ ๖ ประการ มี ๑)อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ ๒)ทิพยจักขุ ตาทิพย์ ๓)ทิพยโสต หูทิพย์ ๔)เจโตปริยญาณ ญาณที่กำหนดรู้ใจผู้อื่นได้ ๕) บุพเพนิวาสานุสสติ ญาณ การระลึกชาติได้ และ ๖)อัสวักขยญาณ ญาณที่ทำให้สิ้นอาสวะ (ข้อ ๖ นี้มีเฉพาะพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา) ทำข้อแรกเป็นโลกิยอภิญาญา ข้อท้ายเป็นโลกุตตระ

ทั้งยังมีพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ พระเมตไตรยโพธิสัตว์ และพระโพธิสัตว์ทั้งปวงในภัทรกัลป์แห่งนี้ ที่มาประชุมรวมอยู่^๒

德遵普賢第二

又賢護等十六正士，所謂善思惟菩薩、慧辯才菩薩、觀無住菩薩、神通華菩薩、光英菩薩、寶幢菩薩、智上菩薩、寂根菩薩、信慧菩薩、願慧菩薩、香象菩薩、寶英菩薩、中住菩薩、制行菩薩、解脫菩薩，而為上首。咸共遵修普賢大士之德，具足無量行願，安住一切功德法中。遊步十方，行權方便。入佛法藏，究竟彼岸。願於無量世界成等正覺。捨兜率，降王宮，棄位出家，苦行學道，作斯示現，順世間故。以定慧力，降伏魔怨。得微妙法，成最正覺。天人歸仰，請轉法輪。常以法音，覺諸世間。破煩惱城，壞諸欲塹。洗濯垢污，顯明清白。調眾生，宣妙理，貯功德，示福田。以諸法藥，救療三苦。昇灌頂階，授菩提記。為教菩薩，作阿闍黎，常習相應無邊諸行。成熟菩薩無邊善根，無量諸佛咸共護念，諸佛剎中皆能示現。譬善幻師，現眾異相，於彼相中，實無可得。此諸菩薩，亦復如是。通諸法性，達眾生相。供養諸佛，開導群生。化現其身，猶如電光。裂魔見網，解諸纏縛。遠超聲聞辟支佛地，入空、無相、無願法門。善立方便，顯示三乘。於此中下，而現滅度。得無生無滅諸三摩地，及得一切陀羅尼門。隨時悟入華嚴三昧，具足總持百千三昧。住深禪定，悉觀無量諸佛。於一念頃，徧遊一切佛土。得佛辯才，住普賢行。善能分別眾生語言，開化顯示真實之際。超過世間諸所有法，心常諦住度世之道。於一切萬物隨意自在，為諸庶類作不請之友。受持如來甚深法藏，護佛種性常使不絕。興大悲，愍有情，演慈辯，授法眼，杜惡趣，開善門。於諸眾生，視若自己，拯濟負荷，皆度彼岸。悉獲諸佛無量功德，智慧聖明，不可思議。如是等諸大菩薩，無量無邊，一時來集。又有比丘尼五百人，清信士七千人，清信女五百人，欲界天，色界天，諸天梵眾，悉共大會。

^๒ สำหรับพระสูตรบทนี้ ในฉบับแปลอื่นๆ มีจำนวนของพระโพธิสัตว์ และอริยเจ้าต่างๆ ที่กล่าวถึงไม่เท่ากัน

วรรค ๒ ผู้ดำเนินตามสมันตภัททจริยา

ยังมีมหาบุรุษสิบหกท่าน คือมีพระภัททपालเป็นต้น^๓ ยังมีพระคุณมดีโพธิสัตว์ พระปรตนิภาณโพธิสัตว์ พระอนิจทัศนาโพธิสัตว์ พระอิทธิศรีโพธิสัตว์ พระวีรประภาโพธิสัตว์ พระรัตนเกตุโพธิสัตว์ พระอุตรญาณโพธิสัตว์ พระศานติอินทริย์โพธิสัตว์ พระศรัทธาปรัชญาโพธิสัตว์ พระปณิธิปรัชญาโพธิสัตว์ พระคันธหัสตินทร์โพธิสัตว์ พระรัตนวีรโพธิสัตว์ พระวิหารสถิตยโพธิสัตว์ พระวินัยจริยาโพธิสัตว์ พระวิโมกษโพธิสัตว์ ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้นำ ต่างก็ประพฤติในคุณธรรมแห่งพระสมันตภัททโพธิสัตว์ สมบูรณ์พร้อมซึ่งจริยาและปณิธานมิอาจประมาณ ดำรงอยู่ในกุศลธรรมทั้งปวง ท่องเที่ยวไปในทิศทิศ แลดำเนินจริยาด้วยอุบายะที่ชาญฉลาด เข้าสู่พระพุทธธรรมปิฎกแล้วลุถึงฝั่งกระโน้นอันเป็นที่สุด เป็นผู้มึปณิธานว่าจักตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณในโลกธาตุทั้งปวงมิอาจประมาณ จักเสด็จลงจากดุสิตาเทวโลก แล้วเข้าสู่ราชมณเฑียร ละทิ้งราชบัลลังก์แล้ว ออกอภิเษกกรรมณ์ บำเพ็ญกุศลกิริยาเพื่อศึกษามรรคธรรม การกระทำที่ปรากฏอยู่เช่นนี้ ก็เพราะอนุโลมตามโลกเป็นเหตุ ด้วยใช้สมาธิญาณพละจึงสยบหม่มมาร ได้บรรลुพระสัทธรรมอันคัมภีรภาพแล้วตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ อันหมู่เทวดาแลมวลมนุษย์ก็น้อมเอาเป็นที่พึ่งด้วยความเคารพยำเกรง แล้วทูลอาราธนาให้หมุนเคล็อนกงพระธรรมจักร ใช้ธรรมโฆชะยังโลกทั้งปวงให้รู้แจ้ง ทำลายกิเลสนครา และยังกำแพงแห่งราคะให้พินาศสิ้น ชำระมลทินอาสวะ ให้สำแดงเป็นความพิสุทธิพิมลใส บำราบอบรมสรรพสัตว์ กล่าวแสดงซึ่งธรรมอรรถที่แยกคายอัศจรรย์ สัมสมสรรพกุศล เป็นบุญเกษตรของโลก แล้วใช้ธรรมโฆสถทั้งปวงพยาบาลรักษา**ตรีทุกขโรคา**^๔ แล้วขึ้นสู่ลำดับแห่งการอภิเษกเป็นธรรมราชกุมาร น้อมรับลัทธยาเทศพุทธพยากรณ์ เป็นอนุศาสน์โพธิสัตว์ คือเป็นอาจารย์ผู้สั่งสอนธรรม บำเพ็ญอยู่ซึ่งโยคะเป็นนิจ มีจริยาทั้งปวงไพศาลไร้ขอบเขต เป็นพระโพธิสัตว์ผู้ได้รับการเพาะบ่มควรแก่การงาน มีกุศลพีชมหาศาลอนันตะ บรรดาพระพุทธโลกนาถทั้งปวงล้วนแต่ทรงปกป้องระลึกถึง ในบรรดาพุทธเกษตรทั้งปวงนั้นแล้ว ก็ล้วนสามารถสำแดงอิทธิพลให้ปรากฏ อุปมามายาจารย์ผู้ช่ำชองกลวิद्या สามารถยังลักษณะการต่างๆให้เกิดมีขึ้น แลในสรรพลักษณะเหล่านั้น ที่จริงแล้วก็มิอาจเข้าถึง(เพราะเป็นมายา) อันว่าพระโพธิสัตว์นี้ก็เป็นอย่างนี้ ที่

^๓ สัตบุรุษ ๑๖ องค์ มี ๑.พระภัททपालะ ๒.พระรัตนการ ๓.พระสุสารถวาหะ ๔.พระนรทัตตะ ๕.พระคหุยคุปตะ ๖.พระวรุณทัตตะ ๗.พระอินทรทัตตะ ๘.พระอุตรมดี ๙.พระวิเศษมดี ๑๐.พระวราธมานมดี ๑๑.พระโฆษทรรคิน ๑๒.พระสุสัมปรัสถิตะ ๑๓.พระสุภิกรานตวิกรามิน ๑๔.พระอนุปมมดี ๑๕.พระสุยครระกะ ๑๖.พระธารณีธร

^๔ ตรีทุกขโรคา คือ โรคแห่งความทุกข์ ๓ ชนิดคือ โรคจากความโลภะ โทสะ และโมหะ

แห่งตลอดในสรรพธรรมภาวะ และรู้แจ้งซึ่งสัตวลักษณะ ถวายสักการะพระพุทธเจ้าทั้งปวง เป็นผู้
ชี้นำเวไนยสัตว์โดยแสดงรูปร่างตามนั้นๆ ครุณาอสนีบาตที่ตัดมารทิวฐิชาละให้ขาดสิ้น แล้วหลุด
พ้นจากสังโยชน์ร้อยรัดทั้งปวง เป็นผู้ห่างไกลแสงสว่างพ้นจากภูมิแห่งพระสาวกและพระปัจเจกโพธิ
บรรลุนุชยา อนิมิตตและอปรณิหิตวิโมกษมุข^๕ ตั้งอยู่และชาญเชี่ยวชาญในอุบายโกศล ด้วยการ
ล่าแดงเป็นตริยาน ด้วยอาศัยมหายาน มัชฌิมยาน จุลยานนี้^๖ โปรดสรรพสัตว์จนหมดสิ้น ให้
บรรลุดังสมาธิทั้งปวงแห่งความไม่เกิดไม่ดับ พร้อมบรรลุนิยามทั้งปวง และอนุโลมตามกาละเข้า
สู่**อวตังสกะสมาธิ**^๗ สมบูรณ์และทรงไว้ซึ่งสมาธิจำนวนร้อยพัน ดำรงอยู่ในความประณีตแห่งสมาธิ
ฌาน ได้พบพระพุทธเจ้าจำนวนอมิตะพระองค์ ในขณะที่เดียวก็ท่องเที่ยวไปในพุทธเกษตรทั้งปวง
เป็นผู้บรรลุปุทธปฏิภาณ ตั้งมั่นในสมันตภัทรวชิรา สามารถแยกแยะวิจนะของหมู่สัตว์ทั้งหลายได้
เป็นอย่างดี แล้วจึงประกาศซึ่ง**ตัดตวัตรธรรม** ที่ล่วงพ้นสรรพธรรมแห่งจักรวาล มีจิตตั้งมั่นอุคช่วย
โลกภูมิ สรรพสิ่งทั้งปวงนั้นก็กระทำได้อิสระดั่งมโนรถ เพื่อมวลชนทั้งปวงแล้วจึงกระทำซึ่งความ
เป็นมิตรที่มีได้เชื่อเชิญ^๘ น้อมรับชำระไว้ซึ่งคัมภีร์ธรรมปิฎกอันแยกกายของพระตถาคตเจ้า ปกป้อง
รักษาพระพุทธโคตรให้มีชาติบุญ เจริญมหากุณา เวทนาในสรรพชีวิต แล้วกล่าวแสดงปฏิภาณ
แห่งเมตตา ชำรงไว้ซึ่งธรรมจักขุ ปิดกั้นอบายภูมิ แล้วเปิดออกซึ่งกุศลทวาร แม้นตนเองก็
อนุเคราะห์แก่รับสรรพสัตว์ทั้งหมดให้ข้ามสู่ฝั่งกระโน้น ได้เสวยกุศลเนกประการของพระตถาคต
เจ้าทั้งปวง มีปัญญาญาณปราดเปรื่องเป็นอจินไตย ดั่งพระมหาโพธิสัตว์เหล่านี้ ที่มีจำนวนอมิตะ
และอนันตะ ในขณะที่เดียวได้มาประชุมกันอยู่ ยังมีภิกษุณีจำนวนห้าร้อย มีบุรุษเจ็ดพัน สตรีห้าร้อย
ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้มีศรัทธาอันบริสุทธิ์ เทพเจ้าในกามภพ เทพเจ้าในรูปภพและคณะเทพพรหมก็ล้วน
มาประชุมอยู่เป็นมหาสมาคมใหญ่

^๕ **ตริณี วิโมกษมุขานี** หรือ **วิโมกข์ ๓** คือ ความหลุดพ้น ประเภทของความหลุดพ้น จัดตามลักษณะการเห็นไตรลักษณ์ ข้อที่ไปถึงความหลุดพ้น มี๑) **ศุขนุชยา**
ความหลุดพ้นด้วยการดับสูญอัสตา หลุดพ้นด้วยความว่าหมดความยึดมั่น ได้แก่ความหลุดพ้นที่เกิดจากปัญญาพิจารณาเห็นนามรูป **โดยความเป็นอนัตตา คือ**
หลุดพ้นด้วยเห็นอนัตตาแล้วถอนความยึดมั่นเสียได้ (อาศัยอนัตตานุปัสสนา ถอนอัสตาภินิเวส) ๒) **อนิมิตต** ความหลุดพ้นด้วยการดับอนิจจัง โดยปราศจาก
นิमित เครื่องหมาย หลุดพ้นด้วยไม่ถือนิมิต ได้แก่ความหลุดพ้นที่เกิดจากปัญญาพิจารณาเห็นนามรูป **โดยความเป็นอนิจจัง คือหลุดพ้นด้วยเห็นอนิจจตาแล้ว**
ถอนนิमितเสียได้ (อาศัยอนิจจานุปัสสนา ถอนวิปลาสนิमित) ๓) **อปรณิหิต** ความหลุดพ้นเพราะไม่มีกิเลสเป็นที่ตั้ง หลุดพ้นด้วยไม่ทำความปรารถนา ได้แก่ความ
หลุดพ้นที่เกิดจากปัญญาพิจารณาเห็นนามรูป **โดยความเป็นทุกข คือหลุดพ้นด้วยเห็นทุกขตา แล้วถอนความปรารถนาเสียได้** (อาศัยทุกขานุปัสสนา ถอน
ตัณหาปณิธิ)

^๖ คือยานทั้ง ๓ มี มหายานคือพุทธยานหรือโพธิสัตว์ยาน มัชฌิมยานคือปัจเจกพุทธยาน จุลยานคือสาวกยาน

^๗ **อวตังสกะสมาธิ** คือ สมาธิตามนัยยะของคัมภีร์ อวตังสกะ ว่าด้วยการพัฒนาโลกธาตุและสรรพสิ่งทั้งปวงว่ามีความเกี่ยวข้องกันเป็นปัจจัยการ ประคองช้ำของ
พระอินทร์ที่ร้อยเรียงด้วยแก้วอัญมณี ที่สาดแสงระยับกระทบกันเรื่อยไปไม่สิ้นสุด

^๘ หมายถึง พระโพธิสัตว์ เป็นผู้อนุโลมคล้อยตามสรรพสัตว์ แม้ว่าสัตว์นั้นๆ จักมีรู้จักและมิได้วอนขอ

大教緣起第三

爾時世尊威光赫奕，如融金聚，又如明鏡，影暢表裏，現大光明數千百變。尊者阿難即自思惟，今日世尊色身諸根悅豫清淨，光顏巍巍，寶剎莊嚴，從昔以來所未曾見。喜得瞻仰，生希有心。即從座起，偏袒右肩，長跪合掌，而白佛言：世尊今日入大寂定，住奇特法，住諸佛所住導師之行，最勝之道。去來現在佛佛相念，為念過去未來諸佛耶？為念現在他方諸佛耶？何故威神顯耀、光瑞殊妙乃爾，願為宣說。於是世尊，告阿難言：善哉善哉！汝為哀愍利樂諸眾生故，能問如是微妙之義。汝今斯問，勝於供養一天下阿羅漢、辟支佛，佈施累劫諸天人民、蜎飛蠕動之類，功德百千萬倍。何以故？當來諸天人民，一切含靈，皆因汝問而得度脫故。阿難，如來以無盡大悲，矜哀三界，所以出興於世。光闡道教，欲拯羣萌，惠以真實之利，難值難見，如優曇花，希有出現。汝今所問，多所饒益。阿難當知，如來正覺，其智難量，無有障礙。能於念頃，住無量億劫。身及諸根，無有增減。所以者何？如來定慧，究暢無極。於一切法，而得最勝自在故。阿難諦聽，善思念之，吾當為汝，分別解說。

วรรค ๓ เหตุปัจจัยแห่งคำสอนที่ยิ่งใหญ่

ในสมัยนั้นแลสมเด็จองค์พระโลกนาถเจ้า ทรงเปล่งพระรัศมีโอภาสเรืองรองให้ปรากฏดุจประทับอยู่ในหมู่สุวรรณชาติ ทั้งประดุจคั่นช่องใสที่ล้ำแดงภาพให้ปรากฏอยู่ภายใน เปล่งมหารัศมีสว่างไสวนับได้ร้อยพันประการ พระคุณเจ้าอาณนที่ได้มีมณสิการว่า ในวาระนี้พระโลกนาถเจ้า ทรงมีพระกายนิทรีย์บริสุทธิ์ถึงดงาม มีพระพักตร์ผ่องใสยิ่งนัก เกษตรแห่งนี้ก็อสังการด้วยรัตนชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีเคยได้ประสบมาแต่กาลก่อน จึงเกิดปีติปราโมทย์เฝ้ามองอยู่ด้วยความเคารพยำเกรงบังเกิดจิตอันหาได้ยากแล้วลุกขึ้นจากอาสนะ ลดผ้าเฉวียงทักขิณอังกฤษา คุกขานุถวายวันทนาแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระโลกนาถเจ้า ในวาระนี้พระองค์ทรงเข้ามาหาโรธสมาบัติ แล้วทรงชำระในวิหารธรรมอันวิเศษ ชำรงในพระจริยาวัตรสมาจารแห่งความเป็นพระผู้ชี้หน้าของพระพุทธเจ้าทั้งปวง เป็นวิชยมรรคที่ประเสริฐ เป็นพุทธลักษณะอันสุสดีของบรรดาสมเด็จประทีปแก้วพระสัมพุทธองค์ใน

กาลอดีต อนาคตและปัจจุบัน เพื่อเป็นเครื่องให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าในกาลอดีตและอนาคตนั้นหรือ
กระไร หรือเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธเจ้าทั้งปวงที่ยังประทับอยู่แม้ในปัจจุบันที่เบื้องทิศอื่นๆแล้ว
ด้วยเหตุไฉนหนอ จึงทรงแสดงพระพุทธานุภาพเป็นรัศมีเรืองรองสว่างไสว ฉายแสงอันวิจิตรงดงาม
เช่นนี้ ขอพระองค์โปรดตรัสแสดงด้วยเถิดพระเจ้าข้า

ในเวลานั้น สมเด็จพระโลกนาถเจ้า รับสั่งกับพระอานนท์ว่า สาธุๆ ด้วยเหตุที่เธอเวทนา
สงสารและจักยังประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์ทั้งปวง จึงสามารถเอ่ยข้อปุจฉาด้วยอรรถอันประเสริฐ
เช่นนี้ การปุจฉาของเธอในครั้งนี้มีกุศลยอดเยี่ยมกว่ากุศลของการถวายสักการบูชาพระอรหันต์ผู้
ชีณาสวะ และพระปัจเจกพุทธะทั้งปวงในพื้นที่นี้ ทั้งยอดเยี่ยมกว่าการบริจาคทานแก่เทวดา
มนุษย์ สัตว์น้ำ สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานที่อาศัยในกัลป์แห่งความยากลำบากนี้นับร้อยพันหมื่นเท่า
ด้วยเหตุใดนั้นๆ ก็บรรดาหมู่เทวดา มนุษย์และสัตว์ผู้มีปรารถนาทั้งปวงจักได้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ
เหตุเพราะการปุจฉาของเธอ

ดูก่อนอานนท์ พระตถาคตมีมหากรุณาหาที่สุดมิได้ เวทนาสงสารสัตว์ในตรีภูมิ จึงอุบัติขึ้น
ในโลกเพื่อยังมรรคธรรมคำสอนให้รุ่งเรือง ปรารถนาช่วยเหลือเวไนยทั้งปวง เพื่อมอบสุขประโยชน์
ที่แท้จริง ยากยิ่งนักจักได้ประสบเจอ อุปมาดังดอกอุทุมพร^{๑๐} ที่จักบังเกิดมียากยิ่งนัก ดังที่เธอได้
ปุจฉานี้ย่อมจักยังประโยชน์เป็นอันมาก

ดูก่อนอานนท์ เธอพึงทราบเถิดว่าพระตถาคตเจ้าผู้สัมมาสัมพุทธะ มีปัญญาอันหยั่งวัดได้
ยาก ปราศสิ่งใดมาทั้งขวาง สามารถยังให้ในขณะที่เดียวได้ดำรงอยู่ในอนันตโกฏิกัลป์^{๑๑} โดยมีกาย
และอินทรีย์ทั้งปวงมีเพิ่มขึ้นแลลดลง ด้วยเหตุไฉนหนอ เพราะสมาธิญาณแห่งพระตถาคตนั้นมีอาจ
กล่าวแสดงให้หมดสิ้นแม้ที่สุด ในสรรพธรรมนั้นเล่าก็ได้บรรลุถึงความยอดเยี่ยมและเป็นอิสระ
แล้ว

ดูก่อนอานนท์ เธอพึงสดับแลกระทำโยนิโสมนสิการเถิด ตถาคตจักแสดงอรรถาธิบายแก่
เธอ

^{๑๐} หมายถึง สิ่งมีชีวิต มีลมหายใจ

^{๑๑} หรือต้นมะเดื่อ เป็นชื่อต้นไม้ในนิยายซึ่งกล่าวกันว่าออกผลโดยไม่ผลิดอก ต่อ ๓,๐๐๐ ปีจึงจะออกดอกครั้งหนึ่ง มีปรากฏในนิพนธ์ทางพระพุทธศาสนา
หมายถึงสิ่งที่ยากนานๆครั้งจึงจะเกิดขึ้น และเปรียบเทียบความยากกับการปรากฏขึ้นของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ว่ายากยิ่งนัก

^{๑๒} โกฎิ คือ จำนวนนับว่า สิบล้าน ส่วน กัลป์ มีความหมายหลายนัยยะ หนึ่งในนั้นคือ อธิบายว่าคือ ระยะเวลาอันยาวนานเหลือเกิน, วันหนึ่งและคืนหนึ่งของพรหม,
ระยะเวลาที่จักรวาลเกิดขึ้นและประลัยครั้งหนึ่ง, การนับของอินทว่าเท่ากับ ๔,๓๒๐ ล้านปี มีอุปมาว่าเปรียบเสมือนมีภูเขาดีดาล้านกว้าง ยาว สูงด้านละ ๑ โยชน์
(ชื่อมาตราวัดระยะทาง เท่ากับ ๔ คาวุต หรือ ๔๐๐ เส้น) ทุก ๑๐๐ ปี มีคนนำผ้าเนื้อละเอียดอย่างดี(บางแห่งว่าเทวดานำผ้าทิพย์) มาลูบครั้งหนึ่ง จนกว่าภูเขานั้น
จะราบเรียบเสมอแผ่นดิน

法藏因地第四

佛告阿難：過去無量不可思議無央數劫，有佛出世，名世間自在王如來、應供、等正覺、明行足、善逝、世間解、無上士、調御丈夫、天人師、佛世尊。在世教授四十二劫，時為諸天及世人民說經講道。有大國主名世饒王，聞佛說法，歡喜開解，尋發無上真正道意。棄國捐王，行作沙門，號曰法藏。修菩薩道，高才勇哲，與世超異。信解明記，悉皆第一。又有殊勝行願，及念慧力，增上其心，堅固不動。修行精進，無能踰者。往詣佛所，頂禮長跪，向佛合掌，即以伽他讚佛，發廣大願，頌曰：

如來微妙色端嚴
光明無量照十方
世尊能演一音聲
又能現一妙色身
願我得佛清淨聲
宣揚戒定精進門
智慧廣大深如海
超過無邊惡趣門
無明貪瞋皆永無
亦如過去無量佛
能救一切諸世間
常行布施及戒忍
未度有情令得度
假令供養恆沙聖
願當安住三摩地
感得廣大清淨居
輪迴諸趣眾生類
常運慈心拔有情
我行決定堅固力
縱使身止諸苦中

一切世間無有等
日月火珠皆匿曜
有情各各隨類解
普使眾生隨類見
法音普及無邊界
通達甚深微妙法
內心清淨絕塵勞
速到菩提究竟岸
惑盡過亡三昧力
為彼羣生大導師
生老病死眾苦惱
精進定慧六波羅
已度之者使成佛
不如堅勇求正覺
恆放光明照一切
殊勝莊嚴無等倫
速生我刹受安樂
度盡無邊苦眾生
唯佛聖智能證知
如是願心永不退

วรรค ๔ เหตุภูมิของพระธรรมกรโพธิสัตว์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธองค์มีพระบรหารแก่พระคุณเจ้าอาณนทว่า ในอดีตกาลว่างไปจำนวนอนันตสงโขยกัลป์แสนยาวนานหาประมาณมิได้ มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก พระนามว่า **โลเกศวราช** เป็นผู้เสด็จมาแล้วอย่างนั้น ผู้ไกลจากกิเลสและควรบูชา ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ผู้สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ ผู้เสด็จไปดีแล้ว ผู้รู้แจ้งโลก ผู้ยอดเยี่ยมหาผู้อื่นเสมอมิได้ ผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึก ผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้ตื่นแล้วและเป็นที่พักแห่งโลก ประทับแลอยู่ในโลกเพื่อประทานคำสอนเป็นเวลาสี่สิบสองกัลป์

ในครั้งนั้น ขณะประทานพระเทศนาแก่บรรดาเทวนิกรและมนุษย์นิกร ยังมีกษัตริย์องค์หนึ่งนามว่า **โลเกศว** เมื่อได้สดับธรรมที่พระพุทธองค์แสดงแล้ว จึงปีติปราโมทย์เกิดปัญญารู้แจ้งดำริถึงการประกาศพระอนุตรสัมมาสัมโพธิจิต จึงสละราชบัลลังก์ แล้วครองเพศเป็นสมณะฉายาว่า **ธรรมกร** ได้บำเพ็ญโพธิสัตตมรรคอยู่ ประกอบด้วยสติปัญญาญาณอันเลิศ มีว่าโลกียธรรมฤโลกุตระธรรมที่ต่างกัน ก็รู้แจ้งถ่องแท้อย่างดีเยี่ยมทั้งสิ้น อีกทั้งมีปณิธิจริยาที่ประเสริฐยิ่งนัก มีกำลังแห่งปัญญารุ่งเรืองอยู่ในจิต สติรมั่นคงมิหวั่นไหว บำเพ็ญพรตจริยาอยู่ด้วยความเพียร เป็นผู้มิพ่ายแพ้ปราชัย ได้เข้าไปสู่สำนักแห่งพระพุทธองค์ กระทำศิราภิวาท คุกเข่า ถวายอัญชลีในด้านที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ แล้วกล่าวสรรเสริญพระพุทธคุณและประกาศมหาปณิธานเป็นโคลงว่า.....

"ลักษณะอันประเสริฐอลังการแห่งพระตถาคต

ในสรรพจักรวาลมีอาจเทียบเสมอ

พระรัศมีจำนวนอนันตสงสว่างไปในทิศทิศ

ดวงสุริยันจันทราแลดวงอัคนีต่างถูกบดบัง

พระโลกนาถสามารถกล่าวซึ่งสำเนียงเดียว

แต่สรรพชีวิตก็เข้าใจตามประเภทของตน

อีกทรงสำแดงเพียงวรกายที่งดงามกายเดียว

ก็ยังให้สรรพสัตว์ได้ยลตามจริตของตน

ข้าพระองค์ขอถึงซึ่งพระพุทธโฆษะอันบริสุทธิ์

ขอให้มิตถรมสำเนียงก้องไปในอนันตโลก

กล่าวแสดงค์ลีล สมาธิและความเพียร

ทางตลอดซึ่งคัมภีรธรรมอันแยบคาย

มีปัญญาญาณไพศาลลุ่มลึกคุดุมมหาสมุทร
ในหทัยก็ไร้ละอองธุลีบริสุทธิสิ้นเชิง
ก้าวพ้นอบายภูมิที่ไร้ขอบเขต
แล้วบรรลุมั่งพระโพธิญาณอันเป็นที่สุดอย่างรวดเร็ว
ปราศจากอวิชชา โสภะ โทสะอยู่เป็นนิตย์
ด้วยสมาธิพละยังให้กิเลสสิ้น ความผิดโทษสูญ
ก็ดูจพระพุทธรเจ้าจำนวนอมิตะพระองค์ในครั้งอดีต
ที่ทรงเป็นครูผู้ชี้แนะหมู่เวไนย
สามารถช่วยเหลือโลกทั้งปวง
มีชาติ ชรา อาพาธ มรณะและปวงทุกข์
บำเพ็ญทานและทรงศีล ชันติ
วิริยะ สมาธิ และญาณรวมเป็นหกบารมี
สัตว์ผู้ยังมีได้ช่วยเหลือก็ได้รับการช่วยเหลือ
ผู้ได้ช่วยเหลือแล้วก็ยังให้บรรลुพุทธญาณ
สมมติว่าถวายเป็นสักการะพระอริยะจำนวนเท่าเม็ดทรายแห่งคงคา
ก็มียิ่งใหญ่มากเท่าการปรารภนาพระโพธิญาณ
ขอ(ข้าพเจ้า)ได้ดำรงอยู่ในสมาธิ
เพื่อฉายรัศมีแก่สรรพสัตว์เป็นนิจกาล
เมื่อ(ข้าพเจ้า)บรรลुถึงความบริสุทธิ์อันไพบูรณ์แล้ว
ขอจงอสังการแลยอดเยี่ยมไร้สิ่งเทียบเคียง
สรรพสัตว์ในภูมิต่างๆ แห่งสังสารจักร
จงได้มาอุปถัมภ์โลกธาตุของข้าพระองค์เพื่อเสวยสุขโดยเร็ว
ได้บังเกิดเมตตาจิตจักอนุเคราะห์สัตว์ทั้งปวง
แล้วโปรดสรรพสัตว์ผู้มีทุกข์อันไร้ขอบเขตให้หมดสิ้น
ด้วยกำลังแห่งจริยาที่มั่นคงแข็งแกร่งของข้าพระองค์
มีเพียงปัญญาแห่งพระพุทธรองค์เท่านั้นที่สามารถเป็นสักขี
แม้สังขารนี้จะระงับแล้วซึ่งทุกข์ทั้งปวง
ก็ขอมีปณิธานจิตที่มีเลื่อมถอยอยู่เป็นนิจ เช่นนี้แล.

至心精進第五

法藏比丘說此偈已，而白佛言：我今為菩薩道，已發無上正覺之心，取願作佛，悉令如佛。願佛為我廣宣經法，我當奉持，如法修行，拔諸勤苦生死根本，速成無上正等正覺。欲令我作佛時，智慧光明，所居國土，教授名字，皆聞十方。諸天人民及蜎蠕類，來生我國，悉作菩薩。我立是願，都勝無數諸佛國者，寧可得否？世間自在王佛，即為法藏而說經言：譬如大海一人斗量，經歷劫數尚可窮底。人有至心求道，精進不止，會當剋果，何願不得。汝自思惟，修何方便，而能成就佛刹莊嚴。如所修行，汝自當知。清淨佛國，汝應自攝。法藏白言：斯義宏深，非我境界。惟願如來應正徧知，廣演諸佛無量妙刹。若我得聞如是等法，思惟修習，誓滿所願。世間自在王佛知其高明，志願深廣，即為宣說二百一十億諸佛刹土功德嚴淨、廣大圓滿之相，應其心願，悉現與之。說是法時，經千億歲。爾時法藏聞佛所說，皆悉覩見，起發無上殊勝之願。於彼天人善惡，國土麤妙，思惟究竟。便一其心，選擇所欲，結得大願。精勤求索，恭慎保持。修習功德，滿足五劫。於彼二十一俱胝佛土功德莊嚴之事，明了通達，如一佛刹。所攝佛國，超過於彼。既攝受已，復詣世自在王如來所，稽首禮足，繞佛三匝，合掌而住，白言世尊：我已成就莊嚴佛土，清淨之行。佛言：善哉！今正是時，汝應具說，令眾歡喜。亦令大眾，聞是法已，得大善利。能於佛刹，修習攝受，滿足無量大願。

วรรค ๕ วิริยะอย่างที่สุดแห่งใจ

ก็แลเมื่อธรรมกรภิกษุได้กล่าวธรรมโคลกนี้แล้ว จึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคโลกेश्वรราชว่า ข้าพระองค์เพื่อโพธิสัตว์มรรค บัดนี้ขอประกาศจิตแห่งพระอนุตรสัมมาสัมโพธิ อาศัยปณิธานเพื่อสำเร็จเป็นพระพุทธรูปตั้งพระพุทธรูปองค์นี้ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงพระธรรมสูตรแก่ข้าพระองค์อย่างไพบุลย์เถิด เพื่อข้าพระองค์จักน้อมรับแล้วแลบำเพ็ญจริยาตามพระธรรมเช่นนี้ เพื่อถอนอกซึ่งสมุฏฐานแห่งสังสารทุกข์ แล้วได้สำเร็จพระอนุตรสัมมาสัมโพธิอย่างรวดเร็วก็นั่น

เพลลาที่ข้าพระองค์กระทำซึ่งความเป็นพุทธะแล้ว ขอให้แสงสว่างคือความรุ่งเรืองแห่งปัญญาญาณ ดินแดนโลกธาตุ และนามของข้าพระองค์ จงสถับไปทั่วทิศทิศ บรรดาเทวดาแลมนุษย์นิกทรทั้งปวง และสัตว์เลื้อยคลานเป็นอาทิ ที่ได้มาอุปถัมภ์โลกธาตุของข้าพระองค์ จักได้กระทำซึ่งความเป็น โพธิสัตว์ทั้งสิ้น ข้าพระองค์ได้ตั้งปณิธานเหล่านี้ที่มีความวิเศษไปกว่าพุทธเกษตรทั้งปวงจำนวนมิ อาจประมาณ จักสำเร็จได้หรือไม่หนอพระเจ้าข้า

พระโลเกศวรราชอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงตรัสธรรมวจนะแก่ธรรมกรภิกษุว่า อุปมา บุคคลที่หมายตวงวัดห้วงมหาสาคร เมื่อผ่านเพลลาไปนับกลับ ก็อาจถึงก้นมหาสาครนั้นได้ อีก บุคคลผู้จิตตั้งมั่นปรารภในมรรค แล้ววิริยะอยู่อย่างมิหยุดพัก ก็ย่อมบรรลุซึ่งผลอันประสงคได้ แล้วจักประสาไถกับปณิธานนี้ที่จักมีบรรลุเล่า เธอนั้นจักระลึกได้เองว่า จักบำเพ็ญอุบายะประการ ไคที่ยังให้สำเร็จในอสังการแห่งพุทธเกษตร แลในการบำเพ็ญจริยาทั้งปวงเช่นนี้ เธอย่อมทราบเอง ว่าพุทธเกษตรจักบริสุทธิได้ เธอพึงสำเหนียกด้วยตนเองเถิด

ธรรมกรภิกษุทูลว่า อรรถนะนี้คัมภีรภาพยิ่งนัก หาใช้วิสัยที่ข้าพระองค์จักพึงทราบได้เฉพาะ ตนไม่ ขอพระตถาคตเจ้า ผู้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ผู้เป็นสัพพัญญู โปรดแสดงซึ่งเกษตรอัน วิเศษจำนวนไม่มีประมาณของพระพุทธเจ้าทั้งปวงด้วยเถิด ก็เมื่อข้าพระองค์ได้สดับแล้วซึ่งธรรม เหล่านี้ จักได้จำทรงแล้วประพฤตบำเพ็ญ ขอพระองค์ยังให้สมปรารถนาด้วยเถิดพระเจ้าข้า

พระโลเกศวรราชพุทธเจ้า ทรงทราบว่าธรรมกรภิกษุผู้นั้นมีปัญญาแลอุปนิสัยสูงส่ง ตั้งมั่น ในปณิธานที่คัมภีรภาพไพบุลย์ แล้วจึงแสดงลักษณะแห่งองค์คุณ อสังการ วิศุทธิ ไพบุลย์^{๑๒} และ ความสมบูรณ์ของพุทธเกษตรอื่นๆ จำนวนสองร้อยสิบโกฏิให้ปรากฏสมประสงค์ ก็แลเมื่อคราที่ แสดงธรรมนี้อยู่เพลลาได้สว่างไปหนึ่งพันกลับ ครั้นนั้นเมื่อธรรมกรภิกษุได้สดับพระพุทธศาสนีย์ ก็ได้ ทัศนาศนา(พุทธเกษตรเหล่านั้น)ไปด้วย แล้วบังเกิดอนุตรปณิธานที่ประเสริฐยิ่ง ในหมู่เทวดา มนุษย์ ความดี ความชั่ว ความกระต้างฤคความประณีตของโลกธาตุเหล่านั้น เมื่อตริตรองใคร่ครวญอย่าง ที่สุดแล้วจึงเลือกองค์คุณที่ต้องการ แล้วประกาศเป็นมหาปณิธาน กระทำความเพียรมุ่งมั่นอยู่ สำรวมระวังแลธำรงไว้ ทั้งปฏิบัติบำเพ็ญซึ่งกุศล เมื่อครบห้ากลับจึงได้เห็นแจ้งตลอด(สงเคราะห์ไว้) ซึ่งความดีงามและความอสังการของพุทธเกษตรโลกธาตุจำนวนยี่สิบเอ็ดโกฏิ ตั้งว่าในพุทธเกษตร แห่งเดียวได้รวบรวมไว้ซึ่งพุทธเกษตรทั้งปวง ทั้งวิเศษล่วงไปกว่าพุทธเกษตรเหล่านั้น ซึ่งแม้ตนเอง จักได้สงเคราะห์ไว้แล้ว ก็ยังมาเฝ้ามูลบาทแห่งพระโลเกศวรราชตถาคต กระทำศรัทธาภิวาทเปื้องพระ

^{๑๒} องค์คุณ คือคุณสมบัติ, อสังการ คือความยิ่งใหญ่, วิศุทธิ คือความบริสุทธิ์, ไพบุลย์ คือความกว้างขวาง

พุทธยุคคัลบาท ประทักษิณสามารถรอบ ประนมกรและยืนขึ้นทูลว่า "ข้าแต่พระโลกนาถเจ้า ข้าพระองค์ ได้สำเร็จแล้วซึ่งอสังการแห่งพุทธเกษตร มีการดำเนินไปที่บริสุทธิ์แล้วพระเจ้าข้า"

พระสุคตตรัสว่า "สาธุๆ ในกาลบัดนี้เธอพึงประกาศให้สมบุรณ์เกิด เพื่อยังสรรพสัตว์ให้สุขเกษมแลยังมหาชนผู้ได้สดับพระธรรมกถาแล้ว ได้บรรลुकุศลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ สามารถปฏิบัติบำเพ็ญน้อมรับในพุทธเกษตร แล้วสมบุรณ์พร้อมซึ่งมหาปณิธานจำนวนประมาณมิได้เกิด"

發大誓願第六

วรรค ๖ ประกาศมหาปณิธาน

法藏白言：唯願世尊，大慈聽察。

ธรรมกรภิกษุ กราบทูลว่า "ขอพระโลกนาถเจ้า โปรดพระเมตตาสดับด้วยเถิด"

我若證得無上菩提，成正覺已，所居佛刹，具足無量不可思議功德莊嚴。無有地獄、餓鬼、禽獸、蜎飛蠕動之類。所有一切眾生，以及焰摩羅界，三惡道中，來生我刹，受我法化，悉成阿耨多羅三藐三菩提，不復更墮惡趣。得是願，乃作佛，不得是願，不取無上正覺。

(一、國無惡道願；二、不墮惡趣願；)

หากข้าพระองค์ได้บรรลुถึงพระอนุตรสัมมาสัมโพธิ ได้ตรัสรู้แล้ว ที่ในพุทธเกษตรแห่งนั้น ย่อมพร้อมบริบูรณ์ซึ่งกุศลอสังการเป็นอนิจนโดยหาประมาณมิได้ ปราศจากนรก เปรต ตีรัจฉาน สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน บรรดาสัตว์ทั้งปวงที่ในยมโลกและอบายภูมิสามเกิด ผู้มาเกิดในเกษตรของข้าพระองค์ จักได้รับธรรมานุศาสน์จากข้าพระองค์ แล้วบรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ มิต้องสู้อบายภูมิอีกทั้งสิ้น ก็เมื่อบรรลุซึ่งปณิธานเช่นนี้แล้วไซ้ร้ จึงจักขอกระทำซึ่งความเป็นพุทธะ หากมีบรรลุถึงปณิธานนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๑. ไร้อบายภูมิ ๒. ไม่ล่วงสู้อบายภูมิ)

我作佛時，十方世界，所有眾生，令生我刹，皆具紫磨真金色身，三十二種大丈夫相。端正淨潔，悉同一類。若形貌差別，有好醜者，不取正覺。(三、身悉金色願；四、三十二相願；五、身無差別願；)

เมื่อเพลลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ สรรพสัตว์บรรดามีในทศทิศโลกธาตุ ที่มาอุบัติ
ยังเกษตรของข้าพระองค์ จักมีรูปร่างตั้งสุวรรณชมพูชบรุษสิทธิ์ ประกอบด้วยทนต์ดิ่งสมหาบุรุษ
สามสิบสองประการ สง่างามหมดจด เสมอเหมือนกันทั้งสิ้น หากจักมีรูปลักษณะที่ผิดแผกไป ว่า
มีศุภลักษณะฤกษ์อัปลักษณ์แล้วไซ้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๓. รูปร่างตั้ง
ทองชมพูชบ ๔. มีมหาบุรุษลักษณะ ๓๒ ประการ ๕. รูปร่างมีต่างกัน)

我作佛時，所有眾生，生我國者，自知無量劫時宿命所作善惡。
皆能洞視徹聽，知十方去來現在之事。不得是願，不取正覺。（六、
宿命通願；七、天眼通願；八、天耳通願；）

เมื่อเพลลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ หมู่สัตว์ทั้งหลายที่มาอุบัติยังโลกธาตุของข้า
พระองค์ ตนเองจักมีบุพเพนิวาสานุสสติญาณ ปรินิชาลวงรู้กุศลแผลอกุศลที่กระทำแล้วในบุพชาติ
จำนวนประมาณกัลป์มิได้ จักแลเห็นและยลยิน เหตุการณ์ทั่วทิศในกาลอดีต อนาคตและ
ปัจจุบัน หากมิบรรลุถึงปณิธานนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๖. มีฤทธิ์หยั่งรู้
เหตุการณ์ในอดีต คือบุพเพนิวาสานุสสติญาณ ๗. มีฤทธิ์ทางตา คือทิพยจักขุ ๘. มีฤทธิ์ทางหู คือ
ทิพยโสต)

我作佛時，所有眾生，生我國者，皆得他心智通。若不悉知億那
由他百千佛刹，眾生心念者，不取正覺。（九、他心通願；）

เมื่อเพลลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ หมู่สัตว์ทั้งหลายที่มาอุบัติยังโลกธาตุของข้า
พระองค์ จักเป็นผู้บรรลุซึ่งเจโตปริยญาณทั้งสิ้น หากมิอาจล่วงรู้จิตอันระลึกของสัตว์ทั้งปวงในพุทธ
เกษตรอื่น ๆ จำนวนร้อยพันโกฏิในยุตะแล้วไซ้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๙.
มีฤทธิ์รู้กำหนดใจผู้อื่น คือเจโตปริยญาณ)

我作佛時，所有眾生，生我國者，皆得神通自在，波羅密多。於
一念頃，不能超過億那由他百千佛刹，周徧巡歷供養諸佛者，不取正
覺。（十、神足通願；十一、徧供諸佛願；）

เมื่อเพลลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ หมู่สัตว์ทั้งหลายที่มาอุบัติยังโลกธาตุของข้า
พระองค์ จักเป็นผู้บรรลุอิทธิพละ และปารมิตาทั้งสิ้น ในขณะคราเดียว หากมิอาจท่องเที่ยวไปใน
พุทธเกษตรจำนวนเกินกว่าร้อยพันโกฏิในยุตะ เพื่อถวายสักการะพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งปวง

นั้นแล้วไซ้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๑๐.บรรลุนิติภาวะ ๑๑.ถวายสักการะพุทธะทั้งปวง)

我作佛時，所有眾生，生我國者，遠離分別，諸根寂靜。若不決定成等正覺，證大涅槃者，不取正覺。（十二、定成正覺願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ หมู่สัตว์ทั้งหลายที่มาอุบัตียังโลกธาตุของข้าพระองค์ ย่อมไกลจากความแบ่งแยก อินทรีย์ทั้งปวงสงบราบรื่น หากเป็นผู้มีเทียงแท้ต่อพระสัมโพธิแล้วจักได้บรรลุมหาปริณิรวาณแล้วไซ้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๑๒.เทียงแท้ต่อการตรัสรู้)

我作佛時，光明無量，普照十方，絕勝諸佛，勝于日月之明千萬億倍。若有眾生，見我光明，照觸其身，莫不安樂，慈心作善，來生我國。若不爾者，不取正覺。（十三、光明無量願；十四、觸光安樂願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ จักมีรัศมีจำนวนประมาณมิได้ สว่างไปในทิศทั้งสิบ รุ่งเรืองกว่าพระพุทธเจ้าทั้งปวง สว่างกว่ารังสีแห่งสุริยันแลจันทราทับพันหมื่นโกฏิเท่า หากมีสรรพสัตว์ใดที่ได้พบรัศมีนี้ของข้าพระองค์ และได้สัมผัสยังกายแห่งตนแล้วไซ้ จักได้เกษมศานติอยู่ มีจิตเมตตากระทำกุศลความดี แล้วได้มาอุบัตียังโลกธาตุของข้าพระองค์ หากมีเป็นดังนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๑๓.มีรัศมีพันประมาณ ๑๔.เมื่อต้องรัศมีแล้วยอมเป็นสุข)

我作佛時，壽命無量，國中聲聞天人無數，壽命亦皆無量。假令三千大千世界眾生，悉成緣覺，於百千劫，悉共計校，若能知其量數者，不取正覺。（十五、壽命無量願；十六、聲聞無數願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ จักมีอายุขัยประมาณมิได้ บรรดาสาวก เทพ มนุษย์อันนับค่านวณมิได้ในโลกธาตุของข้าพระองค์ ก็จักมีอายุขัยประมาณมิได้เช่นกัน สมมติว่าหมู่สัตว์ในตรีสหัสมหาสหัสโลกธาตุล้วนแต่สำเร็จเป็นพระปัจเจกโพธิ ในร้อยพันกัลป์หาก(พระปัจเจกโพธิเหล่านั้น)จักนับค่านวณถึงปริมาณ(พระสาวกในสุขาวดี)ทั้งหมดได้ถ้วนแล้วไซ้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๑๕.อายุขัยพันประมาณ ๑๖.มีสาวกจำนวนมิถ้วน)

我作佛時，十方世界，無量剎中，無數諸佛，若不共稱嘆我名，說我功德國土之善者，不取正覺。（十七、諸佛稱嘆願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ บรรดาพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย จำนวนประมาณพระองค์มิได้ที่ในอนันตเกชตร ในทศทิศโลกธาตุ หากมีทรงสดุดีซึ่งนามของข้าพระองค์ มิตรัสถึงความดีงามแห่งกุศลโลกธาตุของข้าพระองค์แล้วไซ้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปนิธานข้อ ๑๗.ปวงพระพุทธรูปล้วนสดุดี)

我作佛時，十方眾生，聞我名號，至心信樂，所有善根，心心回向，願生我國，乃至十念，若不生者，不取正覺。唯除五逆，誹謗正法。（十八、十念必生願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ สรรพสัตว์ในทศทิศ เมื่อได้สดับนามของข้าพระองค์แล้ว จักเกิดศรัทธาโสมนัสเป็นที่สุดแห่งใจ กุศลมูลบรรดามีก็อุทิศเพื่อขออุปบัติยังโลกธาตุของข้าพระองค์ จนถึงการระลึก(ภาวนาถึง)สิบวาระ หากมิได้มาอุปบัติแล้วไซ้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ เว้นเสียแต่ผู้ก่ออนันตริยกรรมทำประการ^{๑๓} และผู้ทำลายพระธรรม (ปนิธานข้อ ๑๘.ระลึกสิบวาระย่อมได้อุปบัติแน่นอน)

我作佛時，十方眾生，聞我名號，發菩提心，修諸功德，奉行六波羅密，堅固不退。復以善根迴向，願生我國，一心念我，晝夜不斷。臨壽終時，我與諸菩薩眾，迎現其前，經須臾間，即生我剎，作阿惟越致菩薩。不得是願，不取正覺。（十九、聞名發心願；二十、臨終接引願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ สรรพสัตว์ในทศทิศ เมื่อได้สดับนามของข้าพระองค์แล้ว จักบังเกิดโพธิจิต บำเพ็ญกุศลทั้งปวง แล้วประพฤติปารมิตาหกประการ เป็นผู้ตั้งมั่นมิเสื่อมถอย จักอุทิศกุศลมูลเพื่อขอมาอุปบัติยังโลกธาตุของข้าพระองค์ และด้วยการมีเอกจิตระลึกถึงข้าพระองค์อยู่ตลอดทิวาราตรี เมื่อคราที่อายุขัยสิ้นลง ข้าพระองค์และโพธิสัตว์ทั้งปวง จะมา

^{๑๓} กรรมอันร้ายแรงที่สุดของพระพุทธศาสนา ๕ อย่างคือ ๑)ปิตุฆาต ฆ่าพ่อ ๒)มาตุฆาต ฆ่าแม่ ๓)อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์ ๔)สังฆเภท ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ๕)โลหิตุปบาท การทำร้ายพระพุทธเจ้าจนหือพระโลหิตขึ้นไป และยังมีกรรมอีก ๕ ประการที่ร้ายแรงเทียบเท่าอนันตริยกรรม คือ ๑)ประทุษร้ายหญิงที่เป็นพระอรหันต์ ๒)ฆ่าพระโพธิสัตว์ที่ดำรงอยู่ในนิคตภูมิ(คือผู้ไม่เสื่อมถอยจากพระโพธิญาณ) ๓)ฆ่าพระเสขะบุคคล(พระอริยะบุคคลอื่นๆ ที่ยังไม่บรรลอรหันตผล) ๔)ลักของสงฆ์ ๕)ทำลายพระสถูป

ปรากฏยังเบื้องหน้าผู้นั้น ในขณะที่จักไปอุบัติยังเกษตรของข้าพระองค์ทันที แล้วกระทำซึ่งความเป็นโพธิสัตว์ผู้ได้อภิเษกเป็นธรรมราชา^{๑๔} หากมิบรรลุถึงปณิธานนี้ จักมิขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๑๙.สดับนามแล้วย่อมเกิดจิตปณิธาน ๒๐.เสด็จมารับเมื่อวាយชนม์)

我作佛時，十方眾生，聞我名號，繫念我國，發菩提心，堅固不退。植眾德本，至心迴向，欲生極樂，無不遂者。若有宿惡，聞我名字，即自悔過，為道作善，便持經戒，願生我刹，命終不復更三惡道，即生我國。若不爾者，不取正覺。（二十一、悔過得生願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ สรรพสัตว์ในทิศทิศ เมื่อได้สดับนามของข้าพระองค์แล้ว มีจิตพันผูกกระสือกออยู่ซึ่งโลกธาตุของข้าพระองค์ บังเกิดโพธิจิตตั้งมั่นมีเสื่อมถอยพร้อมกับสั่งสมกุศลมูลทั้งปวงไว้ แล้วอุทิศด้วยความเป็นที่สุดแห่งใจ พรารถนามาอุบัติยังสุชาวดีโลกธาตุแล้วไซ้ร้ ย่อมสมประสงค์ แม้ผู้มีบาปมาแต่บุพชาติ เมื่อได้สดับนามของข้าพระองค์แล้ว จักสำนึกผิดได้เองแล้วประกอบกรกุศล จักยิ่งสมათานพระสูตรและศิลาจาร เพื่อพรารถาอุบัติยังเกษตรของข้าพระองค์ ก็แลเมื่อชีวาสิ้นลงจักมีต้องสู้อบายภูมิสามอีก แล้วไปอุบัติยังโลกธาตุของข้าพระองค์ หากมีเป็นดังนี้ จักมิขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๒๑.สำนึกบาปสู่สุชาวดี)

我作佛時，國無婦女。若有女人，聞我名字，得清淨信，發菩提心，厭患女身，願生我國。命終即化男子，來我刹土。十方世界諸眾生類，生我國者，皆於七寶池蓮華中化生。若不爾者，不取正覺。（二十二、國無女人願；二十三、厭女轉男願；二十四、蓮華化生願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ในโลกธาตุย่อมปราศจากสตรี^{๑๕} หากแม้มีสตรีใด ได้สดับนามของข้าพระองค์ มีศรัทธาบริสุทธิ์แล้วบังเกิดโพธิจิต เบื่อหน่ายกายแห่งสตรี พรารถาอุบัติที่โลกธาตุของข้าพระองค์ เมื่อคราชีพดับสิ้นย่อมปรากฏเป็นบุรุษ แล้วมายังดินแดนของข้าพระองค์ อันบรรดาสรรพสัตว์ในทิศทั้งสิบ ที่มาถืออุบัติในโลกธาตุของข้าพระองค์ ล้วนแต่กำเนิดโดยปทุมมาตในสัตตรัตนโบกขรณี^{๑๖} ทั้งสิ้น หากมีเป็นดังนี้ จักมิขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิ

^{๑๔} คือ ผู้เป็นธรรมทายาท ผู้จักได้อภิเษกเป็นธรรมราชา คือพระพุทธเจ้าในอนาคต มีนัยยะคือพระโพธิสัตว์ผู้ไม่เสื่อมถอยจากพระโพธิญาณ

^{๑๕} คำว่า ในสุชาวดีปราศจากสตรี หมายความว่า ไร้ซึ่งการแบ่งว่าหญิงหรือชาย ไร้ทวิภาวะ มีความสมตาคือเท่าเทียมกัน

^{๑๖} หมายถึง สระบัวที่ประดับด้วยอัญมณี ๗ ประการ คือ ทอง เงิน ไพฑูรย์ พลิก นุชราคม มรกต ทับทิม

ญาณ (ปณิธานข้อ ๒๒.ในโลกธาตุไร้อิสตรี ๒๓.หน่วยร่างสตรีได้กลายเป็นบุรุษ ๒๔.อุบัติแต่ดอกปทุมมาลัย)

我作佛時，十方眾生，聞我名字，歡喜信樂，禮拜歸命。以清淨心，修菩薩行，諸天世人，莫不致敬。若聞我名，壽終之後，生尊貴家，諸根無缺，常修殊勝梵行。若不爾者，不取正覺。（二十五、天人禮敬願；二十六、聞名得福願；二十七、修殊勝行願；）

เมื่อเพล่าที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ สรรพสัตว์ในทิศทิศ เมื่อได้สดับนามของข้าพระองค์แล้ว มีความศรัทธาปีติโสมนัสอยู่ ได้ภิวาทน้อมเป็นที่พึ่ง แล้วใช้วิสุทธิจิตนี้ บำเพ็ญโพธิสัตว์จรिया^{๑๑} จักเป็นที่เคารพของบรรดาเทวบริษัทแลมนุษย์นิกรทั้งปวง หากได้สดับนามแห่งข้าพระองค์ ยังให้เมื่อคราที่อายุขัยสิ้นแล้ว จักไปกำเนิดยังตระกูลสูง มีอินทรีย์ทั้งปวงไม่บกพร่อง ได้ประพฤติพรหมจรियाอยู่เป็นนิจ หากมิเป็นดังนี้ จักมิขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๒๕.เทพแลมนุษย์คารวะ ๒๖.สดับพระนามบรรลู่วาสนา ๒๗.ได้บำเพ็ญมรรคประเสริฐ)

我作佛時，國中無不善名。所有眾生，生我國者，皆同一心，住於定聚。永離熱惱，心得清涼，所受快樂，猶如漏盡比丘。若起想念，貪計身者，不取正覺。（二十八、國無不善願；二十九、住正定聚願；三十、樂如漏盡願；三十一、不貪計身願；）

เมื่อเพล่าที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ในโลกธาตุย่อมปราศชื่อของอกุศล หมุ่สัตว์ทั้งปวงที่อุบัติในโลกธาตุของข้าพระองค์ จักมีเอกจิตเสมอกัน คือตั้งอยู่ในสมาธิ ห่างไกลจากความทุกข์ร้อน ในจิตชุ่มเย็นชุ่มชื่นเสวยสุขทั้งปวงอยู่ อุปมาภิกษุผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว หากยังมีสัญญาคือการยึดมั่นห่วงแหวนอยู่ในกายแล้วไซ้ จักมิขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๒๘.ในโลกธาตุไร้สิ่งชั่ว ๒๙.ตั้งมั่นในสมาธิ ๓๐.มีสุขตั้งพระชินาสวะ ๓๑.มีห่วงแหวนในกาย)

我作佛時，生我國者，善根無量，皆得金剛那羅延身，堅固之力。身頂皆有光明照耀。成就一切智慧，獲得無邊辯才。善談諸法秘

^{๑๑} ด้วยใช้วิสุทธิจิตนี้ บำเพ็ญโพธิสัตว์จรिया หมายถึงการนมัสการและยึดพระรัตนตรัยเป็นสรณะด้วยจิตบริสุทธิ์ ถือเป็นกรกระทำของโพธิสัตว์(โพธิสัตว์จรिया) ประการหนึ่ง

要，說經行道，語如鐘聲。若不爾者，不取正覺。（三十二、那羅延身願；三十三、光明慧辯願；三十四、善談法要願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ สัตว์ผู้มาอุบัตียังโลกธาตุของข้าพระองค์ จักมีกุศลมูลมีอาจประมาณ ล้วนแต่บรรลुวัชรนารายณกาย มีพลังแข็งแกร่ง ส่วนยอดแห่งกาย(ศิระ) จักมีรัศมีโอภาสสว่างไสว สำเร็จปัญญาญาณทั้งปวง ประกอบด้วยปฏิภาณที่ไร้ขอบเขต สามารถอภิปรายอรรถแห่งสรรพธรรมได้อย่างชำชอง ยามที่แสดงธรรมก็มีเสียงไพเราะปานระฆัง หากมีเป็นดังนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปนิธานข้อ ๓๒.มีนารายณกาย ๓๓.มีรัศมีปัญญา และปฏิภาณ ๓๔.แสดงอรรถธรรมได้ชำชอง)

我作佛時，所有眾生，生我國者，究竟必至一生補處。除其本願為眾生故，被弘誓鎧，教化一切有情，皆發信心，修菩提行，行普賢道。雖生他方世界，永離惡趣。或樂說法，或樂聽法，或現神足，隨意修習，無不圓滿。若不爾者，不取正覺。（三十五、一生補處願；三十六、教化隨意願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ หมู่สัตว์ทั้งหลายที่มาอุบัตียังโลกธาตุของข้าพระองค์ ที่สุดแล้วจักลู่ถึงความ เป็นเอกชาติปฏิพันธ์^{๑๘} เว้นแต่ผู้มีมูลปนิธานเพื่อสรรพสัตว์ เพราะมีปนิธานอุกฤษฏ์ไพศาลหมายจักสั่งสอนเวไนยนิกรทั้งปวง ให้เกิดจิตศรัทธาบำเพ็ญโพธิจริยา และดำเนินตาม **สมันตภัทรมรรค**^{๑๙} แม้นจักไปถึงอุบัตียังโลกธาตุอื่นๆ ก็จักไกลจากอบายภูมิอยู่เป็นนิจ บ้างเป็นผู้ชอบกล่าวธรรม บ้างเป็นผู้ชอบฟังธรรม บ้างเป็นผู้มีปัญญา ตามแต่ที่ปฏิบัติบำเพ็ญมาอันล้วนแต่สมบูรณ์ หากมีเป็นดังนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปนิธานข้อ ๓๕.ช่องด้วยการเกิดอีกชาติเดียว ๓๖.สั่งสอนสัตว์ได้ตั้งใจ)

^{๑๘} โพธิสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอีกเพียงชาติเดียว ก็จักได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทธเจ้า

^{๑๙} **สมันตภัทรมรรค** คือ จริยาวุตรของพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ ในพระสูตรฝ่ายมหายานกล่าวว่ พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ได้ประกาศปนิธานที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ไว้จำนวนมากมีอาจประมาณ แต่มีมหาปนิธาน ๑๐ ข้อที่โพธิสัตว์ทั้งหลายดำเนินตามดังนี้ คือ ๑.จักอภิวัตนอบน้อมพระพุทธเจ้าทั้งปวง(กุศลทางกาย) ๒.จักสรรเสริญพระตถาคต ไปตลอดจนสิ้นกาลทั้งหลายโดยให้วาจาและภาษาที่ไพเราะงดงามที่สุด(กุศลทางวาจา) ๓.จักถวายสักการะพระพุทธเจ้าทั้งปวง ด้วยของที่เป็นทิพย์และประณีตที่สุด มีปริมาณมากเท่ากับภูเขาสุเมรุ(กุศลทางกาย) ๔.ขอสำนึกผิดในอดีตและขมากรรมนั้น โดยจักแก้ไขและไม่ย้อนไปทำอีก(กุศลทางใจ) ๕.ขออนุโมทนากับกุศลที่ยิ่งใหญ่ของพระอริยเจ้า และแม้แต่กุศลเพียงเล็กน้อยของสัตว์ทั้งปวง ด้วยความไม่ริษยา(กุศลทางใจ) ๖.ขออาราธนาพระพุทธเจ้าทั้งปวงให้หมุนเคลื่อนพระสังฆธรรมจักร (คือเมื่อตรัสรู้โพธิญาณแล้ว มหาบุรุษจักพิจารณาหมู่สัตว์ แล้วเห็นว่าพระธรรมนั้นลึกซึ้งมาก จึงท้อพระทัยในการสอนสัตว์โลก พระสมันตภัทรจึงอาราธนาให้โปรดสัตว์ยังประโยชน์แก่โลก) ๗.ขออาราธนาให้พระพุทธเจ้าทรงดำรงพระชนม์อยู่โลก ๘.ขอศึกษาตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ๙.ขออนุโลมตามความต้องการของสรรพสัตว์ ๑๐.ขออุทิศกุศลทั้งปวงแก่สรรพสัตว์และโพธิญาณจนหมดสิ้น

我作佛時，生我國者，所須飲食、衣服、種種供具，隨意即至，無不滿願。十方諸佛，應念受其供養。若不爾者，不取正覺。（三十七、衣食自至願；三十八、應念受供願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ สัตว์ผู้มาอุปัชฌาย์โลกธาตุของข้าพระองค์ จักได้บรรลุถึงอาหารเครื่องดื่ม อาหารและสิ่งของนานัปการสมดังปรารถนา อันพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในทิศทั้งสี่จักทรงพิจารณาและรับเครื่องสักการะนั้น หากมีเป็นดังนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๓๗.อาหารเครื่องบริโภคเกิดขึ้นเอง ๓๘.ทรงพิจารณาและรับสักการะ)

我作佛時，國中萬物，嚴淨光麗，形色殊特，窮微極妙，無能稱量。其諸眾生，雖具天眼，有能辨其形色、光相、名數，及總宣說者，不取正覺。（三十九、莊嚴無盡願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะสรรพสิ่งในโลกธาตุ จักอสังการ บริสุทธิ ผ่องใส งดงาม มีรูปลักษณะวิจิตรบรรจง ประณีตพิสดารอย่างที่สุด มีอาจพรรณาให้สิ้นได้ หมู่สัตว์เหล่านั้น แม้จักสมบุรณ์ซึ่งทิพยจักขุก็ตาม หากจักกล่าวแสดงถึงรูปลักษณะ วรรณะ และชื่อสิ่งของเหล่านั้นได้ถ้วนแล้วไซ้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๓๙.อสังการมีสิ้นสุด)

我作佛時，國中無量色樹，高或百千由旬。道場樹高，四百萬里。諸菩薩中，雖有善根劣者，亦能了知。欲見諸佛淨國莊嚴，悉於寶樹間見，猶如明鏡，睹其面像。若不爾者，不取正覺。（四十、無量色樹願；四十一、樹現佛刹願；）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ วรรณรุกขชาติจำนวนมีอาจประมาณในโลกธาตุ จักมีความสูงใหญ่ไม่ร้อยพันโยชน์ ลานรุกขชาตินั้นเล่าก็มีความสูงสี่ร้อยหมื่นสี่ ในหมู่โพธิสัตว์ทั้งปวงแม้จักมีอินทรีย์แก่อ่อนต่างก็ก็สามารถล่วงรู้ได้ กล่าวคือหากปรารถนาจักทัศนา วิศูทธิเกษตรอลังการของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ก็จักเห็นได้ที่หว่างรัตนพุกษ์ เสมือนหนึ่งคั่นช่องใสที่มีภาพปรากฏเบื้องหน้า หากมีเป็นดังนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๔๐.วรรณรุกขชาติพันประมาณ ๔๑.ปรากฏพุทธเกษตรที่พุกษา)

我作佛時，所居佛刹，廣博嚴淨，光瑩如鏡，徹照十方無量無數不可思議諸佛世界。眾生覩者，生希有心。若不爾者，不取正覺。
(四十二、徹照十方願；)

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ในพุทธเกษตรแห่งนั้นย่อมมีความกว้างใหญ่ไพศาลกับทั้งอสังการและบริสุทธิ สว่างใสดุจแก้วกระจก ทอแสงระยับไปในโลกธาตุของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งสิบทิศจำนวนอมิตะและอสงไขยเกินวิสัยจะคาดคิดเอาได้ สรรพสัตว์ผู้ได้ประสบแล้ว จักเกิดจิตอันหาได้ยาก หากมีเป็นดังนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๔๒.ทอแสงประกายยังทิศทิศ)

我作佛時，下從地際，上至虛空，宮殿樓觀，池流華樹，國土所有一切萬物，皆以無量寶香合成。其香普熏十方世界。眾生聞者，皆修佛行。若不爾者，不取正覺。(四十三、寶香普熏願；)

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ เบื้องล่างนับแต่ปฐมพิศลขึ้นมา เบื้องบนจนถึงอวกาศ ปราสาท มณเฑียรสถาน หอทัศนา สระโบกขรณี มาลีแลรัตนพุกษ์ สรรพสิ่งทั้งปวงในโลกธาตุ ล้วนสำเร็จขึ้นด้วยอัญมณีรัตนชาติและเครื่องหอมจำนวนมหาศาลมีอาจประมาณ เครื่องหอมนั้นยังกรุ่นกลิ่นสุรภิไชยไปในทิศทิศโลกธาตุ สรรพสัตว์ผู้ได้สดุดมแล้วจักบำเพ็ญพุทธจรียา หากมีเป็นดังนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๔๓.รัตนและสุคันธากำจายไป)

我作佛時，十方佛刹諸菩薩眾，聞我名已，皆悉逮得清淨、解脫、普等三昧，諸深總持。住三摩地，至於成佛。定中常供無量無邊一切諸佛，不失定意。若不爾者，不取正覺。(四十四、普等三昧願；四十五、定中供佛願；)

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คณะโพธิสัตว์ทั้งหลายแห่งพุทธเกษตรในทิศทั้งสิบ เมื่อได้สดับนามข้าพระองค์แล้ว จักบรรลุดังวิศุทธิ วิโมกษ์ สมันตมุคตสมาธิ และธารณีที่คัมภีรภาพทั้งปวง จักตั้งอยู่ในสมาบัติไปจนสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในสมาธิภาวนานั้นจักได้ถวายสักการะพระพุทธรูปเจ้าจำนวนประมาณพระองค์มิได้ หาขอบเขตสิ้นสุดมิได้ โดยจักมีกระทบต่อสมาธิจิต หากมีเป็นดังนี้ จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๔๔.สำเร็จสมาธิ ๔๕.ถวายพุทธบูชาในสมาธิ)

我作佛時，他方世界諸菩薩眾，聞我名者，證離生法，獲陀羅尼。清淨歡喜，得平等住。修菩薩行，具足德本。應時不獲一二三忍，於諸佛法，不能現證不退轉者，不取正覺。（四十六、獲陀羅尼願；四十七、聞名得忍願；四十八、現證不退願。）

เมื่อเวลาที่ข้าพระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ หมู่โศติสัตว์ทั้งหลายในโลกธาตุอื่นๆ ที่ได้สดับนามของข้าพระองค์ จักบรรลุถึงธรรมที่ไกลจากชาติ(การเกิด) ได้รับธารณี บริสุทธิและปีติเกษมอยู่ถึงสมตภาวะ บำเพ็ญโศติสัตว์จรียา สมบูรณ์ซึ่งกุศลพีชะ เมื่อเวลาที่สมควรหากมิได้บรรลุธรรมกษานติ^{๒๐} ประการที่๑ ประการที่๒ ประการที่๓ และมีอาจบรรลุถึงความไม่เสื่อมถอยย้อนกลับในธรรมแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวงแล้วไซ้รั จักมีขอตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ (ปณิธานข้อ ๔๖.ได้บรรลุธารณี ๔๗.สดับนามแล้วบรรลุธรรมกษานติ ๔๘.บรรลุถึงความไม่เสื่อมถอย)

必成正覺第七

佛告阿難：爾時法藏比丘說此願已，以偈頌曰：

我建超世志	必至無上道
斯願不滿足	誓不成等覺
復為大施主	普濟諸窮苦
令彼諸羣生	長夜無憂惱
出生眾善根	成就菩提果
我若成正覺	立名無量壽
眾生聞此號	俱來我刹中
如佛金色身	妙相悉圓滿
亦以大悲心	利益諸羣品
離欲深正念	淨慧修梵行

^{๒๐} ตีสุร: กษานติ ความอดทน ๓ คือ ๑)โฆษานุคต ธรรม กษานติ ความอดทนต่อเสียงดังต่างๆ โดยพิจารณาว่าเป็นของไม่เที่ยงแท้ถาวร ๒)อนุโลมิที ธรรม กษานติ ความอดทนที่จะปฏิบัติอนุโลมตามธรรม ๓)อนุคตุดติก ธรรม กษานติ ความอดทนปลงใจเชื่อในธรรมที่ไม่เกิดอีกต่อไป

願我智慧光	普照十方刹
消除三垢冥	明濟眾厄難
悉捨三途苦	滅諸煩惱暗
開彼智慧眼	獲得光明身
閉塞諸惡道	通達善趣門
為眾開法藏	廣施功德寶
如佛無礙智	所行慈愍行
常作天人師	得為三界雄
說法獅子吼	廣度諸有情
圓滿昔所願	一切皆成佛
斯願若剋果	大千應感動
虛空諸天神	當雨珍妙華

佛告阿難：法藏比丘說此頌已，應時普地六種震動。天雨妙華，以散其上。自然音樂空中讚言，決定必成無上正覺。

วรรค ๗ จักสำเร็จพระสัมโพธิเป็นที่แน่นอน

พระผู้มีพระภาค รับสั่งกับพระอานนท์ว่า ในสมัยนั้นเมื่อธรรมกรภิกษุ กล่าวปณิธานนี้จบแล้ว จึงกล่าวโคลงว่า...

"ข้าพระองค์ได้ตั้งความปรารถนาที่สว่างโลกียะ	อันยังให้สำเร็จถึงพระอนุตรมรรค
หากปณิธานยังมีสมบูรณ์แล้วไซ้	จักมีสำเร็จพระสัมโพธิญาณ
จักขอเป็นมหาทานบดี	อนุเคราะห์ผู้ยากไร้ทั้งปวง
จักยังให้เวไนยนิกร	ในราตรีที่ยาวนานมิต้องทุกข์โศก ^{๒๐}
ยังกุศลมูลทั้งปวงให้เกิดมีขึ้น	แล้วสำเร็จซึ่งโพธิผล
หากข้าพระองค์ได้สำเร็จพระสัมโพธิ	จักมีนามว่า อมิตายุสะ

^{๒๐} ประโยคนี้เปรียบได้ว่า สังสารวัฏนี้ คือยามค่ำคืนที่มีดมืด จะมีก็แต่แสงสว่างแห่งดวงจันทร์ คือพระพุทธธรรมที่ส่องแสงนำทาง

หมู่สัตว์ผู้ได้สดับนามนี้
 (มีกาย)ดุจสุวรรณกายของพระพุทธองค์
 ประกอบด้วยจิตมหากรุณา
 ไกลจากราคะและแบายคายในสัมมาระลึก
 ขอปัญญาญาณอันรุ่งเรืองของข้าพระองค์
 กำจัดความมืดของ**มลทินสาม**^{๒๒}
 ให้อุเบกขาในทุกข์ของ**อบายสาม**^{๒๓}
 เปิดออกซึ่งปัญญาญาณจักขุ
 ปิดกั้นมวลงกุศลมรรค
 เพื่อหมู่สัตว์จึงเปิดออกซึ่งธรรมคลัง
 ประดุจพระญาณอันไร้เครื่องกีดกันของพระพุทธองค์
 ทรงเป็นศาสดาของเทวดาแลมนุษย์
 แสดงธรรมดุจบันลือสิงหนาท
 (หากจัก)สมบุรณ์ซึ่งปณิธานเมื่อกาลก่อน
 หากแม้ปณิธานนี้จักสัมฤทธิ์ผล
 เทพเจ้าเบื้องอัมพรสถาน

จักได้มายังเกษตรของข้าพระองค์ทั้งสิ้น
 ที่มีลักษณะวิเศษบริบูรณ์
 ยังหิตประโยชน์แก่เวไนยชน
 มีพระปัญญาวิศุทธิ์และประพฤติพรหมจรรย์
 สว่างไปในเกษตรทั่วทิศ
 ช่วยให้พ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง
 แล้วยังความมืดมนแห่งสรรพกิเลสให้ดับ
 แล้วเสวยกายอันรุ่งเรือง
 แล้วแทงตลอดซึ่งกุศลทวาร
 นำกุศลรัตนะบริจาคนั้นเป็นทานใหญ่
 ที่ดำเนินด้วยเมตตาจริยา
 บรรลุความเป็นนรเศรษฐีในตรีภพ
 แล้วอุทิศช่วยเวไนยสัตว์ได้อย่างไพบุลย์
 สรรพสัตว์ทั้งปวงจักได้สำเร็จพุทธ
 ขอมหาสหัสโลกธาตุดุจสันคณ
 จงโปรยทิพยมาลีมาดุจพรรษายเถิด"

พระผู้มีพระภาคตรัสแก่พระอานนท์ว่า เมื่อธรรมกรภิกษุกล่าวโศลกนี้สิ้นลง ในเพลานั้นพื้นมหาปรุพีดก็**สั่นไหวหกลักษณะ**^{๒๔} ทิพยมาลีโปรยลงมาดุจสายฝน เกลี่ยอยู่ทั่ว(ธรรมสภา) แห่งนั้น แล้วบังเกิดเสียงดนตรีสวรรค์อุโฆษก้องในอากาศ เป็นเสียงสรรเสริญว่า "ท่านจักได้ตรัสรู้ พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นแน่แท้ๆ"

^{๒๒} คือ อาสวะ ๓ มี ๑)กามาสวะ อาสวะเป็นเหตุอยากได้ ๒)ภวาสวะ อาสวะเป็นเหตุอยากเป็น ๓)อวิชชาสวะ อาสวะคือความเขลา หรืออาจแปลว่า เป็นอกุศลมูล ๓ คือ ๑)โลภะ ๒)โทสะ ๓) โมหะ

^{๒๓} คือ สถานที่ที่หาความเจริญไม่ได้ มี ๑)นรก ๒)เปรต ๓) เดรัจฉาน

^{๒๔} **ขุฑู ภูมิภมปิการา:** แผ่นดินไหว ๖ ลักษณะ มี ๑)ทิศตะวันออกจม ตะวันตกนูน ๒)ทิศตะวันตกจม ตะวันออกนูน ๓)ทิศใต้จม เหนือนูน ๔)ทิศเหนือจม ใต้จม ๕)รอบๆจม กลางนูน ๖)กลางจม รอบๆนูน โดยนัยยะ หมายถึงมูลอวิชชา(ความไม่รู้แจ้ง)ถูกแทนที่ด้วยโพธิ(ความรู้แจ้ง) และทำอายตนะ ๖ ให้บริสุทธิ์

積功累德第八

阿難，法藏比丘於世自在王如來前，及諸天人大眾之中，發斯弘誓願已，住真實慧，勇猛精進，一向專志莊嚴妙土。所修佛國，開廓廣大，超勝獨妙，建立常然，無衰無變。於無量劫，積植德行。不起貪瞋痴欲諸想，不著色聲香味觸法。但樂憶念過去諸佛，所修善根。行寂靜行，遠離虛妄。依真諦門，植眾德本。不計眾苦，少欲知足。專求白法，惠利羣生。志願無倦，忍力成就。於諸有情，常懷慈忍。和顏愛語，勸諭策進。恭敬三寶，奉事師長。無有虛偽諂曲之心。莊嚴眾行，軌範具足。觀法如化，三昧常寂。善護口業，不譏他過。善護身業，不失律儀。善護意業，清淨無染。所有國城、聚落、眷屬、珍寶，都無所著。恆以布施、持戒、忍辱、精進、禪定、智慧，六度之行，教化安立眾生，住於無上真正之道。由成如是諸善根故，所生之處，無量寶藏，自然發應。或為長者居士、豪姓尊貴，或為刹利國王、轉輪聖帝，或為六欲天主，乃至梵王。於諸佛所，尊重供養，未曾間斷。如是功德，說不能盡。身口常出無量妙香，猶如栴檀、優鉢羅華，其香普熏無量世界。隨所生處，色相端嚴，三十二相、八十種好，悉皆具足。手中常出無盡之寶，莊嚴之具，一切所須，最上之物，利樂有情。由是因緣，能令無量眾生，皆發阿耨多羅三藐三菩提心。

วรรค ๘ สังสมบุญสมภาร

ดูก่อนอาณนท เมื่อธรรมกรภิกษุได้ประกาศปณิธานนี้ต่อพระพักตร์แห่งพระโลเกศวรราช ตถาคตเจ้าและท่ามกลางมหาชนอันมีเทวบริษัทยและมนุษย์นิกรทั้งปวงแล้ว จึงตั้งอยู่ในสัตยปัญญา อันจริงแท้ มีความแก้แค้นล้างปากเพียร มุ่งมั่นต่อทิพยเกษตรที่อลังการ บำเพ็ญในพุทธเกษตรที่มีความกว้างใหญ่ไพศาล วิเศษยอดเยี่ยมกว่า(พุทธเกษตร)ทั้งปวงอันสถาปนาตั้งอยู่แล้วเป็นนิตยะ ปราศจากความทุกข์และมิแปรผัน เมื่อผ่านเพลาไปหาประมาณกลับมิได้ (ธรรมกรภิกษุ)ได้สังสม

กุศลมูลจรรยาไว้ มิเกิดโลภะ โทสะ โมหะ ตัณหาแลสังขยาทั้งปวง มียึดมั่นในรูป เสียง กลิ่น รส
ผัสสะและธรรมารมณ์ แต่ยินดีระลึกถึงการบำเพ็ญกุศลมูลของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง
ปวงเมื่อกาลอดีต ดำเนินในสมถจรรยา ไกลจากสิ่งมายา อาศัยสัตตยภาวะสั่งสมปวงกุศลมูล ไร้เล่ห์
กลในสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง เป็นผู้มักน้อยรู้จักประมาณ บรรณาธรรมฝ่ายขาว เป็นผู้เอื้อเพื่อส่ำสัตว์
ทั้งปวง มีปณิธานมุ่งมั่นมิหน่ายแห่ง สำเร็จซึ่งกำลังแห่งขันติ สำหรับหมู่สรรพชีวิตนั้นแล้ว(ธรรมกร
ภิกษุ) ก็มีเมตตาการุญและขันติเป็นนิมิต มีสีหน้าอ่อนโยนและเจรจาไพเราะ ชยันหมั่นเพียร นอบ
น้อมต่อพระรัตนตรัย เป็นผู้เอื้ออาระบำรุงอาจารย์ ปราศจากจิตตลบตะแลง งดงามในจรรยาวัตรทั้ง
ปวง สมบูรณ์ในระเบียบจรรยา กับทั้งเป็นผู้พิจารณาธรรมว่าดูจมายา มีสมาธิสงบเป็นนิมิต เป็นผู้
รักษาการวัจกรรมเป็นอย่างดีคือมิเหยียดหยันความผิดผู้อื่น เป็นผู้รักษากายกรรมเป็นอย่างดีคือมิ
อริยาบถอันไม่วิบัติ^{๒๔} เป็นผู้รักษามโนกรรมเป็นอย่างดีคือบริสุทธิ์ไร้อาสวะแปดเปื้อน อันธามินหา
นคร ชุมชน ตระกูล รัตนะมีค่าก็มีหมายมั่นเอาไว้ เป็นผู้ประพฤติปารมิตาหก มีทาน ศีล ขันติ วิริยะ
ฌาน ปัญญาแลสั่งสอนให้สรรพสัตว์ตั้งอยู่ในอนุตรสัตตยมรรค เหตุที่สำเร็จซึ่งกุศลมูลเช่นนี้ ทุก
สถานที่(ธรรมกรภิกษุ)ถือกำเนิด จึงมีคลังรัตนะจำนวนประมาณมิได้อุบัติขึ้นเอง บ้างไปถือกำเนิด
เป็นคหบดีฤๅบัณฑิตในตระกูลสูงและมั่งคั่ง บ้างถือกำเนิดเป็นกษัตริย์ พระราชา พระเจ้าจักรพรรดิ
บ้างไปกำเนิดเป็นเทวธิดาแห่งปรนิมิตสวตตีเทวโลกจนถึงเป็นพรหมราช ได้ถวายสักการะอย่าง
ยิ่งยวดต่อพระพุทธเจ้าทั้งปวงมิเคยขาดสิ้น ดังกุศลที่จักพรรณาได้มีสิ้นนี้ กายแลวาจาจึงมีกลิ่น
หอมประหลาดจำนวนประมาณมิได้อยู่เนืองนิตย์ อุปมาแก่นจันทร์และดอกอุบล อันกลิ่นหอมนั้นก็
ไชยไปในโลกธาตุไม่มีประมาณ ทุกสถานที่ถือกำเนิดย่อมเป็นผู้มีรูปลักษณะสง่างาม มหาบุรุษ
ลักษณะสามสิบสองประการ อนุพยัญชนะวิเศษแปดสิบประการก็ล้วนแต่สมบูรณ์ ในฟ้าหัดถนั้นแล้ว
ก็บังเกิดรัตนะสิ่งมีค่าจำนวนประมาณมิได้อยู่เนืองนิตย์ บังเกิดเครื่องประดับอลังการแลเครื่องใช้
จำเป็นที่เลิศทั้งปวง เพื่อยังहितประโยชน์แก่สรรพชีวิต ด้วยเหตุปัจจัยเช่นนี้ จึงสามารถยังให้สรรพ
สัตว์ไม่มีประมาณบังเกิดพระอนุตรสัมมาสัมโพธิจิตอันประเสริฐได้ทั้งสิ้นแล

^{๒๔} คือไม่ผิดศีล

圓滿成就第九

佛告阿難：法藏比丘，修菩薩行，積功累德，無量無邊。於一切法，而得自在。非是語言分別之所能知。所發誓願圓滿成就，如實安住，具足莊嚴、威德廣大、清淨佛土。阿難聞佛所說，白世尊言：法藏菩薩成菩提者，為是過去佛耶？未來佛耶？為今現在他方世界耶？世尊告言：彼佛如來，來無所來，去無所去，無生無滅，非過現未來。但以酬願度生，現在西方，去閻浮提百千俱胝那由他佛刹，有世界名曰極樂。法藏成佛，號阿彌陀。成佛以來，於今十劫。今現在說法。有無量無數菩薩聲聞之眾，恭敬圍繞。

วรรค ๙ สำเร็จโดยสมบุรณ์

รับสั่งกับพระอานนท์ว่า **ธรรมกรภิกษุณี** ได้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรिया สังสมกุตลสมภารจำนวนอนเนกอนันต์ จึงบรรลุอิสระในสรรพธรรมทั้งปวง อันหาใช้รู้แจ้งจากคำกล่าวที่ต่างกันไป ปณิธานทั้งปวงที่ประกาศไว้ล้วนสำเร็จบริบูรณ์ ได้ดำรงไว้แล้วอย่างแท้จริง^{๒๖} มีความสมบุรณ์อลังการ มีเดชาภาพไพศาล และมีพุทธเกษตรที่บริสุทธิยิ่งนัก

เมื่อพระคุณเจ้าอานนท์ได้สดับเช่นนี้ จึงทูลว่า **ธรรมกรโพธิสัตว์** นี้ได้สำเร็จพระโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าในอดีต ฤ็เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ฤ็เป็นพระพุทธเจ้าในโลกธาตุอื่นในกาลปัจจุบันเล่าหนอพระเจ้าข้า

ตรัสว่า อันพระพุทธตถาคตเจ้าพระองค์นั้น มีการมาที่ไร้ซึ่งการมา แลการไปก็ปราศจากซึ่งการไป มิเกิดแลมีดับ อันหาใช้ภาคเบื่องอดีตปัจจุบันฤ็อนาคตไม่ แต่มีปณิธานจักอนุเคราะห์หมู่สัตว์ ในกาลนี้ไปทางประจิมทิศ ผ่านชมพูทวีปแห่งพุทธเกษตรอื่นๆจำนวนร้อยพันโกฏินยุตะ ยังมีโลกธาตุแห่งหนึ่งชื่อ **สุขาวดี** ธรรมกร(โพธิสัตว์) ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง พระนามว่า **อมิตายุสะ** นับแต่ที่ทรงปรมาภิเษกซึ่งพระอภิสัมโพธิจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลาได้สิบกัลป์ ในกาลบัดนี้ก็ยังทรงแสดงพระธรรมเทศนาอยู่ แวดล้อมไปด้วยคณะโพธิสัตว์และพระสาวกจำนวนอมิตะคือประมาณมิได้ จำนวนอสงไขยคือนับไม่ได้

^{๒๖} คือการได้เข้าถึงและบรรลุสังขารอย่างแท้จริง

皆願作佛第十

佛說阿彌陀佛為菩薩求得是願時，阿闍王子，與五百大長者，聞之皆大歡喜，各持一金華蓋，俱到佛前作禮。以華蓋上佛已，卻坐一面聽經，心中願言：令我等作佛時，皆如阿彌陀佛。佛即知之，告諸比丘：是王子等，後當作佛。彼於前世住菩薩道，無數劫來，供養四百億佛。迦葉佛時，彼等為我弟子，今供養我，復相值也。時諸比丘聞佛言者，莫不代之歡喜。

วรรค ๑๐ ล้วนแต่ปรารถนาพุทธภูมิ

เมื่อสมัยที่ตรัสถึงการบรรลุปนิธานของพระอมิตายุสพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นโพธิสัตว์อยู่นั้น อชาตคัตตุราชกุมาร พร้อมมหาคฤหบดีจำนวนห้าร้อย เมื่อได้สดับแล้วจึงเกิดปีติโสมนัสยิ่งนัก ต่างถือเอาฉัตรบุพผาทองคำมาเฝ้าพระพุทธองค์ แล้วกระทำอภิวาท เมื่อนำฉัตรบุพผานั้นกั้นบนพระพุทธรองค์แล้ว จึงนั่งลงข้างหนึ่งเพื่อสดับพระเทศนา ในดวงจิตมีปณิธานว่า "ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลายเมื่อได้กระทำซึ่งความเป็นพระพุทธระ จงประดุจพระอมิตายุสพุทธองค์เทอญ"

สมเด็จพระพุทธศากยมุนีทรงทราบด้วยพระญาณแล้ว จึงรับสั่งกับหมู่ภิกษุว่า อันราชบุตรนี้เป็นต้น ในอนาคตจักได้กระทำซึ่งความเป็นพระพุทธระ ด้วยในบุพชาติก่อนๆ เธอได้ดำรงอยู่ในโพธิสัตว์มรรคเป็นเวลาอสงไขยกัลป์มาแล้ว ได้บูชาพระพุทธเจ้าจำนวนสี่ร้อยโกฏิพระองค์ เมื่อพุทธสมัยแห่งพระผู้มีพระภาคกัสสปะ เธอทั้งหลายได้เป็นศิษย์ของเรา บัดนี้จึงได้มาสักการะเราอีกครั้งหนึ่ง เพลาที่บรรดาภิกษุผู้ได้สดับพระพุทธดำรัส จักหาผู้มีเกิดปีติโสมนัสเห็นปมีเลย

國界嚴淨第十一

佛語阿難：彼極樂界，無量功德，具足莊嚴。永無眾苦、諸難、惡趣、魔惱之名。亦無四時、寒暑、雨冥之異。復無大小江海、丘陵坑坎、荊棘沙磧，鐵圍、須彌、土石等山。唯以自然七寶，黃金為地。寬廣平正，不可限極。微妙奇麗，清淨莊嚴，超踰十方一切世界。阿難聞已，白世尊言：若彼國土無須彌山，其四天王天，及忉利天，依何而住？佛告阿難：夜摩、兜率，乃至色無色界，一切諸天，依何而住？阿難白言：不可思議業力所致。佛語阿難：不思議業，汝可知耶？汝身果報，不可思議；眾生業報，亦不可思議；眾生善根，不可思議；諸佛聖力，諸佛世界，亦不可思議。其國眾生，功德善力，住行業地，及佛神力，故能爾耳。阿難白言：業因果報，不可思議。我於此法，實無所惑。但為將來眾生破除疑網，故發斯問。

วรรค ๑๑ โลกธาตุวิศุทธิอลังการ

ตรัสกับพระอานนท์ว่า อันสุขชาวดีโลกธาตุแห่งนั้น ประกอบด้วยความดีงามไม่มีประมาณ สมบูรณ์พร้อมซึ่งความอลังการ อีกปราศจากนามของความทุกข์ ภัยอันตราย อบายภูมิและมาร เบียดเบียน ปราศจากฤดูกาลทั้งสี่ คือความต่างกันของอากาศที่หนาวร้อน ฝนตกและแห้งแล้ง อีกปราศจากชลาธารมหาสมุทรใหญ่เล็ก ไร่นาและหลุมบ่อ ขวากหนามกรวดทราย ปราศจากภูเขา เหล็กที่วนรอบจักรวาล^{๒๗} สุเมรุบรรพต ปรูวิบรรพต ศิลาบรรพต มีแต่สัปตรัตน์โดยธรรมชาติ พื้นพสุธาตลเป็นทองคำ ราบเรียบเสมอกันกว้างใหญ่ไพศาลมีอาจจำกัดซึ่งขอบเขต มีความพิสดาร แลประณีตยิ่งนัก กับทั้งบริสุทธิ์และอลังการกว่าโลกธาตุทั้งปวงในทศทิศ

ก็เมื่อพระคุณเจ้าอานนท์ได้สดับแล้ว จึงทูลพระผู้มีพระภาคว่า หากโลกธาตุแห่งนั้นไร้ซึ่งสุเมรุบรรพต แล้วโลกบาลเทวราชทั้งสี่และดาวดึงส์เทวโลก จักอาศัยสิ่งใดในการตั้งอยู่หนอ

^{๒๗} ศัพท์เดิมว่า จกรวาท

รับสั่งว่า ก็บรรดาเทพทั้งปวงในกามภพชั้นยามา ดุสิต ไปจนถึงรูปธาตุและอรุธาตุนั้นแล้ว ได้อาศัยสิ่งใดในการตั้งอยู่เล่า

ทูลว่า เป็นไปตามกำลังแห่งกรรมอันนึกคิดมิได้พระเจ้าข้า

รับสั่งว่า กรรมอันเป็นอจินไตย เธอล่วงรู้ได้หรือไม่ วิบากผลแห่งกายของเธอเป็น อจินไตย กรรมวิบากของสรรพสัตว์ก็เป็นอจินไตย กุศลมูลของสรรพสัตว์เป็นอจินไตย พระกำลัง ของพระพุทธเจ้าทั้งปวง พุทธโลกธาตุทั้งปวงก็เป็นอจินไตย อันกำลังแห่งกุศลความดี การกระทำ ของหมู่สัตว์ในโลกธาตุแห่งนั้น และพระกำลังของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเหตุให้ สามารถแสดงได้เพียงสังเขปเท่านั้น

ทูลว่า อันเหตุ ผลและวิบากของกรรมที่เป็นอจินไตย สำหรับธรรมประการนี้นั้น ข้าพระองค์ ปรากฏจากซึ่งความเคลือบแคลงสงสัย แต่เพื่อจักทำลายวิจิติกิจฉาอันดุจร่างแหที่ปกคลุมสรรพสัตว์ ในอนาคต จึงเป็นเหตุให้ทูลถามเช่นนี้พระเจ้าข้า

光明徧照第十二

佛告阿難：阿彌陀佛威神光明，最尊第一。十方諸佛，所不能及。徧照東方恆沙佛刹，南西北方，四維上下，亦復如是。若化頂上圓光，或一二三四由旬，或百千萬億由旬。諸佛光明，或照一二佛刹，或照百千佛刹。惟阿彌陀佛，光明普照無量無邊無數佛刹。諸佛光明所照遠近，本其前世求道，所願功德大小不同。至作佛時，各自得之。自在所作，不為預計。阿彌陀佛，光明善好，勝於日月之明千億萬倍。光中極尊，佛中之王。是故無量壽佛，亦號無量光佛，亦號無邊光佛、無礙光佛、無等光佛，亦號智慧光、常照光、清淨光、歡喜光、解脫光、安隱光、超日月光、不思議光。如是光明，普照十方一切世界。其有眾生，遇斯光者，垢滅善生，身意柔軟。若在三途極苦之處，見此光明，皆得休息，命終皆得解脫。若有眾生聞其光明威神功德，日夜稱說，至心不斷，隨意所願，得生其國。

วรรค ๑๒ พระรัศมีแผ่ไปในสากล

รับสั่งกับพระอานนท์ว่า รัศมีอันโชติมาตรุ่งเรืองของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธอมิตายุสะนั้น เป็นเอกยอดยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งปวงในทิศทั้งสิบมีอาจเทียบได้ รัศมีนั้นแผ่ทั่วไปในพุทธเกษตร จำนวนเท่าเม็ดทรายแห่งคงคาที่เป็องบูรพา ทักษิณ ประจิม อุตฺรทั้งสี่ทิศ อิกทิศาเป็องบน เป็องล่างก็เช่นกันนี้ รัศมีรอบพระเศียร(แห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง)นั้น บ้างก็มีปริมาตรหนึ่ง สอง สาม สี่ โยชน์ บ้างก็ร้อย พัน หมื่น โกฏิโยชน์ รัศมีแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวงนั้น รุ่งเรืองไปถึงพุทธเกษตรหนึ่ง แห่งบ้าง สองแห่งบ้าง ร้อย พันพุทธเกษตรบ้าง แต่มีเพียงพระอมิตายุสะพุทธเจ้า ที่มีรัศมีรุ่งเรืองไปถึงพุทธเกษตรจำนวนอมิตะคือประมาณไม่ได้ อนันตะคือหาขอบเขตมิได้และอสงไขยคือคำนวณไม่ได้ อันรัศมีแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวงนั้นจะรุ่งเรืองไปไกลหรือใกล้ นั้น เนื่องด้วยการบำเพ็ญมรรคในบุพชาติ กุศลแห่งปณิธานก็มีความใหญ่เล็กต่างกัน เมื่อสมัยที่กระทำซึ่งความเป็นพระพุทธรแล้ว จึงได้เสวยแต่พระองค์เอง อันเป็นการกระทำที่อิสระจักใช้อุบายใดเสกสรรมิได้ พระอมิตายุสะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีรัศมีรุ่งเรืองงดงาม วิเศษกว่ารัศมีแห่งดวงสุริยันแลจันทราพัน โกฏิหมื่นเท่า เป็นพระผู้รุ่งเรืองที่สุดและเป็นราชาแห่งพุทธร ด้วยเหตุฉะนี้ จึงมีพระนามว่า **อมิตายุสะพุทธร** บ้างมีพระนามว่า**อมิตาภพุทธร** **อัสมปตประภา** **อนาวรณประภา** **อดุลยประภา** บ้างก็มีพระนามว่า **ปรัชญาญาณประภา** **นิตยประภาส** **วิศุทธิประภา** **เกษมประภา** **วิมุติประภา** **ผาสุกประภา** **ชยสุริยจันทรประภา** **อจินไตยประภา**^{๒๔} เป็นต้น อันรัศมีที่รุ่งเรืองนี้ได้ฉายส่องไปยังโลกธาตุทั้งปวงในทิศทิศ บรรดาสรรพสัตว์ในโลกธาตุนั้นที่ได้พบรัศมีนี้แล้ว ย่อมมีมลทินที่ดับไปความตึงามจักเกิดมีขึ้น กายและจิตจักสานติอ่อนโยน หากอยู่ในอบายภูมิสามเสวยทุกขเวทนาอย่างที่สุด เมื่อได้พบรัศมีนี้(ความทุกข์ทั้งปวง)จักยุติ เมื่อสิ้นชีพไปจักถึงความหลุดพ้นทั้งสิ้น หากมีสรรพสัตว์ผู้ยินกุศลวิเศษของรัศมีนี้แล้ว ได้สรรเสริญอยู่ทุกวันคืน ด้วยจิตตั้งมั่นมิขาดสิ้น ก็ย่อมไปอุบัติยังพุทธเกษตรแห่งนั้นได้สมใจปรารถนา

^{๒๔} อมิตายุสะพุทธร(無量壽佛), อมิตาภพุทธร(無量光佛), อัสมปตประภาพุทธร(無邊光佛), อนาวรณประภาพุทธร(無礙光佛), อดุลยประภาพุทธร(無等光佛), ปรัชญาญาณประภา(智慧光), นิตยประภาส(常照光), วิศุทธิประภา(清淨光), เกשמประภา(歡喜光), วิมุติประภา(解脫光), ผาสุกประภา(安隱光), ชยสุริยจันทรประภา(超日月光), อจินไตยประภา(不思議光)

壽眾無量第十三

佛語阿難：無量壽佛，壽命長久，不可稱計。又有無數聲聞之眾，神智洞達，威力自在，能於掌中持一切世界。我弟子中大目犍連，神通第一，三千大千世界所有一切星宿眾生，於一晝夜，悉知其數。假使十方眾生，悉成緣覺，一一緣覺，壽萬億歲，神通皆如大目犍連。盡其壽命，竭其智力，悉共推算，彼佛會中聲聞之數，千萬分中不及一分。譬如大海，深廣無邊，設取一毛，析為百分，碎如微塵。以一毛塵，沾海一滴，此毛塵水，比海孰多？阿難，彼目犍連等所知數者，如毛塵水，所未知者，如大海水。彼佛壽量，及諸菩薩、聲聞、天人壽量亦爾，非以算計譬喻之所能知。

วรรค ๑๓ พระชนมายุมิอาจประมาณ

รับสั่งกับพระอานนท์ว่า พระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระชนมายุยาวนานยิ่งนัก มิอาจนับคำนวณได้ อีกทั้งมีบรรดาสาวกจำนวนอสงไขยที่ล้วนแต่บรรลุนิพพาน มีเดชานุภาพเป็นอิสระ สามารถถือเอาโลกธาตุทั้งปวงไว้ในฝ่ามือ ในบรรดาสาวกของตถาคตมหาโมคคัลลานะมี อภิญาฤทธิเป็นเลิศ หมุนนักขัตตผลสรรพสัตว์บรรดามีในตรีสหัสมหาสหัสโลกธาตุ^{๒๙} นั้นจักต้องใช้เพลานึงที่วาลแลรাত্রี จึงนับได้ถ้วน สมมติว่าสรรพสัตว์ในทิศทิศล้วนสำเร็จเป็นพระปัจเจกโพธิ ในแต่ละพระปัจเจกโพธิหนึ่งๆ ก็มีชนมายุหมื่นโกฏิปี ต่างมีอภิญาฤทธิเสมอนมหาโมคคัลลานะทั้งสิ้น เมื่อจักนับคำนวณอยู่จนสิ้นชนมายุนั้น จนสุดกำลังแห่งญาณหยั่งรู้นั้น ก็ยังนับมิถึงหนึ่งในพัน หมื่นส่วนของจำนวนสาวกในพุทธสันนิบาตแห่งนั้นเลย อุปมาห้วงมหรณพสาคร ที่ล้าลึกและใหญ่ กว้างหาขอบเขตประมาณมิได้ หากจักนำเอาโลมาชาติหนึ่งแล้วแยกเป็นร้อยส่วน ให้แตกออกจตุจ อณูธุลี แล้วใช้อณูหนึ่งแห่งโลมานั้นจุ่มน้ำมหาสมุทรหยดหนึ่ง อันว่าน้ำที่อณูแห่งโลมานั้น เทียบกับ

^{๒๙} ใน จุลนิคสูตร พระพุทธองค์ทรงกล่าวกับพระอานนท์ว่า จากระยะใกล้สุดที่ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์จะหมุนเวียนตามจักรราศี และส่องสว่างด้วยแสงเรือง โอลาส จนถึงช่วงหนึ่งพันจักรวาล ยังมีดวงจันทร์หนึ่งพันดวง ดวงอาทิตย์หนึ่งพันดวง หนึ่งในพันพระสุเมธุมหาสิงขร หนึ่งในพันชมพูทวีป หนึ่งในพันอมรโคยานทวีป หนึ่งในพันอตรุทวีป หนึ่งในพันบุพพิเททวีป สี่พันมหาสมุทร หนึ่งในพันจาตุมหาราช หนึ่งในพันดาวดิงส์พิภพ หนึ่งในพันยามาสวรรค์ หนึ่งในพันสวรรค์ชั้นดุสิต หนึ่งในพันนิมมานรดี หนึ่งในพันปรนิมมิตวสวดี และหนึ่งในพันห้วงพิภพของของเหล่านี้แหละ อานนท์ เรียกว่าระบบสหัสโลกธาตุในชั้นปฐม ระบบที่ใหญ่กว่าที่กล่าวมานี้หนึ่งพัน เรียกว่า สหัสโลกธาตุชั้นมัธยม ระบบที่ใหญ่กว่านี้หนึ่งพันเท่า เรียกว่า ตรีสหัสมหาโลกธาตุ

菩提道場第十五

又其道場，有菩提樹，高四百萬里，其本周圍五千由旬，枝葉四布二十萬里。一切眾寶自然合成。華果敷榮，光暉徧照。復有紅綠青白諸摩尼寶，眾寶之王，以為瓔珞。雲聚寶鑠，飾諸寶柱。金珠鈴鐸，周匝條間。珍妙寶網，羅覆其上。百千萬色，互相映飾。無量光炎，照耀無極。一切莊嚴，隨應而現。微風徐動，吹諸枝葉，演出無量妙法音聲。其聲流布，徧諸佛國。清暢哀亮，微妙和雅，十方世界音聲之中，最為第一。若有眾生，觀菩提樹、聞聲、嗅香、嘗其果味、觸其光影、念樹功德，皆得六根清徹，無諸惱患，住不退轉，至成佛道。復由見彼樹故，獲三種忍，一音響忍，二柔順忍，三者無生法忍。佛告阿難：如是佛刹，華果樹木，與諸眾生而作佛事。此皆無量壽佛，威神力故，本願力故，滿足願故，明了、堅固、究竟願故。

วรรค ๑๕ โภธิมณฑล

อีกในมณฑลบริเวณนั้น ยังมีโพธิพฤกษ์สูงสี่ร้อยหมื่นสี่ โคนต้นมีปริมณฑลโดยรอบห้าพันโยชน์ กิ่งและใบแผ่ออกไปสี่แสนกว้างสี่หมื่นสี่ มีธรรมชาติสำเร็จด้วยมณีรัตนะนันทนาการ ดอกผลก็ผลิบานสะพรั่ง ส่องแสงสดใสเรืองรองทั่วบริเวณ ยังมีรัตนมณีวรรณะต่างๆ คือแดง พ้า เขียว ขาว เป็นราชาแห่งรัตนะทั้งปวงมาร้อยเรียงเป็นสร้อยเกยระ บรรดาแก้วอัญมณีมาประชุมกันประดับตกแต่งหมู่เสารัตนะ กังสดาลแลกระดิ่งทองคำมีแขวนระย้าอยู่ระหว่างเสาโดยรอบ รัตนชาละที่ถักทอเป็นชายแหที่วิจิตรก็บรรจงคลุมอยู่บนนั้น วรรณะสีล้วนร้อยพันหมื่นประการต่างเปล่งประกายรายระยับ มีดวงไฟหาประมาณจำนวนมิได้เปล่งแสงสว่างไสวไปไม่สิ้นสุด ความวิจิตราลังการเหล่านี้ปรากฏมีขึ้นอย่างเหมาะสม เพียงกระแสดมชโยมากกระทบกิ่งก้านและใบเบาๆ ก็บังเกิดเป็นเสียงพระลัทธรรมประมาณจำนวนมิได้ เสียงแห่งพระธรรมนั้นดังก้องไปในพุทธเกษตรทั้งปวงในบรรดาเสียงที่กังวานใสและไพเราะจับใจต่างๆ ของโลกธาตุทั่วทิศนั้น เสียงที่(สุขาวดี)นั้นเป็นเลิศที่สุด หากมีสรรพสัตว์ผู้ได้ยลโพธิพฤกษ์ ได้ยินเสียง ได้สูดกลิ่น ได้ลิ้มรสผลไม้ นั้น ได้สัมผัสรัศมีนั้น ฤๅได้ระลึกถึงคุณแห่งโพธิพฤกษ์แล้ว ก็จักบรรลุถึงความวิศุทธิแห่งสพายตนะ ปราศจากเครื่องหมองเศร้าทั้งปวง ตั้งอยู่ในความไม่เสื่อมถอยจนได้บรรลุพระพุทธรวรรคในที่สุด แลด้วยเหตุที่ได้

ทัศนคติโพธิพฤษณ์นั้น ยังให้บรรลุความอดทนสามประการ^{๓๐} มี โฆษณาคต ธรรม ภาษานุติ๑ อนุโล
มิกิ ธรรม ภาษานุติ๑ และอนุตฺตติก ธรรม ภาษานุติ๑

ตรัสกับพระอานนท์ว่า พุทธเกษตร บุปผา ผลาผล รุกขชาติ ที่กระทำพุทธกิจต่อสรรพ
สัตว์ทั้งปวงนี้ ล้วนมีเหตุเกิดโดยอานุภาพแห่งพระอมิตายุสอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า เหตุแห่งมูล
ปณิธานพละ เหตุแห่งปณิธานที่สมบุรณ์ เหตุแห่งการตรัสรู้ การมั่งคั่งและการเป็นที่สุดของ
ปณิธาน

堂舍樓觀第十六

又無量壽佛講堂精舍，樓觀欄楯，亦皆七寶自然化成。復有白珠
摩尼以為交絡，明妙無比。諸菩薩眾，所居宮殿，亦復如是。中有在
地講經、誦經者，有在地受經、聽經者，有在地經行者，思道及坐禪
者，有在虛空講誦受聽者，經行、思道及坐禪者。或得須陀洹，或得
斯陀含，或得阿那含、阿羅漢。未得阿惟越致者，則得阿惟越致。各
自念道、說道、行道，莫不歡喜。

วรรค ๑๖ วิหารและหอทัศน

อันหอแสดงธรรม วิหาร หอทัศนและระเบียบที่รายรอบของพระอมิตายุสอรหันต์สัมมาสัม
พุทธเจ้า ก็มีธรรมชาติสำเร็จด้วยสัปตรัตนะเช่นกัน ยังมีมณีมุกดาขาวใสถักทอร้อยเรียงอย่างวิจิตร
สุกปลั่งหาสิ่งเปรียบมิได้ บรรดาปราสาทแลวิหารที่โพธิสัตว์ทั้งหลายอาศัยอยู่ก็ดุจกันฉะนี้ ในนั้น
บ้างกำลังสักัจฉาธรรม บ้างสาธยายธรรม บ้างกำลังน้อมรับธรรม บ้างก็ฟังธรรม บ้างกำลัง
ประพฤติธรรม บ้างพิจารณาบรรคธรรมและเจริญญาณ บ้างก็สนทนา สาธยาย น้อมรับแลสดับ
ธรรมอยู่กลางนภาภาคก็มี บ้างก็พิจารณาบรรคธรรมและเจริญญาณ บ้างได้บรรลุโสดาบัน
สกิทาคามี อนาคามีและอรหันต์ ผู้ยังมีบรรลุถึงการอภิเษกเป็นธรรมราชกุมาร ก็ได้ลุถึงการอภิเษก
ซึ่งจักพิจารณาบรรค กล่าวบรรค เจริญบรรคด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดเลยที่จักมีเกิดปิติโสมนัส

^{๓๐} ตีสุร: ภาษานุติ ความอดทน ๓ คือ ๑) โฆษณาคต ธรรม ภาษานุติ ความอดทนต่อเสียงดังต่างๆ โดยพิจารณาว่าเป็นของไม่เที่ยงแท้ถาวร ๒) อนุโลมิกิ ธรรม ภาษานุติ ความอดทนที่จะปฏิบัติอนุโลมตามธรรม ๓) อนุตฺตติก ธรรม ภาษานุติ ความอดทนปลงใจเชื่อในธรรมที่ไม่เกิดอีกต่อไป

泉池功德第十七

又其講堂左右，泉池交流。縱廣深淺，皆各一等。或十由旬，二十由旬，乃至百千由旬。湛然香潔，具八功德。岸邊無數栴檀香樹，吉祥果樹，華果恆芳，光明照耀。修條密葉，交覆於池。出種種香，世無能喻。隨風散馥，沿水流芬。又復池飾七寶，地布金沙。優鉢羅華、鉢曇摩華、拘牟頭華、芬陀利華，雜色光茂，彌覆水上。若彼眾生，過浴此水，欲至足者，欲至膝者，欲至腰腋，欲至頸者，或欲灌身，或欲冷者、溫者、急流者、緩流者，其水一一隨眾生意，開神悅體，淨若無形。寶沙映澈，無深不照。微瀾徐迴，轉相灌注。波揚無量微妙音聲，或聞佛法僧聲、波羅密聲、止息寂靜聲、無生無滅聲、十力無畏聲，或聞無性無作無我聲、大慈大悲喜捨聲、甘露灌頂受位聲。得聞如是種種聲已，其心清淨，無諸分別，正直平等，成熟善根。隨其所聞，與法相應。其願聞者，輒獨聞之，所不欲聞，了無所聞。永不退於阿耨多羅三藐三菩提心。十方世界諸往生者，皆於七寶池蓮華中，自然化生。悉受清虛之身，無極之體。不聞三途惡惱苦難之名，尚無假設，何況實苦。但有自然快樂之音。是故彼國，名為極樂。

วรรค ๑๗ องคคุณแห่งน้ำพุและสระโบกขรณี

ในเบื้องซ้ายขวาของหอแสดงธรรมนั้น ยังมีน้ำพุและสระโบกขรณีไหลสลับกันไปมา ทอดยาวและกว้างขวาง มีทั้งลึกและตื้นลดหลั่นกันไป บ้างไหลไปสลับโยชน์ สีสลับโยชน์ จนถึงร้อยพันโยชน์ ก็มี ชลธารนั้นนิ่งใส มีกลิ่นหอมและสะอาดยิ่งนัก สมบูรณ์ด้วยองคคุณแปดประการ^{๓๐} บนฝั่งยังมี ต้นแก่นจันทน์ขึ้นอยู่เรียงรายนับจำนวนมิได้ รวมทั้งต้นไม้และผลไม้มงคลที่มีดอกและผลส่งกลิ่น

^{๓๐} คือ อัญญาสิกขาริ

หอมหวนอยู่ในนิตยกาล เปล่งแสงเรืองรองสว่างไสว สาขากำนไบของรุกขชาติก็ปกคลุมอยู่ที่สระแห่งนี้ ส่งกลิ่นสุดันธาหอมอบอวลนานับการ จักหาคำเปรียบของโลกมิได้ ความหอมนั้นไซ้ไปตามกระแสลมและล่องลอยไปตามสายน้ำ อีกสระโบกขรณีก็ประดับประดาด้วยรัตนะเจ็ดประการ มีพสุธาอันเกลี้ยงด้วยทรายทองคำ **อุบล ปทุม โกมุท ปุณทริก**^{๓๒} หลากวรรณะสดใสก็ปกคลุมอยู่เต็มผืนน้ำ หากหมุ่สัตว์เหล่านั้นที่ลงสรลงชำระซึ่งน้ำนี้ หากต้องการสรลงถึงบาทา สรลงถึงเข้า สรลงถึงเอว สรลงถึงคอ สรลงตลอดสรรพางค์ ฤหากต้องการให้เย็น ให้ร้อน ให้ไหลเชี่ยว ให้ไหลเอื่อย อันกระแสน้ำหนึ่งๆนั้นย่อมเป็นไปตามจิตปรารถนาของหมุ่สัตว์ ยังกายนทรียให้เบิกบาน

กระชุ่มกระชวย ชำระได้แม้**สิ่งที่ไร้รูปลักษณ์**^{๓๓} ทรายรัตนาก็ทอแสงสุกปลั่งส่องประกายแม้ที่ลึกรายระยับไปมาตามสายน้ำกระเพื่อม กระแสคลื่นยังเกิดเป็นเสียงอันไพเราะเสนาะโสิตหาประมาณจำนวนมิได้ บ้างจักสดับเป็นเสียงพระพุทธรเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า เสียงปารมิตา เสียงความสงบรำงับ เสียงการมิเกิดแลมีดับ เสียงทศพละและเวสสารัชชะ ฤกสดับเป็นเสียงอันไร้ภาวะ ไร้การกระทำ ไร้ตัวตน เสียงแห่งมหาเมตตามหากฤณามุฑิตาอุเบกขา และเสียงแห่งอมฤตวาริที่อภิเชกสถาปนา เมื่อได้ยินนานาสำเนียงนี้แล้ว ในจิตย่อมวิศุทธิ ไร้การแบ่งแยกทั้งปวง ซื่อตรงและสมตา เพาะบ่มให้สำเร็จในกุศลมูลตามเสียงที่ได้สดับทั้งปวงนั้น อันล้วนเป็นโยคะแห่งธรรม หากผู้ปรารถนาจักได้ยินยอมได้ยินเฉพาะตน หากมิต้องการสดับจักมิได้สดับ จักเป็นผู้มีเสื่อมถอยในอนุตรสัมมาสัมโพธิจิตอยู่เป็นนิตย บรรดาผู้มาถืออุบัติจากทศทิศ ล้วนเกิดแบบโอปปาติกะท่ามกลางดอกบัวในสระโบกขรณีรัตนะเจ็ดประการทั้งสิ้น ล้วนมีกายที่เบาใส มีสังขารเป็นที่สุดไม่ได้ยินแม้ชื่อเสียงของความชั่วร้าย ความทุกข์และอันตรายของอบายภูมิทั้งสามเลย อันหาได้มูสาไม่ แล้วจักประสาใดกับความทุกข์นั้นอีกเล่า จักมีก็แต่เสียงของธรรมชาติแห่งความสุขโสมนัส เหตุประการนี้แลโลกธาตุแห่งนั้นจึงได้สมญาว่า **สุขาวดี**

^{๓๒} **อุบล**คือบัวขาว **ปทุม**คือบัวแดง **โกมุท**คือบัวเหลือง **ปุณทริก**คือบัวขาว

^{๓๓} หมายถึงนามธรรม หรือจิตวิญญาณ

超世希有第十八

彼極樂國，所有眾生，容色微妙，超世稀有。咸同一類，無差別相。但因順餘方俗，故有天人之名。佛告阿難：譬如世間貧苦乞人，在帝王邊，面貌形狀，甯可類乎？帝王若比轉輪聖王，則為鄙陋，猶彼乞人，在帝王邊也。轉輪聖王，威相第一，比之忉利天王，又復醜劣。假令帝釋，比第六天，雖百千倍不相類也。第六天王，若比極樂國中，菩薩聲聞，光顏容色，雖萬億倍，不相及逮。所處宮殿，衣服飲食，猶如他化自在天王。至於威德、階位、神通變化，一切天人，不可為比，百千萬億，不可計倍。阿難應知，無量壽佛極樂國土，如是功德莊嚴，不可思議。

วรรค ๑๘ มีความยอดเยี่ยมอันหาได้ยากยิ่งในโลก

อันสรรพสัตว์ที่ในสุขาวดีโลกธาตุแห่งนั้น เป็นผู้ที่มีโฉมพักตร์งดงามยิ่งนัก งามกว่า(สัตว์ใน)โลกทั้งปวง อันหาได้ยากยิ่ง (หมู่สัตว์ในสุขาวดี)ทั้งหมดล้วน(งดงาม)เสมอกัน จักมีรูปลักษณะผิดแผกจากกันก็หาไม่ แต่เหตุที่อนุโลมตามเชื้อชาติอื่นๆ จึงได้ชื่อว่าเทพและมนุษย์ **ตรัสกับพระอานนท์ว่า** อุปมาบุคคลผู้หุดตะเข้ใจในโลก เมื่ออยู่เคียงข้างพระราชাজักมีลักษณะที่งดงามไปกว่าได้อย่างไร อันพระราชาก็เปรียบกับพระเจ้าจักรพรรดิยอมอัปลักษณะไปฉันใด ก็อุปมาบุคคลผู้อยู่ข้างพระราชานั้น พระเจ้าจักรพรรดิผู้มีอิริยาลักษณะเป็นเลิศ เมื่อเทียบกับดาวดึงส์เทวาราชแล้วไซ้ร้ ก็ยอมอัปลักษณะไปฉันนั้น สมมติว่าท้าวศักรเทวาราชแม้จักเทียบด้วยร้อยพันเท่ากับท้าวเทวาราชแห่งปรนิมิตสหัสตีภูมิ ก็จักมีลักษณะที่เสมอกันมิได้ฉันนั้น อันปรนิมิตสหัสตีเทวาราชนั้น หากจักเปรียบกับดวงพักตร์ลักษณะของโพธิสัตว์และสาวกที่ในสุขาวดีโลกธาตุแล้วไซ้ร้ แม้จักด้วยจำนวนหมื่นโกฏิเท่าก็มีอาจเทียบเสมอ บรรดามณเฑียรปราสาท อาหารและโภชนาหารเครื่องดื่ม ก็ดุจตั้งปรนิมิตสหัสตีเทวาราชนั้นแล ได้บรรลุถึงเตชานุภาพ ฐานานุศักดิ์และอิทธิอภิญาที่บรรดาเทพและมนุษย์ทั้งปวงมีอาจเทียบได้ แม้จักด้วยร้อยพันหมื่นโกฏิเท่า ด้วยหาประมาณเท่ามิได้ก็ตาม อานนท์พึงทราบเถิดว่า สุขาวดีโลกธาตุแห่งพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า อลังการด้วยคุณวิเศษเป็นอจินไตยเช่นนี้แล

受用具足第十九

復次極樂世界所有眾生，或已生，或現生，或當生，皆得如是諸妙色身。形貌端嚴，福德無量。智慧明了，神通自在。受用種種，一切豐足。宮殿、服飾、香花、幡蓋，莊嚴之具，隨意所須，悉皆如念。若欲食時，七寶鉢器，自然在前，百味飲食，自然盈滿。雖有此食，實無食者。但見色聞香，以意為食。色力增長，而無便穢。身心柔軟，無所味著。事已化去，時至復現。復有眾寶妙衣、冠帶、瓔珞，無量光明，百千妙色，悉皆具足，自然在身。所居舍宅，稱其形色。寶網彌覆，懸諸寶鈴。奇妙珍異，周徧校飾。光色晃曜，盡極嚴麗。樓觀欄楯，堂宇房閣，廣狹方圓，或大或小，或在虛空，或在平地。清淨安隱，微妙快樂。應念現前，無不具足。

วรรค ๑๙ เครื่องใช้บริบูรณ์

ก็หมู่สัตว์ในสุขาวดีโลกธาตุ ที่ได้อุบัติขึ้นแล้ว ที่กำลังจะอุบัติและที่จักอุบัติในอนาคต ล้วนจักบรรลुरुูปกายที่ประเสริฐต่างๆเช่นนี้ มีใบหน้าลักษณะสง่างาม สมบูรณ์ด้วยบุญญาธิการ มีปัญญาญาณรู้แจ้งและมีอิทธิพละยิ่งใหญ่มหาดาล บรรดาเครื่องใช้นานาก็เพียบพร้อมบริบูรณ์ปราสาทวิหาร อารณณ์เครื่องประดับ สุกันธมาลี ธวัชธงฉัตรและสิ่งของอลังการทั้งปวง ที่จิตได้ตั้งความปรารถนาย่อมสำเร็จตามความระลึกทั้งสิ้น หากเมื่อครากระทำกัตกิจ ภาชนะคือบาตรรัตนะเจ็ดประการจักปรากฏเองยังเบื้องหน้า เครื่องขบฉันเครื่องดื่มหลากหลายรสชาติ ย่อมเต็มเปี่ยมอยู่ในนั้น แม้จักมีเครื่องขบฉันเช่นนี้ก็ตามที่ แต่หาได้มีอยู่จริงไม่ เพราะว่าการเห็นรูปและการสูดกลิ่นเป็นอาหารแห่งจิต ยังรูป(สังขาร)ให้เกิดกำลังจึงมีต้องขับถ่ายของเสีย กายและจิตเบาสบาย มีหลงติดรสชาติ เมื่อจบกิจแล้วจึงหายไป เมื่อถึงเพล(กัตกิจ)จึงเกิดมีขึ้นอีก ยังมีบรรดารถนมนณี ทิพยอารณณ์ มาลา เกยูระที่เปล่งแสงเรืองรองจำนวนประมาณมิได้ มีวรรณะประเสริฐจำนวนร้อยพันเกิดขึ้นแก่กายนั้นเองอย่างสมบูรณ์ ลักษณะแห่งที่พักอาศัยนั้นเล่า ก็ปกคลุมด้วยรัตนชาละ มีกระดิ่งอัญมณีที่ประณีตพิสดารห้อยระย้าอยู่ทั่วไป มีรัศมีและวรรณะเรืองรองวิจิตรเป็นที่สุด หอทัศนาและระเบียงรายรอบ อาคารห้องหอบมีทั้งกว้างใหญ่และคับแคบแต่สมดุลง บ้างก็ใหญ่ บ้างเล็ก บ้างอยู่บนอากาศ บ้างอยู่บนพื้นพสุธา มีความบริสุทธิ์แลผาสุก เป็นสุขที่ประณีตยิ่งนัก เมื่อคราที่ระลึกย่อมปรากฏมีขึ้นโดยสมบูรณ์

德風華雨第二十

其佛國土，每於食時，自然德風徐起，吹諸羅網，及眾寶樹，出微妙音，演說苦、空、無常、無我諸波羅密，流布萬種溫雅德香。其有聞者，塵勞垢習，自然不起。風觸其身，安和調適，猶如比丘得滅盡定。復吹七寶林樹，飄華成聚。種種色光，徧滿佛土。隨色次第，而不雜亂。柔軟光潔，如兜羅綿。足履其上，沒深四指。隨足舉已，還復如初。過食時後，其華自沒。大地清淨，更雨新華。隨其時節，還復周徧。與前無異，如是六反。

วรรค ๒๐ ลมกุศลและฝนมงคล

ในพุทธเกษตรแห่งนั้น ในทุกคราวแห่งภักติกิจ ย่อมมีลมกุศลเกิดขึ้นโชยกระทบข่ายกระดิ่ง และปวงรัตนพฤกษ์ บังเกิดเป็นสัทเสียงที่ไพเราะเสนาะโสด ประภาศธรรมคือทุกขตา คุณยตา อนิจจตา อนัตตาและปารมิตาทั้งปวง แผ่กระจายไปนับหมื่นประการพร้อมกับความหอมอบอวล ผู้ได้สดับแล้วย่อมมีกิเลสธุลีอันมิกำเริบอีก เมื่อกระแสลมกระทบกายยังให้เป็นสุขรำงับ อุปมาภิกษุผู้เจริญในนิโรธสมาบัติ เมื่อลมโชยสัมผัสดอกผลของสัตถรัตนพฤกษ์ ก็บังเกิดแสงสีน่าน้ำปการทั่วพุทธเกษตร มีสีสนัวรรณะมิปะปนกัน มีความละเมียดละไมและสว่างใสดุจใยตุล^{๓๔} เมื่อเหยียบแล้วให้จมไปสี่องคุลีเมื่อย่างเท้าขึ้นก็กลับเต็มดังเดิม ล่วงคราวภักติกิจแล้วบุพพานนั้นก็จมหายไปเอง เมื่อมหาพสุธาตลสะอาดแล้วบุพพาใหม่จึงไปรยปรายมาอีก หมุนเวียนเป็นเพลลา ดังคราแรกมิต่างกัน (วันละ) หกครั้งเช่นนี้แล

^{๓๔} 兜羅 คือ หนุ่น

寶蓮佛光第二十一

又眾寶蓮華周滿世界。一一寶華百千億葉。其華光明，無量種色，青色青光、白色白光，玄黃朱紫，光色亦然。復有無量妙寶百千摩尼，映飾珍奇，明曜日月。彼蓮華量，或半由旬，或一二三四，乃至百千由旬。一一華中，出三十六百千億光。一一光中，出三十六百千億佛，身色紫金，相好殊特。一一諸佛，又放百千光明，普為十方說微妙法。如是諸佛，各各安立無量眾生於佛正道。

วรรค ๒๑ บั้วรัตนะและพุทธรังสี

อีกบรรดารัตนปทุมมาลัยก็มีอยู่ทั่วไปในโลกธาตุ รัตนมาลีหนึ่งๆนั้นมีกลีบอยู่ร้อยพันโกฏิ รัศมีของมาลีนั้นมีวรรณะหาประมาณจำนวนมิได้ ดอกสีเขียวก็มีรัศมีสีเขียว ดอกสีขาวก็มีรัศมีสีขาว สีเหลืองเข้ม แดง ม่วงก็มีรัศมีอยู่เช่นนั้น ยังประกอบด้วยรัตนมณีอันเป็นทิพย์จำนวนร้อยพันหาประมาณมิได้ สุกใสเรืองรองประดับวิจิตรพิสดาร สว่างไสวดูจดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ อันประมาณแห่งปทุมมาลัยนั้นแล บ้างก็ครึ่งโยชน์ บ้างก็หนึ่ง สอง สาม สี่ ไปจนถึงร้อยพันโยชน์ แต่ละดอกหนึ่งๆ ยังมีรัศมีสว่างออกมาจำนวนสามสิบกหรือร้อยพันโกฏิประการ แต่ละรัศมีหนึ่งๆ บังเกิดเป็นพระพุทธนิรมิตจำนวนสามสิบกหรือร้อยพันโกฏิองค์ พระรูปมีวรรณะดั่งทองชมพูนุช มีพุทธลักษณะวิเศษงดงาม แต่ละพระพุทธนิรมิตหนึ่งๆ ยังประกาศรัศมีออกมาอีกร้อยพันประการ เพื่อตรัสแสดงพระธรรมเทศนาไปทั่วทิศทิศ พระพุทธนิรมิตเหล่านี้ ล้วนจักสถิตในหมู่สัตว์จำนวนประมาณมิได้ จนกระทั่งได้บรรลุพระพุทธสัมมาบรรค

決證極果第二十二

復次阿難，彼佛國土，無有昏闇、火光、日月、星曜、晝夜之象，亦無歲月劫數之名，復無住著家室。於一切處，既無標式名號，亦無取舍分別，唯受清淨最上快樂。若有善男子、善女人，若已生，若當生，皆悉住於正定之聚，決定證於阿耨多羅三藐三菩提。何以故？若邪定聚，及不定聚，不能了知建立彼因故。

วรรค ๒๒ เทียงแท้ในผลอันอุดม

ดูก่อนอาณนที พุทธเกษตรโลกธาตุที่นั่น ปราศจากความมืดมิด แสงไฟ แสงอาทิตย์ แสงจันทร์ แสงดาว และลักษณะของกลางวันและกลางคืน ทั้งปราศจากชื่อของการคำนวณนับว่าปี เดือน กล้วย ทั้งไม่มีการอาศัยอยู่เฉพาะเคหะ เพราะสถานที่ทั้งปวงนั้นไร้การกำหนดชื่อสถานที่ แลไร้การยึดมั่นในที่อยู่อาศัยว่ามีความต่างกัน มีเพียงการเสวยซึ่งสุขไสมนัสที่บริสุทธิ์และเป็นเลิศเท่านั้น หากมีกุลบุตร กุลธิดาใดๆ ที่ได้อุบัติแล้วและกำลังอุบัติ จักได้ดำรงอยู่ในความตั้งมั่นที่ถูกต้องเช่นนี้ เป็นผู้เทียงแท้ต่อการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิ เพราะเหตุไฉนนั้นฤฯ หากประกอบด้วยความตั้งมั่นมิชอบและมีตั้งมั่นแล้วไซ้ร้ ก็ย่อมมีอาจรู้แจ้งเข้าใจซึ่งการยังเหตุ(แห่งการตรัสรู้)นั้นให้เกิดขึ้น^{๓๕}

^{๓๕} การรู้แจ้งเข้าใจซึ่งการยังเหตุ คือการมีศรัทธา ปณิธาน และจริยา เป็นเหตุไปเกิดยังสุชาวดีพุทธเกษตร จึงมีผลให้บรรลุโพธิญาณ กล่าวคือ อุบัติที่สุชาวดีเป็นเหตุ บรรลุโพธิญาณเป็นผล

十方佛讚第二十三

復次阿難，東方恆河沙數世界，一一界中如恆沙佛，各出廣長舌相，放無量光，說誠實言，稱讚無量壽佛不可思議功德。南西北方恆沙世界，諸佛稱讚亦復如是。四維上下恆沙世界，諸佛稱讚亦復如是。何以故？欲令他方所有眾生，聞彼佛名，發清淨心，憶念受持，歸依供養。乃至能發一念淨信，所有善根，至心迴向，願生彼國。隨願皆生，得不退轉，乃至無上正等菩提。

วรรค ๒๓ พระพุทธเจ้าทั่วทิศทรงสดุดี

ดูก่อนอานนท์ โลกธาตุภาคเบื้องบูรพาทิศอันคณนานับได้ดั่งเม็ดทรายแห่งคงคาที่ ภายในโลกธาตุหนึ่งๆนั้น ยังมีพระพุทธเจ้าจำนวนเท่าทรายแห่งคงคา ที่ต่างแสดงลักษณะแห่งพระชีวหาที่ไพศาลและยืดยาว^{๓๖} เปล่งรัศมีสว่างไปหาประมาณมิได้ ต่างรับสั่งด้วยสัตยวาจา สรรเสริญสดุดีกุศลอันเป็นอจินไตยของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า อันพระพุทธเจ้าในโลกธาตุจำนวนเท่าทรายแห่งคงคาเบื้องทักษิณ ประจิม อุตระก็กล่าวสดุดีอยู่เช่นกัน พระพุทธเจ้าในโลกธาตุจำนวนเท่าทรายแห่งคงคาในทิศทั้งสี่ ทิศเบื้องบนและทิศเบื้องล่างก็กล่าวสดุดีอยู่เช่นกัน ด้วยเหตุฉะฉินนั้นๆ เพราะมีพระประสงค์ยังให้สรรพสัตว์ในทิศอื่นๆ ได้สดับนามของพระ(อมิตายุส)พุทธเจ้าพระองค์นั้น แล้วเกิดวิศุทธิจิต ระลึกถึง จดจำ ยึดเป็นสรณะและถวายเป็นสักการบูชา จนสามารถบังเกิดจิตศรัทธาบริสุทธิ์ตั้งมั่น อุทิศกุศลมูลทั้งหมดด้วยที่สุดแห่งใจ และตั้งปณิธานไปอุบัติยังโลกธาตุแห่งนั้น เพราะเมื่อได้อุบัติตามปณิธานนั้นแล้ว ย่อมบรรลุถึงความมีเสื่อมถอยจนถึงพระอนุตรสัมมาสัมโพธิ

^{๓๖} เป็นสำนวนหมายถึง การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าที่กว้างขวาง และไปไกลหาประมาณมิได้

三輩往生第二十四

佛告阿難，十方世界諸天人民，其有至心願生彼國，凡有三輩。其上輩者，捨家棄欲而作沙門。發菩提心。一向專念阿彌陀佛。修諸功德，願生彼國。此等眾生，臨壽終時，阿彌陀佛，與諸聖眾，現在其前。經須臾間，即隨彼佛往生其國。便於七寶華中自然化生，智慧勇猛，神通自在。是故阿難，其有眾生欲於今世見阿彌陀佛者，應發無上菩提之心。復當專念極樂國土。積集善根，應持迴向。由此見佛，生彼國中，得不退轉，乃至無上菩提。其中輩者，雖不能行作沙門，大修功德，當發無上菩提之心。一向專念阿彌陀佛。隨已修行，諸善功德，奉持齋戒，起立塔像，飯食沙門，懸繒然燈，散華燒香，以此迴向，願生彼國。其人臨終，阿彌陀佛化現其身，光明相好，具如真佛，與諸大眾前後圍繞，現其人前，攝受導引。即隨化佛往生其國，住不退轉，無上菩提。功德智慧次如上輩者也。其下輩者，假使不能作諸功德，當發無上菩提之心，一向專念阿彌陀佛。歡喜信樂，不生疑惑。以至誠心，願生其國。此人臨終，夢見彼佛，亦得往生。功德智慧次如中輩者也。若有眾生住大乘者，以清淨心，向無量壽。乃至十念，願生其國。聞甚深法，即生信解。乃至獲得一念淨心，發一念心念於彼佛。此人臨命終時，如在夢中，見阿彌陀佛，定生彼國，得不退轉無上菩提。

วรรค ๒๔ อุบัติสามระดับชั้น

พระผู้มีพระภาครับสั่งกับพระอานนท์ว่า หมู่เทพและมนุษย์ทั้งปวงในทิศทิศโลกธาตุ ผู้มีจิตแน่วแน่ตั้งปณิธานไปอุบัติที่โลกธาตุแห่งนั้นจักมีสามระดับชั้น ระดับสูงนั้นคือผู้สละเรือนละวางกามคุณแล้วออกบวชเป็นสมณะ บังเกิดโพธิจิต ระลึกถึงพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความตั้งมั่น บำเพ็ญกุศลทั้งปวง เพื่อขอไปอุบัติยังโลกธาตุแห่งนั้น หมู่สัตว์ประเภทนี้ เมื่อคราที่อายุขัยอวสานลง พระอมิตายุสพุทธเจ้าพร้อมด้วยอริยบริษัทจักมาปรากฏยังเบื้องหน้าผู้นั้นชั่วขณะเดียวจักติดตามพระอมิตายุสพุทธเจ้าไปอุบัติยังโลกธาตุแห่งนั้นทันที โดยกำเนิดแบบอุปปา

ติกวิถีในปทุมชาติรัตนะเจ็ดประการ เป็นผู้มีปัญญาญาณแก่กล้า มีอิทธิพลเป็นอิสระ ด้วยเหตุนี้
แหละอานนท์ บรรดาสรรพสัตว์ผู้ปรารถนาจักประสบพระอมิตายุสพุทธเจ้าในปัจจุบันชาติ พึงเกิด
อนุตรสัมโพธิจิต ตั้งจิตระลึกถึงสุชาวดีโลกธาตุ สังกุศลมูลแล้วอุทิศไป ด้วยเหตุนี้จักยังให้พบ
พระพุทธรองค์ ได้อุบัติที่โลกธาตุแห่งนั้น บรรลุถึงความมีเสื่อมถอยจนถึงพระอนุตรสัมโพธิ

ระดับกลางนั้น คือผู้มั่นมีสามารถประพฤติเยี่ยงสมณะ แต่บำเพ็ญกุศลมหาศาลและบังเกิด
จิตแห่งพระอนุตรสัมโพธิ ระลึกถึงพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความตั้งมั่น บำเพ็ญ
กุศลความดีทั้งปวงตามกำลังแห่งตน สมาทานอุโบสถศีล สร้างพระสถูปและพระปฏิมา ถวายภัต
แต่สมณะ ประดับธงทิวและดวงประทีป เกลี่ยมาลีและรำสุคนธา แล้วอุทิศกุศลนี้เพื่อขอไปอุบัติยัง
โลกธาตุแห่งนั้น อันบุคคลนี้เมื่อกาลมรณะมาถึง พระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจักปรากฏ
พระวรกายที่รุ่งเรืองด้วยรัศมีและมงคลลักษณะ สมบูรณ์ประดุจพระพุทธรองค์จริง เสด็จพร้อมด้วย
มหาบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมตลอดทั้งเบื้องหน้าแลเบื้องหลัง จักปรากฏให้เห็นอยู่เฉพาะบุคคลนั้น
เพื่อมาอนุเคราะห์และนำพาไปอุบัติ ในครานั้นจักได้ตามพระพุทธรนิรมิตไปอุบัติที่โลกธาตุแห่งนั้น
ทันที จักมีเสื่อมถอยในพระอนุตรสัมโพธิ มีบุญญาธิการและปัญญาญาณประดุจผู้อุบัติในระดับสูง

สำหรับระดับล่างนั้น สมมติว่าบุคคลผู้มีอาการทำกุศลทั้งปวง พึงบังเกิดจิตแห่งพระอนุตร
สัมโพธิ ระลึกถึงพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความตั้งมั่น มีศรัทธายินดี มีสงสัย
เคลือบแคลง แล้วปณิธานขอไปอุบัติที่โลกธาตุแห่งนั้นด้วยจิตสัตย์ซื่อเป็นที่สุด บุคคลนี้เมื่อชีพใกล้
ดับสูญ จักฝันเห็นพระอมิตายุสพุทธเจ้าพระองค์นั้นและไปอุบัติทันที มีบุญญาธิการและปัญญา
ญาณประดุจผู้อุบัติในระดับกลาง

หากหมู่สัตว์ที่ดำรงในมหาพุทธยาน แล้วใช้จิตที่บริสุทธิ์มุ่งต่อพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัม
พุทธเจ้า ตลอดจนการระลึกถึงสัพพะขณะ เพื่อขอไปอุบัติที่โลกธาตุแห่งนั้นแล้วไซ้ร เมื่อสดับคัมภีร
ธรรมอันแยกคายแล้ว^{๓๓๗} จักบังเกิดศรัทธายิ่งยวด จนถึงมีจิตบริสุทธิ์ตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียว มีเอกจิต
ระลึกถึงแต่พระอมิตายุสพุทธเจ้าพระองค์นั้น บุคคลผู้จักทำกาลกิริยานี้ จักได้ประสบพระอมิตายุส
พุทธเจ้าจุใจในความฝัน แล้วไปอุบัติที่โลกธาตุแห่งนั้นได้อย่างแน่นอน เป็นผู้บรรลุถึงความมีเสื่อม
ถอยจากพระอนุตรสัมโพธิ

^{๓๓๗} หมายถึง พระธรรมที่ว่าด้วยสุชาวดีพุทธเกษตรและพระอมิตายุสพุทธเจ้า

往生正因第二十五

復次阿難，若有善男子、善女人，聞此經典，受持讀誦，書寫供養，晝夜相續，求生彼刹。發菩提心。持諸禁戒，堅守不犯。饒益有情，所作善根悉施與之，令得安樂。憶念西方阿彌陀佛，及彼國土。是人命終，如佛色相種種莊嚴，生寶刹中，速得聞法，永不退轉。復次阿難，若有眾生欲生彼國，雖不能大精進禪定，盡持經戒，要當作善。所謂一不殺生，二不偷盜，三不淫欲，四不妄言，五不綺語，六不惡口，七不兩舌，八不貪，九不瞋，十不癡。如是晝夜思惟極樂世界阿彌陀佛，種種功德，種種莊嚴。志心歸依，頂禮供養。是人臨終，不驚不怖，心不顛倒，即得往生彼佛國土。若多事物，不能離家，不暇大修齋戒，一心清淨。有空閑時，端正身心。絕欲去憂，慈心精進。不當瞋怒嫉妒，不得貪饕慳惜。不得中悔，不得狐疑。要當孝順，至誠忠信。當信佛經語深，當信作善得福。奉持如是等法，不得虧失。思惟熟計，欲得度脫。晝夜常念，願欲往生阿彌陀佛清淨佛國。十日十夜，乃至一日一夜不斷絕者，壽終皆得往生其國，行菩薩道。諸往生者，皆得阿惟越致，皆具金色三十二相，皆當作佛。欲於何方佛國作佛，從心所願，隨其精進早晚，求道不休，會當得之，不失其所願也。阿難，以此義利故，無量無數不可思議無有等等無邊世界，諸佛如來，皆共稱讚無量壽佛所有功德。

วรรค ๒๕ เหตุแห่งการถืออุบัติ

ดูก่อนอานนท์ หากมีกุลบุตร กุลธิดาที่ได้สดับธรรมกถาแล้วจดจำ อ่านท่องสาธยาย ชีตเขียน สักการบูชาทุกทิวาราตรีมิได้ขาด เพื่อปรารถนาไปอุบัติที่เกษตรแห่งนั้น ได้ประกาศโพธิจิต สมาทานศีลาจารทั้งปวงแลดำรงรักษาไว้มีดวงละเมิด ได้ยังหิตประโยชน์แก่สรรพชีวิตและนำกุศลมูลทั้งปวงบริจาคเป็นทาน ยังให้บรรลุดังความผาสุก จิตก็ตามระลึกถึงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธโอมิตายุสะและประจิมทิศโลกธาตุแห่งนั้น บุคคลผู้นี้เมื่อสิ้นอายุขัยแล้ว รูปลักษณะทั้งปวงจักอสังการดุจพระพุทธรูป แล้วไปอุบัติในรัตนเกษตร ได้สดับพระธรรมในทันที เป็นผู้มิเสื่อมถอยนิตยกาล

ดูก่อนอานนท์ หากมีสรรพสัตว์ที่ปรารถนาไปอุบัติในโลกธาตุแห่งนั้น แม้จักมิสามารถกระทำความเพียร สมาธิมานอย่างยิ่งยวด (มิอาจ)ดำรงพระธรรมและศีลาจารได้ทั้งหมดแล้วใช้รพึงกระทำความดีงาม มีหนึ่งละการฆ่าการเบียดเบียน **สองละอทินนาทาน** เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินผู้อื่น **สามละการประพฤตินิดในกาม** ไม่ล่วงละเมิดประเพณีทางเพศ **สี่ละการพูดเท็จ** ไม่ยอมกล่าวเท็จเพราะตนเอง ผู้อื่นหรือเห็นแก่ผลประโยชน์ใดๆ **ห้าละการพูดคำส่อเสียด** ช่วยสมานคนที่แตกร้างกัน ส่งเสริมคนที่สมัคสมานกัน ชอบกล่าวถ้อยคำที่สร้างสามัคคี **หกละคำหยาบ** พูดแต่คำสุภาพอ่อนหวาน **เจ็ดละการพูดเพื่อเจ้า** พูดแต่คำจริงมีเหตุผล มีสารประโยชน์ ถูกกาลเทศะ **แปดไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น** **เก้าไม่มีจิตคิดร้าย** คิดปรารถนาแต่ว่า ขอให้สัตว์ทั้งหลายไม่มีเวร ไม่เบียดเบียน ไม่มีทุกข์ ครองตนอยู่เป็นสุขเกิด **สิบมีความเห็นชอบ** เช่นว่า ทานมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีกรรมชั่วมี เป็นต้น ด้วยการระลึกนึกถึงสุชาวดีโลกธาตุแห่งพระอมิตายุสสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงกุศลความดีนานาประการ ถึงความอสังการนานาประการเช่นนี้แล้วมีจิตแน่วแน่หมั่นเป็นสรณะ ถวายความเคารพด้วยเศียรเกล้าและสักการบูชา บุคคลผู้นี้เมื่อคราลิ้นชีพ ย่อมมิตรระหนก มีหวาดกลัว ในหทัยมิวิปลาสแล้วไปอุบัติยังพุทธเกษตรแห่งนั้น

หากมีกิจการมาก ยังให้มิอาจไกลจากเรือน ปราศจากเวลาหยุดพักเพื่อบำเพ็ญมหาอุโบสถศีลให้จิตบริสุทธิ์ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง หากว่างจากการงานแล้วได้สำรวมกายและจิต กำจัดความทะยานอยากและความหมองเศร้า มีจิตเมตตาพากเพียร ไม่อาฆาตพยาบาท อิจฉาริษยา ไม่โลภโมโทสัน ตระหนี่ถี่เหนียว มิคั่งแค้นใจและหวาดระแวง พึงกตัญญูรู้สำนึกพระคุณ ชื่อสัตย์ มีคุณธรรมจริยธรรม ศรัทธาในความแยบคายของพระพุทธรูปธรรม เชื่อโดยชอบว่ากระทำดีย่อมบรรลुकุศล

เมื่อน้อมรับธรรมเหล่านี้อย่างมิบกพร่อง จึงได้ตรึกคิดใคร่ครวญแล้วปรารถนาจักหลุดพ้นทุกทิวาราตรีระลึกปรารถนาไปอุบัติยังวิสุทธิประเทศของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

เป็นเนืองนิตย์ ตลอดสิบทิวาราตรีจนถึงหนึ่งทิวาราตรี หากระลึกถึงมิขาดหายแล้วไซ้ร้ เมื่อเพลงที่
 ลิ่นชีพแล้วจักได้อุบัติยังโลกธาตุแห่งนั้น เพื่อดำเนินโพธิสัตว์มรรคทั้งสิ้น บรรดาผู้ไปอุบัติเหล่านั้น
 ย่อมได้อภิเษกเป็นธรรมราชากุมาร มีวรรณะดุจทองคำ สมบูรณ์ด้วยมงคลลักษณะสามสิบสอง
 ประการ แลจะได้สำเร็จเป็นพระพุทธสัมพันธัญญ์ทั้งสิ้น หากปรารถนาตรัสรู้ยังโลกธาตุในทิศใดๆ ก็
 จักได้สมตามความปรารถนานั้น อันจักเร็วฤชา(ในการตรัสรู้)ขึ้นอยู่กับความวิริยะของผู้นั่นเอง
 เมื่อปรารถนามรรคผลแล้วมิได้หยุดพัก มีความพากเพียรก็ย่อมบรรลุ มิเสื่อมจากปณิธานเหล่านั้น
 คู่ก่อนอาณนที เพราะคุณประโยชน์ไพบุลย์เช่นนี้ บรรดาพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งปวงที่
 ในโลกธาตุต่างๆ อันประมาณมิได้ นับมิได้ เป็นอจินไตย หากสิ่งมาเสมอมิได้ และปราศจากขอบเขต
 จำกัด ก็ล้วนสฤติสรรเสริญกุศลบารมีแห่งพระอมิตายุสพุทธเจ้า

禮供聽法第二十六

復次阿難，十方世界諸菩薩眾，為欲瞻禮極樂世界無量壽佛，各
 以香華幢幡寶蓋，往詣佛所。恭敬供養，聽受經法，宣布道化，稱讚
 佛土功德莊嚴。爾時世尊即說頌曰：

東方諸佛刹	數如恆河沙
恆沙菩薩眾	往禮無量壽
南西北四維	上下亦復然
咸以尊重心	奉諸珍妙供
暢發和雅音	歌嘆最勝尊
究達神通慧	遊入深法門
聞佛聖德名	安隱得大利
種種供養中	勤修無懈倦
觀彼殊勝刹	微妙難思議
功德普莊嚴	諸佛國難比
因發無上心	願速成菩提
應時無量尊	微笑現金容
光明從口出	徧照十方國
迴光還繞佛	三匝從頂入

菩薩見此光	即證不退位
時會一切眾	互慶生歡喜
佛語梵雷震	八音暢妙聲
十方來正士	吾悉知彼願
志求嚴淨土	受記當作佛
覺了一切法	猶如夢幻響
滿足諸妙願	必成如是刹
知土如影像	恆發弘誓心
究竟菩薩道	具諸功德本
修勝菩提行	受記當作佛
通達諸法性	一切空無我
專求淨佛土	必成如是刹
聞法樂受行	得至清淨處
必於無量尊	受記成等覺
無邊殊勝刹	其佛本願力
聞名欲往生	自致不退轉
菩薩興至願	願己國無異
普念度一切	各發菩提心
捨彼輪迴身	俱令登彼岸
奉事萬億佛	飛化徧諸刹
恭敬歡喜去	還到安養國。

วรรค ๒๖ ถวายสักการะและสดับธรรม

ดูก่อนอานนท์ บรรดาโพธิสัตว์ในโลกธาตุทั่วทิศ เมื่อปรารภนานมีสักการะพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแห่งสุขาวดีโลกธาตุ ต่างจักถือเอาสุคันธชาติ บุพชาติ วัชและรัตนฉัตรมาเผ่ายังที่ประทับ เพื่อถวายความเคารพ สักการบูชา สดับพระธรรมเทศนา ประกาศสั่งสอนมรรคธรรมและสตุติคุณาลังการแห่งสุขาวดีพุทธเกษตร ในสมัยนั้น พระโลกนาถเจ้าศากยมุนีรับสั่งเป็นไฉลกว่า ...

บรรดาพุทธเกษตรทั้งปวงเบื้องทิศบูรพา

อันคนน่านับด้วยเม็ดทรายแห่งคงคาที่
หมู่โพธิสัตว์จำนวนเท่าเม็ดทรายแห่งคงคา
ก็มานมัสการพระอมิตายุสะพุทธองค์
ในทิศภาคทักษิณ ประจิม อุตระทั้งจตุรทิศ
ทิศเบื้องบนแลเบื้องล่างเช่นกันนี้
ต่างมีจิตคารวะเลื่อมใส
ถือเอาเครื่องสักการที่ประณีตทั้งปวง
กล่าวมธุรพจน์อันไพเราะ
ขับขานสดุดีพระพุทธรองค์ผู้ประเสริฐสุด
(โพธิสัตว์)ผู้ถึงที่สุดแห่งอภิญาญาณ
ท่องเที่ยวไปในคัมภีรธรรมทวาร
เมื่อสดับคุณแห่งพระนาม
ย่อมผาสุกแล้วลุถึงประโยชน์ไพศาล
ได้ถวายสักการะน่านับการ
อย่างพากเพียรมิหน่ายแห่ง
เมื่อทัศนาคความวิเศษของเกษตร
ที่ประณีตพิสดารเป็นอจินไตยแห่งนั้น
มีองค์คุณที่แล้วด้วยอสังการ
บรรดาพุทธประเทศทั้งปวงยากจักเสมอได้
เหตุเพราะทรงประกาศอนุตรจิต
ปณิธานจักสำเร็จพระโพธิโดยเร็ว
ในเพลานั้นพระอมิตายุสะ
จึงแย้มสรวลและปรากฏสุวรรณพัคตร
เกิดรัศมีโอภาสจากพระโอษฐ์
สว่างไปยังดินแดนทั้งทิศทิศ
แล้วย้อนมาประทับทักษิณพระพุทธร
สามารถบ จึ่งหวนเข้าพระอุษณีย์

โพธิสัตว์เมื่อได้ยลรัศมีนี้

จักบรรลู่ถึงฐานะของผู้มีเสื่อมถอย

ในสมัยนั้นมหาชนในสันนิบาต

ต่างจักโมทนายินดี

พระพุทธทวจนะตั้งพรหมและอสุณีปาตคํารณ

สัทเสียงมีความวิเศษแปดประการ^{๓๖๔}

อันสัตบุรุษ(โพธิสัตว์)ที่มาแต่ทิศทั้งสิบ

(พระอมิตายุสะ)ทรงรับรู้ซึ่งปณิธาน(ของโพธิสัตว์)เหล่านั้น

ว่ามุ่งชำระวิศุทธิภูมิ

(ปรารภนา)ได้รับลัทธยาเทศพุทธพยากรณ์

รู้แจ้งสรรพธรรม

ว่าอุปมาความฝัน มายา แลเสียงสะท้อน

แล้วสมบุรณ์ในปณิธานอันประเสริฐทั้งปวง

ว่าจักสำเร็จซึ่งโลกธาตุตั้งนี้เป็นแน่แท้

(แม้)รู้ว่าโลกธาตุตั้งภาพนิมิต

ก็ยิ่งประกาศปณิธานจิต(เพื่ออนุเคราะห์สัตว์)อยู่เป็นนิตย์

เมื่อถึงที่สุดแห่งโพธิสัตวมรรค

จึงพร้อมในกุศลมูลทั้งปวง

ได้บำเพ็ญโพธิจริยาอันประเสริฐ^{๓๖๕}

แล้วรับพยากรณ์ว่าจักสำเร็จพุทธญาณ

แห่งตลอดซึ่งสรรพธรรมภาวะ

สรรพศุณยตา และอนัตตา

มุ่งมั่นในพุทธโลกธาตุที่บริสุทธิ์

จักได้สำเร็จซึ่งโลกธาตุตั้ง(สุขาวดี)เป็นแน่แท้

^{๓๖๔} เสียงที่มีความวิเศษ ๘ ประการคือ ๑.พระสุรเสียงของพระพุทธองค์ยิ่งกว่าเสียงในโลก มีว่าเป็นโลกียะหรือโลกุตระก็ตาม ๒. มีพระสุรเสียงอ่อนโยน แสดงถึงความเมตตากรุณาที่ยิ่งใหญ่ ผู้ได้สดับแล้วยอมโสมนัส ๓.พระสุรเสียงสามารถบารบจิตของสรรพสัตว์ ยังให้มีกิเลสสงบลงและเกิดปัญญาญาณ ๔.พระสุรเสียงที่แสดงธรรมไม่มีความผิดพลาด ๕.พระสุรเสียงสมบุรณ์ด้วยเวสารัชชะ ๔ ประการ ยังให้ผู้สดับเกิดความเคารพ ยังให้มารหนีหาย ไม่เหมือนเสียงสตรี ๖. พระสุรเสียงยังให้ผู้สดับเกิดความยำเกรง เกิดสติปัญญา ๗.พระสุรเสียงที่แสดงธรรมยังให้ผู้สดับเกิดความรู้สึกลึกซึ้ง ๘.พระสุรเสียงที่แสดงธรรมแต่ละประโยค มีอรรถสีกซึ่งไม่มีประมาณ

^{๓๖๕} อรรถกถาว่า โพธิจริยาอันประเสริฐ คือ ทศจริยาปณิธานของพระสมันตภัทรโพธิสัตว์

เมื่อสดับธรรม(จากพระอมิตายุสะ)แล้วเกิดโสมนัสรับปฏิบัติ
ได้บรรลุอายตนะที่บริสุทธิ์
ต่อพระอมิตายุสะพุทธเจ้านั้น
ย่อมได้รับพยากรณ์ว่าจักได้สำเร็จพุทธญาณเป็นแน่แท้
วิชยพุทธเกษตรอันไร้ขอบเขตประมาณ^{๔๐}
ก็ด้วยกำลังมูลปณิธานแห่งพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
เมื่อได้สดับพระนามแล้วปรารถนาไปอุบัติ
ตนเองย่อมมิเสื่อมถอย
โพธิสัตว์เมื่อเจริญปณิธาน
แลเมื่อปณิธานเสร็จสิ้นแล้วโลกธาตุก็มีต่าง(จากสุขาวดี)
เกิดระลึกจักโปรดสรรพสัตว์
ให้(สัตว์ทั้งปวง)ได้ประกาศโพธิจิต
วางเฉยสังสารวัฏกาย
แล้วมุ่งสู่ฝั่งกระโน้นทั้งสิ้น
สนองกิจแห่งพระพุทธองค์จำนวนร้อยโกฏิ
เหาะไปยังโลกธาตุทั้งปวง^{๔๑}
ด้วยความเคารพและโสมนัส
แล้วจึงนิวัติยังสุขาวดี

^{๔๐} หมายถึง สุขาวดีโลกธาตุ

^{๔๑} เพื่อสักการะพระพุทธเจ้าในโลกอื่นๆ, สดับธรรม, ช่วยเหลือสรรพสัตว์

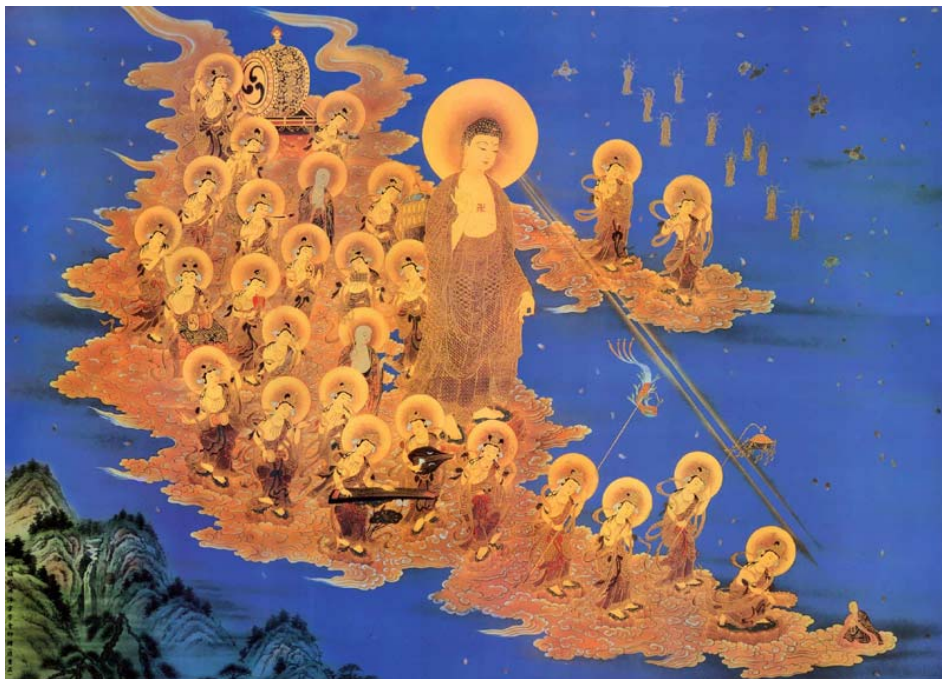
歌嘆佛德第二十七

佛語阿難：彼國菩薩，承佛威神，於一食頃，復往十方無邊淨刹，供養諸佛。華香幢幡，供養之具，應念即至，皆現手中。珍妙殊特，非世所有。以奉諸佛，及菩薩眾。其所散華，即於空中，合為一華。華皆向下，端圓周匝，化成華蓋。百千光色，色色異香，香氣普薰。蓋之小者，滿十由旬，如是轉倍，乃至徧覆三千大千世界。隨其前後，以次化沒。若不更以新華重散，前所散華終不復落。於虛空中共奏天樂，以微妙音歌嘆佛德。經須臾間，還其本國，都悉集會七寶講堂。無量壽佛，則為廣宣大教，演暢妙法。莫不歡喜，心解得道。即時香風吹七寶樹，出五音聲。無量妙華，隨風四散。自然供養，如是不絕。一切諸天，皆齎百千華香，萬種伎樂，供養彼佛，及諸菩薩聲聞之眾。前後往來，熙怡快樂。此皆無量壽佛本願加威，及曾供養如來，善根相續，無缺減故，善修習故，善攝取故，善成就故。

วรรค ๒๗/ ลำนำสรรเสริญพระพุทธคุณ

รับสั่งต่อพระอานนท์ว่า อันโพธิสัตว์ที่ในโลกธาตุแห่งนั้น ด้วยอาศัยพระพุทธานุภาพยังให้ชั่วเวลาภคิจคราวหนึ่ง จักเที่ยวไปในวิศุทธิเกษตรอันไร้ขอบเขตทั่วทิศ เพื่อสักการะพระพุทธเจ้าทั้งหลาย บุพผาชาติ สุกันธชาติ ธวัชฉัตรธงและเครื่องสักการะทั้งปวง เมื่อระลึกถึงก็ได้รับ โดยอุบัติมีอยู่ในฝ่ามือทั้งสิ้น ล้วนแต่มีความประณีตวิจิตรพิสดารหามิได้ในโลก ถวายต่อปวงพระพุทธเจ้าและหมู่โพธิสัตว์ จักโปรยบุพผาชาตินั้นทั่วไปในอากาศแล้วรวมเป็นดอกเดียวหมุนเวียนเป็นวงกลม ประกอบเป็นร่มฉัตรดอกไม้ มีวรรณะแสงสีร้อยพันประการ แต่ละวรรณะยังมีกลิ่นหอมที่ต่างกัน กลิ่นนั้นก็กระจายไปทั่ว ฉัตรอย่างเล็กนั้นมีปริณทลโดยรอบสปีโยชน์ แล้วทบทวีไปที่ละเท่า จนปกคลุมไปทั่วตรีสหสมหาลโลกธาตุ (บุพผา) ทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังนั้นก็เกิดขึ้นใหม่และร่วงหล่นไป หากมีเกลีบบุพผาใหม่อีก บุพผาที่เกลีบไว้แต่เดิมก็จักมีร่วงโรย สังคีตดนตรีอันเป็นทิพย์จักประโคมอยู่กลางนภากาศ เกิดเป็นเสียงที่ไพเราะยิ่งนักอันสดุดีพระคุณของ

พระพุทธเจ้า ผ่านไปชั่วขณะเดียวก็จักกลับสู่(สุขาวดี)โลกธาตุแห่งเดิมนั้น แล้วมาประชุมพร้อมกัน
ยังหอแสดงธรรมรัตนเจ็ดประการ พระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจักแสดงพระมหาธรรม
เทศนาอย่างไพบุลย์ ยังความปิติโสมนัส ให้ดวงจิตบรรลุแก่มรรคผล ในสมัยนั้นกระแสลมหอมจัก
โชยมากระทบสัปตรัตนพุกษ บังเกิดเป็นเสียงทำประการ ทิพยบุปผาจำนวนอนเนกอนันต์จักลอยไป
ตามลมทั้งสี่ด้าน เพื่อถวายเป็นเครื่องสักการะอยู่เช่นนี้มิได้ขาด บรรดาเทพยดาทั้งปวงนั้นก็ยกทูน
บุปผาชาติ สุกันธชาติจำนวนร้อยพันและเครื่องสังคีตจำนวนหมื่นชนิด ถวายแด่พระ(อมิตายุส)พุทธ
เจ้าพระองค์นั้น หมูโพิธิสัตว์และสาวกทั้งปวง อันดำเนิมาแต่เบื้องหน้าและเบื้องหลังมีความนาคู
ชมยิ่งนัก ทั้งหมดนี้ล้วนเพราะเหตุที่มีได้พร้อมน้อยลง ด้วยเหตุที่บำเพ็ญอบรมมาเป็นอย่างดี ด้วย
เหตุที่สงเคราะห์ธารงไว้เป็นอย่างดี และด้วยเหตุที่ได้สำเร็จแล้วเป็นอย่างดี ในกุศลมูลที่ส่งผล
สืบเนื่องอยู่มีชาติสิ้นของปณิธานพละเมื่อกาลก่อน และการได้เคยถวายเป็นสักการะพระตถาคตเจ้าทั้ง
ปวงและของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

大士神光第二十八

佛告阿難：彼佛國中諸菩薩眾，悉皆洞視徹聽八方上下、去來現在之事。諸天人民，以及蝸飛蠕動之類，心意善惡，口所欲言，何時度脫，得道往生，皆豫知之。又彼佛刹諸聲聞眾，身光一尋，菩薩光明，照百由旬。有二菩薩，最尊第一，威神光明，普照三千大千世界。阿難白佛：彼二菩薩，其號云何？佛言：一名觀世音，一名大勢至。此二菩薩，於娑婆界，修菩薩行，往生彼國。常在阿彌陀佛左右。欲至十方無量佛所，隨心則到。現居此界，作大利樂。世間善男子、善女人，若有急難恐怖，但自歸命觀世音菩薩，無不得解脫者。

วรรค ๒๘ ประภาสแห่งมหาบุรุษ

พระผู้มีพระภาคตรัสกับพระอานนท์ว่า บรรดาโพธิสัตว์ที่อยู่ในพุทธเกษตรแห่งนั้น ล้วนจักได้แลเห็นและได้สดับซึ่งเรื่องราวจากทิศทั้งแปด ทิศเบื้องบนและเบื้องล่าง อดีต อนาคตและปัจจุบัน มโนระลึกอันเป็นกุศล อกุศล วาจาที่จักกล่าวออกมา เพลาใดที่ควรโปรด เพื่อยังให้บรรลุมรรคผลแล้วไปอุบัติ(ยังสุขาวดี) ของเหล่าเทพบริษัทและมนุษย์นิกร สัตว์น้ำ สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานก็สดับรับรู้โดยถ่องแท้ทั้งสิ้น อีกบรรดาสาวกในพุทธเกษตรแห่งนั้น มีรังสีแห่งกายหนึ่ง^{๕๒} โพธิสัตว์มีรัศมีแผ่ไปร้อยโยชน์ ยังมีโพธิสัตว์สององค์ผู้เป็นเลิศ(ในหมู่โพธิสัตว์ทั้งปวง) มีประภาสรุ่งเรืองด้วยเดช ส่งฉายไปยังตรีสหัสสมหาสหัสโลกธาตุ

พระอานนท์เถระเจ้าทูลว่า อันโพธิสัตว์ทั้งสองนั้น มีนามว่าอะไรพระเจ้าข้า

รับสั่งว่า อวโลกิเตศวร๑ มหาสถามปราช๑ โพธิสัตว์ทั้งสองนี้ได้บำเพ็ญโพธิสัตว์จริยาในสหัสโลกธาตุ แล้วจึงไปอุบัติที่(สุขาวดี)โลกธาตุแห่งนั้น ได้เฝ้าอยู่เบื้องซ้ายขวาของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะ เมื่อ(โพธิสัตว์ทั้งสองนี้)ปรารถนาจักไปสู่สำนักแห่งพระพุทธเจ้าจำนวนประมาณพระองค์มิได้ ก็ยอมไปถึงตั้งใจ ในบัดนี้ก็ยังได้กระทำมหาหิตประโยชน์อยู่ในโลกธาตุแห่งนี้ กุลบุตร กุลธิดาในจักรวาล หากมีเภทภัยฤๅความหวาดหวั่นใด เพียงตนเองน้อมพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เป็นที่พึ่ง ก็จักบรรลุถึงการหลุดพ้นได้

^{๕๒} ชีม คือ มาตราวัดของจีน ยาวแปดฟุตจีน

願力宏深第二十九

復次阿難，彼佛剎中，所有現在、未來一切菩薩，皆當究竟一生補處。唯除大願，入生死界，為度羣生，作師子吼。擐大甲冑，以宏誓功德而自莊嚴。雖生五濁惡世，示現同彼，直至成佛，不受惡趣。生生之處，常識宿命。無量壽佛，意欲度脫十方世界諸眾生類，皆使往生其國，悉令得泥洹道。作菩薩者，令悉作佛。既作佛已，轉相教授，轉相度脫，如是輾轉，不可復計。十方世界，聲聞菩薩，諸眾生類，生彼佛國，得泥洹道，當作佛者，不可勝數。彼佛國中，常如一法，不為增多。所以者何？猶如大海，為水中王，諸水流行，都入海中。是大海水，甯為增減。八方上下，佛國無數。阿彌陀國，長久廣大，明好快樂，最為獨勝。本其為菩薩時，求道所願，累德所致。無量壽佛，恩德布施八方上下，無窮無極，深大無量，不可勝言。

วรรค ๒๙ กำลั้งแห่งปณิธานไพศาลแยบยล

ดูก่อนอานนท ในพุทธเกษตรแห่งนั้น บรรดาโพธิสัตว์ทั้งปวงที่ในกาลปัจจุบันและอนาคต ที่สุดแล้วล้วนเป็นผู้เกี่ยวเนื่องกับการเกิดเพียงชาติเดียวทั้งสิ้น เว้นแต่ผู้มีมหาปณิธานจักเข้าสู่สังสารโลก เพื่ออนุเคราะห์เวไนยนิกร กระทำซึ่งบันลือสิงหนาท ทรงเลื้อและหมวกเกราะ คือมีกุศลแห่งปณิธานยิ่งใหญ่เป็นเครื่องยังตนให้อลังการ แม้นจักมาถืออุบัติยังโลกแห่ง**ความเสื่อมห้าประการ**^{๔๓} ก็เสมือน(ว่าอยู่ในสุชาวดี)นั้น มุ่งมั่นจักสำเร็จพระบรมโพธิญาณ มิต้องเสวยอบายภูมิทุกสถานทีถืออุบัติจักเป็นผู้มีบุพเพนิวาสานุสสติญาณ ปรีชาล่วงรู้กุศลแลอกุศลที่กระทำมาแล้วใน

^{๔๓} ความเสื่อมทางพระพุทธศาสนาแบ่งไว้ ๕ ประการคือ ๑. **ความเสื่อมแห่งทิว** ด้วยหากพระสังฆธรรมดับสูญแล้ว มิจกาทิวล้อมจักรุงเรื่องเข้าแทนที่ กุศลกรรมอันดีงามย่อมมิอาจจะเจริญได้ ๒. **ความเสื่อมเพราะกิเลส** สรรพสัตว์ถูกอวิชชาครอบงำให้ไร้ปัญญาญาณ ยึดมั่นเคลือบข้อมในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ตัณหาราคะทั้งปวง ให้ละโมภโลกมาก ทำการบราชาฟันเพื่อแย่งชิงทรัพย์สินต่างๆ และลงลอบไปปิดกั้น ๓. **ความเสื่อมของสัตว์** สรรพสัตว์ไม่รู้กตัญญูต่อบุพการี มิละอายต่อบาปและมีเกรงกลัวต่อผลของบาป มิสร้างกุศลความดี ซ้ำสัตว์ตัดชีวิตอย่างไร้ความปราณีและเป็นผู้ไม่มีศีล ๔. **ความเสื่อมแห่งอายุ** ด้วยเพราะมีอกุศลกรรมเพิ่มพูน จึงบั่นทอนอายุขัยของมนุษย์โลกให้เหลือสั้นลง และ ๕. **ความเสื่อมแห่งกัลป์** คือกัลป์ที่เราดำรงอยู่นี้ย่อมมีการเสื่อมสลายไปในอนาคต อาจจากอุทกภัย ภัยพิบัติ ภัยโรคภัย และวิบัติภัยทั้งปวงเป็นต้น

บุพชาติเป็นนิจ พระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระทัยจักอนุเคราะห์สรรพสัตว์ในทศทิศ
โลกธาตุ ให้มาอุบัติยัง(สุขาวดี)โลกธาตุแห่งนั้น บรรลุถึงมหายานพุทธมรรค ดำรงตนเป็นโพธิสัตว์
แล้วสำเร็จเป็นพุทธะ เมื่อได้เป็นพระพุทธะแล้ว จึงมีการอนุศาสนาที่เปลี่ยนไป มีการอนุเคราะห์ที่
เปลี่ยนไป ดังการแปรเปลี่ยนเช่นนี้ที่เกิดขึ้นนับคำนวณครั้งมิได้ บรรดาสาวก โพธิสัตว์และสรรพ
สัตว์ในทศทิศโลกธาตุที่ไปกำเนิดยังพุทธเกษตรแห่งนั้น ย่อมบรรลุถึงมหายานพุทธมรรค ได้กระทำ
ซึ่งความเป็นพระชินพุทธะแล้วจำนวนมิถ้วน ในพุทธเกษตรแห่งนั้นย่อมเป็นนิจอยู่ด้วยธรรมประการ
หนึ่ง มีเพิ่มมากขึ้นไปกว่านี้ เช่นดังฤๅ อุปมามหาสาครอันเป็นราชาแห่งชลชาติ กระแสธาราทั้งปวงต่าง
ไหลสู่ห้วงสาคร แต่วาริแห่งมหาสาครนั้นก็เพิ่มขึ้นแลพร่องลง พุทธเกษตรจำนวนอสงไขยที่ในทิศ
ทั้งแปดตลอดจนเบื้องบนแลเบื้องล่าง ดินแดนแห่งพระอมิตายุสพุทธเจ้ามีความกว้างใหญ่ไพศาล
รุ่งเรืองงดงามและสุขารมณ์ ประเสริฐยอดเยี่ยม(กว่าโลกธาตุทั้งปวง) เมื่อสมัยที่(พระอมิตายุสพุทธะ)
เสวยพระชาติเป็นโพธิสัตว์อยู่นั้น เพราะมีปณิธานปรารถนามรรคผลจึงได้สั่งสมบุญญาภิสมภาร
เอาไว้ พระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมีพระบารมีคุณแผ่อนุเคราะห์ไปในทิศทั้งแปด
ตลอดจนเบื้องบนแลเบื้องล่างปราศจากขอบเขตสิ้นสุด คัมภีร์ภาพไพศาลมีอาจประมาณ จะกล่าว
คำใดให้ประเสริฐยิ่งกว่ามิได้เลย

菩薩修持第三十

復次阿難，彼佛刹中，一切菩薩，禪定智慧，神通威德，無不圓滿。諸佛密藏，究竟明了。調伏諸根，身心柔軟。深入正慧，無復餘習。依佛所行，七覺聖道。修行五眼，照真達俗。肉眼簡擇，天眼通達，法眼清淨，慧眼見真，佛眼具足，覺了法性。辯才總持，自在無礙。善解世間無邊方便。所言誠諦，深入義味。度諸有情，演說正法。無相無為，無縛無脫。無諸分別，遠離顛倒。於所受用，皆無攝取。徧遊佛刹，無愛無厭。亦無希求不希求想，亦無彼我違怨之想。何以故？彼諸菩薩，於一切眾生，有大慈悲利益心故。捨離一切執著，成就無量功德。以無礙慧，解法如如。善知集滅音聲方便。不欣世語，樂在正論。知一切法，悉皆空寂。生身煩惱，二餘俱盡。於三界中，平等勤修。究竟一乘，至於彼岸。決斷疑網，證無所得。以方便智，增長了知。從本以來，安住神通。得一乘道，不由他悟。

วรรค ๓๐ โภธิสัตว์ผู้บำเพ็ญแลธำรงไว้

ดูก่อนอานนท์ บรรดาโภธิสัตว์ทั้งปวงในพุทธเกษตรแห่งนั้น มีสมาธิमान ปัญญาญาณ อภิญญา เดชานภาพที่ล้วนแต่บริบูรณ์ อันคุณยศรรักษ์ของพระพุทธเจ้าทั้งปวงก็รู้แจ้งเป็นที่สุด เป็นผู้ บำราบอินทรีย์ทั้งปวง ยิ่งกายและจิตให้อ่อนโยน(ควรแก่การงาน) เข้าถึงความรู้ที่ถูกตรงอย่างแบบ คายมิประพฤตินอกจากนี้ น้อมตามจริยาของพระพุทธเจ้าคือโพชฌงค์เจ็ดและอริยมรรค ประพฤติ**ปญจ จกฺขุณี**^{๔๔} เล็งเห็นลัทธิธรรมแห่งตลอดโลกียะ คือมีมั่งสะจักขุเป็นสิ่งสามัญ มีทิพ จักขุแห่งตลอด มีธรรมจักขุวิมลใส มีปัญญาจักขุทัศน์าเห็นความจริง มีพุทธจักขุที่สมบุรณ์รู้แจ้ง ถ่องแท้ธรรมภาวะ เป็นผู้สปฏิภาณไหวพริบ รวบรวมและทรงไว้(ซึ่งธรรม) เป็นอิสระปราศจาก เครื่องกีดกัน รู้จำแนกอุปายะของจักรวาลจำนวนอนันตอย่างเชี่ยวชาญ มีวาจาที่ซื่อและสัตย์ ล้ำ ลึกด้วยรสแห่งอรรถะ เป็นผู้โปรดหมู่เวไนยสัตว์ด้วยการแสดงพระสัทธรรม **ไร้การกำหนดและไร้ การปรุงแต่ง**^{๔๕} ไร้การผูกมัดและไร้การหลุดพ้น ปราศจากการแบ่งแยกทั้งปวง ไกลห่างวิปลาส สำหรับสิ่งของเครื่องใช้นั้นเล่าก็ได้ยึดมั่นไว้ ท่องเที่ยวไปในพุทธเกษตรอย่างปราศจากความยินดี และเบื่อหน่าย ไร้ลักษณะที่ปรารถนาและมีปรารถนา ทั้งไร้ลักษณะแห่งตัวเขาและตัวเราไกลจาก อาสชาติ ด้วยเหตุไฉนนั้นฤ เพราะเหตุที่โภธิสัตว์เหล่านั้น มีจิตเมตตากรุณาใหญ่หลวงยิ่งหมายยัง ประโยชน์แก่หมู่สัตว์ เป็นผู้อุเบกขาแลห่างจากความยึดมั่นถือมั่นทั้งปวง สำเร็จในกุศลความดี จำนวนไม่มีประมาณ ด้วยใช้ปัญญาที่ไร้สิ่งกีดขวาง จำแนกตถตาธรรม ล่วงรู้ซึ่งอุปายะแห่งการ ประชุมกันเกิดขึ้นและการดับลงของสัทเสียงเป็นอย่างดี มิเรงรำกั้ววาจาของโลก แต่ยินดีในคำ กล่าวที่ถูกตรง รู้แจ้งสรรพธรรมว่าล้วนว่างเปล่า มีการเกิดและกิเลสความเศร้าหมองที่ดับสิ้นแล้ว ทั้งสองส่วน ในตรีภูมินี้ก็พักเพียรบำเพ็ญอยู่ด้วยความสมภาพ มีเอกยานเป็นที่สุดยังให้ลุถึงฝั่ง กระนั้น ปหานวิจิกิจฉาชาละเป็นสมุทเขตแล้วบรรลุถึงสถานะที่มีอาจเข้าถึง ด้วยการใช้อุปายะ ปัญญายังให้รู้แจ้งได้ทบทเท่าทวีคูณ จากมูลฐานแต่เดิมมาก็ตั้งอยู่ในอภิญญา เป็นผู้บรรลุ**เอกยาน มรรค**^{๔๖} มิได้จากการรู้แจ้งของผู้อื่น(คือการรู้แจ้งได้เฉพาะตน)

^{๔๔} จักขุคือนัยน์ตา ๕ มี ๑.มั่งสะจักขุ คือตาเนื้อ(มนุษย์) ๒.ทิพจักขุ คือตาทิพย์(เทวดา) ๓.ปัญญาจักขุ คือตาปัญญา ๔.ธรรมจักขุ คือตาเห็นธรรม ๕.พุทธจักขุ คือ ตาพุทธะ

^{๔๕} คือ อนิมิต และ อสังขตะ

^{๔๖} หนทางคือการเป็นยานหนึ่งเดียวกัน ไม่แบ่งแยก ความหมายคือ สวากยาน ปัจเจกยาน แลพุทธยาน(โภธิสัตว์ยาน, มหายาน) ที่ล้วนแต่คือเอกยาน ที่แยกเป็น สามยานเพราะอนุโลมตามจริตของสรรพสัตว์ที่มีความต่างกันเท่านั้น

真實功德第三十一

其智宏深，譬如巨海；菩提高廣，喻若須彌；自身威光，超於日月；其心潔白，猶如雪山；忍辱如地，一切平等；清淨如水，洗諸塵垢；熾盛如火，燒煩惱薪；不著如風，無諸障礙。法音雷震，覺未覺故；雨甘露法，潤眾生故；曠若虛空，大慈等故；如淨蓮華，離染污故；如尼拘樹，覆蔭大故；如金剛杵，破邪執故；如鐵圍山，眾魔外道不能動故。其心正直，善巧決定；論法無厭，求法不倦；戒若琉璃，內外明潔；其所言說，令眾悅服。擊法鼓，建法幢，曜慧日，破痴闇。淳淨溫和，寂定明察。為大導師，調伏自他。引導羣生，捨諸愛著。永離三垢，遊戲神通。因緣願力，出生善根。摧伏一切魔軍，尊重奉事諸佛。為世明燈，最勝福田，殊勝吉祥，堪受供養。赫奕歡喜，雄猛無畏。身色相好，功德辯才，具足莊嚴，無與等者。常為諸佛所共稱讚。究竟菩薩諸波羅密，而常安住不生不滅諸三摩地。行徧道場，遠二乘境。阿難，我今略說彼極樂界，所生菩薩，真實功德，悉皆如是。若廣說者，百千萬劫不能窮盡。

วรรค ๓๑ บุญญาธิการอันจริงแท้

(โพธิสัตว์ในสุขาวดี)แห่งนั้นประกอบด้วยปัญญาที่คัมภีรภาพไพศาล อุปมาห้วงมหาสมุทร มีโพธิพฤษ์สูงใหญ่ ประดุจสุเมรุคิริราช สรีรกายแห่งตนก็มีรัศมีรุ่งเรืองกว่าสุริยันแลจันทร์รา ในดวงจิตชาวสะอาดประหนึ่งหิมาลยคิริ มีขันตือดทนเพียงแผ่นผืนธรณินที่เสมอภาคต่อสรรพสิ่ง มีความวิมลใสปานชลชาติที่ชำระสิ่งแปดเปื้อนทั้งปวง มีความรุ่งเรืองโชตนาประหนึ่งอัคคีเผาผลาญฝุ่นกิเลส มิถูกผูกมัดตั้งวายุที่ปราศบรรดาเครื่องกีดกัน (เป็นผู้)มีเสียงแห่งธรรมอุโฆษปานอสุณีบาดเหตุเพราะยังผู้มีรู้แจ้งให้รู้แจ้ง (เป็นผู้)ไปรยปรายฝนอมฤตธรรม เหตุเพราะยังหมู่สัตว์ให้จำเริญ มีความไพศาลดุจอากาศ เหตุเพราะมีมหาเมตตาทออยู่ทั่วพร้อม ทั้งประหนึ่งดอกปทุมมาลัยที่บริสุทธิ์ เหตุเพราะไกลจากมลทิน ตั้งนิโครตพฤษ์^{๔๗} เหตุเพราะแผ่สาขาปกคลุมทั่วไป ตั้งวัชรคทาเหตุ

^{๔๗} คือ ต้นไทร

เพราะทำลายความยึดมั่นที่ผิด **ตั้งภูเขาเหล็กที่วรอบจักรวาล**^{๔๘} เหตุเพราะเหล่าพาหิรมารจัก
 ยังให้สิ้นคนอนมิได้ ในดวงหทัยซื่อตรง มีอุปายะดิงามและแนวแน่ มีเบื้องหน้าพระธรรมคำสอนและ
 พรารณาพระธรรมอย่างมิเหน้อยล้ำ มีศิลาจรรจุไฟทฤษฎีที่สว่างสุกใสทั้งภายในแลภายนอก
 บรรดาวจนะที่กล่าวนั้นก็ยิ่งความอิมเอมใจแก่หมู่ชน เป็นผู้ย้าธรรมเภาวี จัดตั้งธรรมธวัช มีปัญญา
 ประหนึ่งดวงอาทิตย์ฉายแสงไปทำลายความมืดมนของโมหะ มีความสัตย์ซื่อและอบอุ่น สงบแนว
 แน่พิจารณาใคร่ครวญรู้แจ้ง เป็นมหาอาจารย์ะบาราบอยู่ซึ่งตนเองและผู้อื่น ชักนำเวไนยชนให้ละ
 วางความยึดมั่นในตัณหา ไกลห่าง**มลทินสามประการ**^{๔๙} ชำนิชานาญอภิญากริษา ประกอบด้วย
 กำลังแห่งเหตุปัจจัยและปณิธาน ก่อกำเนิดเป็นกุศลมูล หักหาญหมู่มารเสนา น้อมรับเอาภาระแห่ง
 พระพุทธะทั้งปวงด้วยเคารพ กระทำซึ่งความเป็นประทีปของโลก เป็นกุศลเกษตรที่ประเสริฐสุด มี
 ความวิเศษและมงคลยิ่ง ควรแก่การสักการบูชา เป็นผู้มีชื่อเสียงดิงามแผ่ไปไกลและนำชื่นชม
 องอาจแก้วกล้ามีครันคร้าม รูปร่างประกอบด้วยมงคลลักษณะ มีบุญญาธิการและปฏิภาณไหว
 พริบ สมบูรณ์พร้อมอสังการไร้ผู้เทียบเสมอ เป็นผู้ได้รับการสรรเสริญจากพระพุทธเจ้าทั้งปวงอยู่
 เนื่องนิตย์ เป็นที่สุดในการมิตาทั้งปวงของโพธิสัตว์ ทั้งดำรงอยู่ในสมบัติทั้งปวงอันมิเกิดและมีดับ
 เทียวไปในมณฑลสถานทั้งปวง ไกลจาก**ทวิยานวิสัย**^{๕๐}

ดูก่อนอานนท์ บัดนี้ตถาคตได้กล่าวอยู่ซึ่งบุญญาธิการอันจริงแท้ ของโพธิสัตว์ผู้ได้อุปบัติในสุ
 ขาวดีโลกธาตุแห่งนั้นที่ล้วนแต่เป็นไปอยู่เช่นนี้ หากจักกล่าววิชาษาให้กว้างขวางออกไป ในเพล
 ร้อยพันหมื่นกัลป์ก็มีอาจหมดสิ้นเลย

壽樂無極第三十二

佛告彌勒菩薩、諸天人等：無量壽國，聲聞菩薩，功德智慧，不
 可稱說。又其國土微妙安樂，清淨若此。何不力為善，念道之自然。
 出入供養，觀經行道。喜樂久習，才猛智慧。心不中迴，意無懈時。
 外若遲緩，內獨駛急。容容虛空，適得其中。中表相應，自然嚴整。
 檢斂端直，身心潔淨。無有愛貪，志願安定。無增缺減，求道和正。
 不誤傾邪，隨經約令。不敢蹉跌，若於繩墨。咸為道慕，曠無他念。

^{๔๘} ภูเขาเหล็กที่วรอบจักรวาล ศัพท์เดิมว่า จักรวาท
^{๔๙} มลทิน ๓ หรือ อาสวะ ๓ มี ๑)กามาสวะ อาสวะเป็นเหตุอยากได้ ๒)ภวาสวะ อาสวะเป็นเหตุอยากเป็น ๓)อวิชชาสวะ อาสวะคืออวิชชา(ความเขลา)
^{๕๐} คือ ไกลจากความเขลาสอง คือ ปัจเจกยานและสวากยาน เป็นผู้มุ่งตรงต่อพุทธยาน, เอกยาน หรือเป็นผู้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

無有憂思，自然無為。虛空無立，淡安無欲。作得善願，盡心求索。含哀慈愍，禮義都合。芭羅表裏，過度解脫。自然保守，真真潔白。志願無上，淨定安樂。一旦開達明徹，自然中自然相，自然之有根本，自然光色參迴，轉變最勝。鬱單成七寶，橫攬成萬物。光精明俱出，善好殊無比。著於無上下，洞達無邊際。宜各勤精進，努力自求之。必得超絕去，往生無量清淨阿彌陀佛國。橫截於五趣，惡道自閉塞。無極之勝道，易往而無人。其國不逆違，自然所牽隨。捐志若虛空，勤行求道德。可得極長生，壽樂無有極。何為著世事，謔謔憂無常。

วรรค ๓๒ ขนมาญและโสมนัสเป็นอนันต์

สมเด็จพระผู้มีพระภาครับสั่งกับพระเมตไตรยโพธิสัตว์ เทพและมนุษย์ทั้งหลายว่า บรรดาสาวก โพธิสัตว์ในโลกธาตุของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นผู้ที่มีบุญญาธิการแลปัญญาญาณที่มีอภิญญาได้(หมดสิ้นและครบถ้วน) และสุขารมณ์อันประณีตวิเศษของโลกธาตุแห่งนั้นก็บริสุทธิปานฉะนี้ จักมีเป็นเพราะกำลังแห่งความดีหรืออะไรที่(สุขาวดีชนจัก)เกิดภาวามรรคโดยตนเอง เข้าออก(สุขาวดีโลกธาตุ)เพื่อถวายเป็นสักการะ พิจารณาพระธรรมสูตรและดำเนินปฏิบัติ ยินดีในการศึกษาที่ยาวนาน^{๕๐} มีปฏิภาณและปัญญาญาณล้ำเลิศ ในหทัยมิถดถอยลดละ ในดวงจิตมิเกียจคร้านหน่ายแห่ง ภายนอกแม้แฉกแจ่มชัด แต่ภายในก็เร้งริบอยู่เฉพาะตน อันขอบเขตแห่งอากาศ^{๕๑} ก็เข้าถึงอยู่ในนั้น สำแดงโยคะเป็นความอลังการและปกติเรียบร้อยโดยธรรมชาติ เป็นผู้สั่งวาระวังสุภาพเรียบร้อย มีกายและใจใสซื่อบริสุทธิ์ ปราศจากตัณหาราคะ มีปณิธานมุ่งมั่นแน่วแน่ บรรณามรรคด้วยความถูกต้องตรงมิเพิ่มขึ้นและมีพร้อมไป ไม่วิปลาสเห็นผิดแต่ค่อยตามอนุศาสน์แห่งธรรม มิถือสาความพลาดพลั้งแต่แก้ไขปรับปรุง เสื่อมใสมรรคธรรมและมีระลึกเป็นอื่น ปราศจากความกังวล มีธรรมชาติมิปรุงแต่งดุจอากาศที่มีได้ตั้งอยู่ มีความเรียบง่ายไร้ความทะยานอยาก เมื่อกระทำกุศลปณิธานจนบรรลุถ้วนพร้อมแล้ว จึงตั้งปณิธานอีกด้วยจิตอันเป็นที่สุด มีความเมตตาอารี คารวธรรมและคุณธรรม ครอบคลุมสรรพสิ่งคือโลกียะและโลกุตระ^{๕๒}

^{๕๐} หมายถึง มิเร้งริบบรรลุพุทธภูมิเพื่อตรัสรู้และปรินิพพาน พอใจการเป็นพระโพธิสัตว์ เพื่ออนุเคราะห์สรรพสัตว์ต่อไป หรือเป็นผู้อยู่ตลอดเวลาจนถึงพระโพธิญาณ

^{๕๑} อากาศ อาจแปลว่า อวกาศ หรือความว่างเปล่า หรือสภาวะอันไม่มีที่สิ้นสุด บางครั้งมีนัยยะถึงพระธรรม พระนิพพาน พุทธวิสัย ก็ได้

^{๕๒} 表 หรือ 事 คือสิ่งที่แสดงออกมามีอีกนัยยะคือ โลกียะ 裏 หรือ 理 คือสิ่งที่อยู่ภายในหรือแก่นแท้ มีนัยยะคือ โลกุตระ

ก้าวล่วง(สังสารวัฏ)บรรลุถึงวิมุตติ เป็นผู้รักษาตนเอง(ให้พ้นจากอบาย) เป็นผู้สะอาดมิแปดเปื้อน โดยแท้จริง มีปณิธานแน่วแน่เป็นอนุดระ บริสุทธิ์ตั้งมั่นและเป็นสุข ในขณะที่เดียวจักรู้แจ้ง**ธรรมลักษณะแห่งธรรม**^{๕๔} โดยตนเอง อันมูลภาวะแห่งธรรมลักษณะนั้นแล ก็มีปกติด้วยแสงและวรรณะที่เข้าออกหมุนเปลี่ยนอยู่ด้วยความพิศดาร (ดุจ)อุตตรกรูทวิปที่สำเร็จด้วยรัตนเจ็ดประการ^{๕๕} ที่จากความว่างเปล่าจึงสำเร็จเป็นสรรพสิ่ง บังเกิดจากประภัสสรที่บริสุทธิ์ สวयงามวิจิตรหาสิ่งเปรียบมิได้^{๕๖} ปราศจากความสูงต่ำและแห่งตลอดมิอาจประมาณซึ่งขอบเขต^{๕๗} บรรดาชนาชน(ในสุชาวดี) ล้วนวิริยะพากเพียรตามกำลังแห่งตน ก้าวล่วงตัดขาดไปแล้ว(จากวัฏสงสาร) ได้อุบัติในอนันตวิศุทธิอมิตายุพุทธประเทศ อันว่างจาก**คติทั้งห้า**^{๕๘} อบายภูมิจึงถูกปิดกั้นไปโดยปริยาย มรรคคือเส้นทางที่ประเสริฐนี้เป็นอนันตตะ^{๕๙} ดำเนินได้ง่ายแต่หาผู้ใดไม่^{๖๐} (ผู้อุบัติที่)ดินแดนแห่งนั้นมีเป็นผู้สอนยากมิเป็นผู้แข็งขึ้น จึงอบรมประพุดิตตามโดยธรรมชาติ ละทิ้งความปรารถนา(อย่างโลกแลมีจิต)ดุจอากาศ(ที่ว่างเปล่าและบริสุทธิ์) เพียรประพุดิตจรियाปรารถนามรรคและคุณ (สรรพสัตว์ในโลก)จักมีอายุขัยที่จำกัด (แต่สุชาวดีชน)มีอายุขัยและเกษมโสมนัสที่มีจำกัดมิประมาณ แล้วจักประสาไถกับการอาลัยต่อเรื่องราวของโลกที่วุ่นวายทุกซักร้อนไม่จริงเล่า

^{๕๔} ธรรมลักษณะ ในบริบทนี้หมายถึง ลักษณะของธรรม หรือ เอกสัตยธรรมธาตุ (一真法界) ที่มีอยู่ในตัวเองของทุกสรรพสิ่ง เห็นแจ้งได้โดยปัญญาที่เห็นตามความเป็นจริง มิปรุงแต่ง

^{๕๕} ในอรรถาธิบาย กล่าวว่าการอุปมาถึง**อุตตรกรูทวิป** ที่ตั้งอยู่ทางเหนือของภูเขาสุเมรุ นั้น หมายถึง ความประเสริฐ วิเศษ ยอดเยี่ยม มีกำเนิดที่ดีเพราะชาวอุตตรกรูทวิปนั้นมิอายุกำหนดอยู่หนึ่งพันปี และมีความสุขสบาย มีอัญมณี แพรพรรณ อาหารอุดมสมบูรณ์กว่าทวีปทั้งสามที่เหลือคือ **ชมพูทวีป** อยู่ทางทิศใต้ของภูเขาสุเมรุ **ปूरวิเททวีป** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของภูเขาสุเมรุ และ**อมรโคยานทวีป**ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของภูเขาสุเมรุ

^{๕๖} หมายถึงสุชาวดีพุทธเกษตร ที่เกิดขึ้นมาจากมหาปณิธานของพระอมิตายุพุทธเจ้า ประดุจสรรพสิ่งที่เกิดจากความว่างเปล่า แล้วปรากฏเป็นรัศมีโอภาสสว่างไสวเป็นอนันตตะ(อมิตาภะ) และหมายถึงสุชาวดีที่มีปกติที่บริสุทธิ์ งดงาม เหมือนอุตตรกรูทวิป ที่มีความพิศดารฯ อยู่เป็นปกติธรรมดา มิได้ปรุงแต่งให้เกิดขึ้นใหม่

^{๕๗} อรรถาธิบายว่า หมายถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ไร้ซึ่งความสูงหรือต่ำกว่ากัน ทั้งยังมีพระปัญญาแผ่ไปตลอดไร้ขอบเขตประมาณ

^{๕๘} **คติ ๕** มี ๓ คือ นรก เปรต เดรัจฉาน และสุคติภูมิ คือ มนุษย์ภูมิ เทวภูมิอีก ๒ รวมเป็น ๕ (สงเคราะห์อสุภูมิในเทวภูมิ) ดังนั้น คติ ๕ ก็คือ ภูมิทั้ง ๖ อันเทวภูมิและมนุษย์ภูมิในโลกอื่นนั้น ก็คืออบายภูมิเมื่อเทียบกับกุศลของสุชาวดี เพราะความสุขในสุชาวดีนั้นสุขเพราะวิราคะธรรม แต่สุขของคติทั้ง ๕ นั้นเจือด้วยราคะ กามและกิเลส

^{๕๙} อรรถาธิบายว่า หมายถึงมีผู้บรรลุมรรคอันประเสริฐนี้เป็นพระอรหันต์แล้วจำนวนอนันตตะ คือประมาณไม่ได้

^{๖๐} หมายความว่า เพียงสร้างเหตุคือภาวนาพุทธนามก็จักได้ไปอุบัติ แต่ไม่มีผู้สร้างเหตุจึงไม่มีผู้ไปอุบัติ 《淨影疏》曰：「修因即去，名為易往。無人修因，往生者少，故曰無人。」และเพียงการภาวนาพุทธนามสิบครั้งก็ได้ไปอุบัติแต่ผู้ปฏิบัติมีน้อยยิ่งนักจึงกล่าวว่า “ดำเนินได้ง่ายแต่หาผู้ใดไม่” 《嘉祥疏》曰：「只修十念成就，即得往生。而行者希。故云『易往而無人』

勸諭策進第三十三

世人共爭不急之務，於此劇惡極苦之中，勤身營務，以自給濟。尊卑、貧富、少長、男女，累念積慮，為心走使。無田憂田，無宅憂宅，眷屬財物，有無同憂。有一少一，思欲齊等，適小具有，又憂非常。水火盜賊，怨家債主，焚漂劫奪，消散磨滅。心慳意固，無能縱捨。命終棄捐，莫誰隨者。貧富同然，憂苦萬端。世間人民，父子兄弟夫婦親屬，當相敬愛，無相憎嫉。有無相通，無得貪惜。言色常和，莫相違戾。或時心爭，有所恚怒。後世轉劇，至成大怨。世間之事，更相患害，雖不臨時，應急想破。人在愛欲之中，獨生獨死，獨去獨來，苦樂自當，無有代者。善惡變化，追逐所生，道路不同，會見無期。何不於強健時，努力修善，欲何待乎？世人善惡自不能見，吉凶禍福，競各作之。身愚神闇，轉受餘教。顛倒相續，無常根本。蒙冥抵突，不信經法。心無遠慮，各欲快意。迷於瞋恚，貪於財色。終不休止，哀哉可傷！先人不善，不識道德，無有語者，殊無怪也。死生之趣，善惡之道，都不之信，謂無有是。更相瞻視，且自見之。或父哭子，或子哭父，兄弟夫婦，更相哭泣。一死一生，迭相顧戀。憂愛結縛，無有解時。思想恩好，不離情欲。不能深思熟計，專精行道。年壽旋盡，無可奈何。惑道者眾，悟道者少。各懷殺毒，惡氣冥冥。為妄興事，違逆天地。恣意罪極，頓奪其壽。下入惡道，無有出期。若曹當熟思計，遠離眾惡。擇其善者，勤而行之。愛欲榮華，不可常保，皆當別離，無可樂者。當勤精進，生安樂國。智慧明達，功德殊勝。勿得隨心所欲，虧負經戒，在人後也。

วรรค ๓๓ อุปายะให้พากเพียร

โลกียชนต่างยึดแย้งช่วงชิง มิชวนชวายเป็นกิจอันพึงกระทำ ตนนั่นตกอยู่ในความชั่วร้ายและ ความทุกข์ที่สาหัสยิ่งนัก ตราบคร่ากายประกอบกิจการเพื่อสงเคราะห์ตนเอง มีว่าจักสูงศักดิ์ฤๅต่ำ ด้อย ยากจนฤๅร่ำรวย เยาววัยฤๅชราภาพ เป็นบุรุษฤๅสตรีล้วนมีจิตครุ่นคิดแล่นไปเป็นกังวล^{๖๑} ผู้ ไร้ฝืนเกษตรก็ทุกข์ร้อนเพราะ(ต้องการ)ฝืนเกษตร ผู้ไร้เคหะก็ทุกข์ร้อนเพราะ(ต้องการ)เคหะ ญาติ วงศแลทรัพย์สมบัติ แม้นจะอยู่มีหรือปราศจากก็เป็นทุกข์ร้อนดุจกัน มีหนึ่งว่ายังน้อยไปอีกหนึ่ง^{๖๒} คิดต้องการอยากมีพร้อม แม้นน้อยนิดฤๅมีพร้อม ก็ยอมเป็นทุกข์ร้อนอย่างยิ่ง มีว่าจัก(ถูกทำลาย) โดยอุทก อัคคี โจร โดยศัตรูฤๅเจ้าหนี โดยถูกเผาพลาญฤๅลอยคว้างกับสายน้ำ ฤๅแตกสลายเป็น ผุยผง ในจิตก็ยังมีความตระหนี่ ในใจยังติดยึดมิอาจละวาง เมื่อวายเป็นแล้วจึงต้องสละทิ้งทุกสิ่ง มิ อาจตามผู้ใดไปได้ แม้นทุกตชนหรือผู้ร่ำรวยก็เสมือนกันนี้ คือมีทุกข์ทรมานอยู่มิสิ้นสุด บรรดา มนุษย์โลก มีบิดา บุตร พี่ชาย น้องชาย สามี ภรรยา ญาติและมิตร พึงเคารพรักใคร่ มิควรรังเกียจ และริษยาแก่กัน แม้จักมีฤๅยากไร้ก็อย่าละโมบและตระหนี่ พึงมีวาจาและการกระทำอ่อนโยน เป็นนิจ มิควรล่วงเกินต่อกัน บางคราจิตเคืองโกรธเพียงชั่วแล่น จักเปลี่ยนเป็นความอาฆาตยิ่งใหญ่ ในอนาคต เรื่องราวของโลกจักยิ่งทวีความร้ายกาจดุจนี้ แม้อย่างถึงกาลมรณะก็จักหวาดระแวงภัย หม่อมมนุษย์ผู้ตกอยู่ในความทะยานอยากและความพอใจนั้น ล้วนเป็นผู้กำเนิดขึ้นโดยลำพังและจักถู กัดความตายโดยลำพัง เป็นผู้มาโดยลำพังและจักไปเองโดยลำพัง ความทุกข์และความสุขจักเป็น ผู้รับเองเฉพาะตนอันผู้อื่นนั้นจักรับแทนก็หามิได้ ความดีและความชั่วเป็นเครื่องยังให้กำเนิดใน หนทางที่ต่างกัน^{๖๓} มิอาจหวนมาพบเจอกันได้อีก แล้วใยเมื่อตราที่ร่างกายยังปกติดูอยู่จึงมิหมั่นเพียร ก่อการกุศลอีกเล่า ความดีและความชั่วนั้นมนุษย์มิสามารถรู้เห็นด้วยตนเอง สิ่งมงคลสิ่งอุบาทว์ เคราะห์กรรมและบุญวาสนานั้นเป็นเพราะการกระทำของแต่ละบุคคล ความที่กายใจโง่เขลามืด บอด เพราะตนประพฤติพาหิรศาสน์คำสอนอื่นๆ จึงวิปลาสเห็นผิดเป็นชอบอยู่มิสิ้น มีมูลฐานไม่คง

^{๖๑} อรรถาธิบายว่า 累念 คือ ครุ่นคิดในสิ่งที่ผ่านไปแล้ว 積慮 คือวิตกในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ทำให้จิตไม่เป็นสุข

^{๖๒} มีหนึ่งก็ว่ายังน้อยไปอีกหนึ่ง เป็นสำนวนว่า ไม่รู้จักพอ

^{๖๓} ความหมายคือ ความดีชัวย่อมแปรเป็นผลคือกุศลนำไปสู่คติภูมิ ส่วนความชั่วชัวย่อมแปรเป็นผลคืออกุศลนำไปสู่คติภูมิ และบุคคลบางจำพวกกำเนิดมาด้วยกุศล วิบาก คือเกิดมาไม่พิการ มีสติปัญญา สุขภาพแข็งแรง มีทรัพย์สมบัติ ฯลฯ เพราะผลแห่งความดีที่ตนได้ทำไว้ แต่กลับทำอกุศลความชั่วนานัปการ ยังให้ชาติ อนาคตจักต้องได้รับอกุศลวิบากคือความเป็นผู้พิการ โง่เขลา โรคมาก เป็นผู้ร่ำแค้นยากจน ฯลฯ หรือไม่ได้เกิดเป็นมนุษย์อีก ตรงข้ามผู้ที่ชาติปัจจุบันเกิดมาด้วยความยากลำบากแต่มุ่งมั่นทำความดีก็จักเปลี่ยนแปลงอนาคตให้ประสบแต่สิ่งดี อันเป็นผลจากกุศลได้เช่นกัน อันจักเปลี่ยนแปรไปได้นับหมื่นประการตามการ กระทำเฉพาะตน

มัน เพราะ(ปัญญาที่เป็นสัมมาทสิฐิ)ถูกปิดกั้นและมีความมืดบอด มีอาจเสื่อมใสพระธรรมสูตร ดวงจิตก็มีใคร่ครวญพิจารณา เป็นผู้มึราคะและใจเร็ว ลุ่มหลงมมกาย ละโมบทรัพย์และรูป(วัตถุ)ถึงที่สุดก็มีอาจระงับสละทิ้งได้ ถือเป็นทุกขเวทนายิ่งนัก บุคคลข้างต้นนั้นมิฐุ้จักกุศล มิเข้าใจมรรคธรรม อีกไร้ซึ่งคำสอนจึงมิใช่เรื่องพิกลใดที่ยังยนิดีเวีย่นว่ายในสังสารวัฏ กุศลธรรมและอบายธรรมนั้นมิเชื่อถือศรัทธา กลับตู่ว่ามีได้มีอยู่จริง หากจักพิจารณากันและกันให้ยิ่งขึ้นแล้ว ฟังพิจารณาที่ตนเองก่อนเถิด บ้างก็ผู้เป็นบิดารำให้ต่อบุตร บ้างผู้เป็นบุตรรำให้ต่อบิดา พี่ชายน้องชาย สามีภรรยาต่างรำให้โศกาตู่รต่อกัน ในการเกิดครั้งเดียวและมรณะครั้งเดียวนั้นต่างห้วงหาอาลัยอยู่ซึ่งกันและกัน^{๖๔} มิเศรำโคกอาลัยและตั้นหาเป็นเครื่องผูกมัด ไร้กาลจะหลุดพ้น ความตริกคิดจินตนา ล้วนมิห่างจากราคะ มีอาจพิจารณาโดยแยบคายแล้วมุ่นม่นเพียรประพฤติธรรม เมื่ออายุขัยสั้นลงแล้วจักกระทำสิ่งใดได้อีกเล่า หมูชนผู้อยู่ในภูมิแห่งความหลงนี้ผู้แจ้แก่มรรคธรรมมีน้อย ต่างมีการเช่นฆ่าเป็นพิษร้ายเร้นอยู่ในจิต ความชั่วยังปะทุอยู่ เป็นผู้ที่มามืดและไปมืด สิ่งมุสาก็กำเริบอยู่ ผิดต่อธรรมชาติแห่งธรรม^{๖๕} กระทำบาปมหันต์ตามใจ ยังให้อายุขัยลดลงรวดเร็ว แล้วตกลู่อบายภูมิ เบื้องต่ำ ไร้กาลหลุดพ้นออกมา หมูเธอทั้งหลายฟังไตร่ตรองโดยแยบคายถึงการยังตนให้ห่างอบายทั้งปวง แล้วเลือกที่จักพากเพียรกุศลจริยาเถิด ตั้นหาราคะและความรุ่งเรืองนั้นมิอาจรักษาไว้ได้นานอันจักต้องละทิ้งไปทั้งสิ้น หาใช้ความสุขเลยมิ ฟังพากเพียรไปอุบัตียังสุชาวดีโลกธาตุ เป็นผู้มึปัญญาญาณแจ้แจ้แห่งตลอด มีกุศลบารมียอดเยียมนิริตติย มิคล้อยตามราคจิต ไม่บกพร่องในธรรมสูตรและศิลาจารเพื่อมนุษยนิกรในอนาคตเถิด

^{๖๔} อรรถาธิบายว่า มนุษย์โลกผู้ไม่มีปัญญา ยังลุ่มหลงและละโมบในตั้นหา มิฐุ้ว่าสรรพสิ่งในโลกประจุมายา ความฝัน และดอกไม้มิสมมุติขึ้นในอากาศ หลงไปยึดว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ทั้งยังมิฐุ้ว่าสิ่งเหล่านั้นจักเปลี่ยนแปลงและแตกดับไปอย่างรวดเร็ว มิสามารถรักษาให้คงอยู่ได้นานทั้งสิ้น ตั้งเมื่อเวลาเกิดญาติพี่น้องก็ให้ความรัก เมื่อเวลาสิ้นชีวิตก็ยิ่งเศรำโคกเสียใจเป็นทวีคูณ ในห้วงสังสารวัฏแห่งการเกิดดับนี้ ผู้ยังมีชีวิตอยู่จักเจ็บปวดกับการจากไปของญาติมิตร ผู้ที่สิ้นชีพไปแล้วก็ย่อมอาลัยในสังขารของตน ซึ่งต่างก็เป็นทุกขริออนอาลัยกันทั้งสองฝ่าย ตุจมีตที่กริดยังดวงใจ เช่นนี้จึงกล่าวว่ ในการเกิดครั้งเดียวและการมรณะครั้งเดียวนั้น ต่างก็ห้วงหาอาลัยอยู่ซึ่งกันและกัน

^{๖๕} ในพระสูตรกล่าวว่ 違逆天地 คือผิดต่อฟ้าดิน หรือละเมิดต่อฟ้าดิน ในอรรถาธิบายกล่าวว่คือ 上不順心, 下違閻羅王之意 แปลว่ จิตมิโอนอ่อนตามคุณธรรมดีงามเบื้องสูง(ฟ้า) เบื้องล่างย่อมละเมิดต่อพญามม อาตมาจึงได้แปลโดยครอบคลุมนัยะนี้ตามที่ปรากฏ

心得開明第三十四

彌勒白言：佛語教戒，甚深甚善。皆蒙慈恩，解脫憂苦。佛為法王，尊超羣聖，光明徹照，洞達無極，普為一切天人之師。今得值佛，復聞無量壽聲，靡不歡喜，心得開明。佛告彌勒：敬於佛者，是為大善。實當念佛，截斷狐疑。拔諸愛欲，杜眾惡源。遊步三界，無所罣碍。開示正道，度未度者。若曹當知十方人民，永劫以來，輾轉五道，憂苦不絕。生時苦痛，老亦苦痛，病極苦痛，死極苦痛。惡臭不淨，無可樂者。宜自決斷，洗除心垢。言行忠信，表裏相應。人能自度，轉相拯濟。至心求願，積累善本。雖一世精進勤苦，須臾間耳。後生無量壽國，快樂無極。永拔生死之本，無復苦惱之患。壽千萬劫，自在隨意。宜各精進，求心所願。無得疑悔，自為過咎，生彼邊地七寶城中，於五百歲受諸厄也。彌勒白言：受佛明誨，專精修學。如教奉行，不敢有疑。

วรรค ๓๔ จิตลุดถึงปัญญาผู้แจ้ง

พระเมตไตรยโพธิสัตว์ ทูลว่า พระพุทธองค์ตรัสสอนเรื่องศีล อันยิ่งด้วยความแยบคายและความดีงาม ล้วนเพราะพระเมตตาคือคุณยังให้หลุดพ้นจากความทุกข์โทรมนัส พระพุทธองค์ทรงเป็นราชาแห่งธรรม ประเสริฐกว่าเวไนยชนและอริยชน ทรงมีพระรัศมีรุ่งเรืองแจ่มใสฉายออกไปไม่ติดขัดและไม่มีประมาณ ทรงเป็นครูแห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งปวง มาบัดนี้ได้ประสบพระพุทธสुकตเจ้า ได้สดับพระนามของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่จักมีเกิดยินดีโสมนัสนั้นหาเป็นมิได้ ในจิตได้เปิดออกซึ่งความรู้แจ้ง

ตรัสกับพระเมตไตรยยะว่า ผู้ที่นอบน้อมต่อพระพุทธเจ้า จึงนับเป็นมหาบุคคล เป็นผู้เจริญพุทธานุสติด้วยความสัตย์ซื่อ ปหานความเคลือบแคลงสงสัย ถอดถอนตัณหาราคะทั้งหลาย และงดเว้นบ่อเกิดแห่งบาปทั้งปวง ท่องเที่ยวในไตรภูมิอย่างไรสิ่งก็ดก้น เป็นผู้ประกาศสั่งสอนสัมมาบรรคคือหนทางที่ถูกต้อง อนุเคราะห์แก่ผู้ยังมีได้อนุเคราะห์ เธอทั้งหลายพึงทราบเถิดว่าบรรดา มนุษย์ในทศทิศนั้น เมื่ออนาคตกลับอันยืดยาว หมู่สัตว์ในคติห้าจักทุรนทุราย ทุกข์ทรมันเศร้าหมองมี

สิ้นสุด เพลาถือกำเนิดจักทุกข์ทรมาน ยามชราที่ทุกข์ทรมาน ยามเจ็บป่วยที่ทุกข์ทรมานอย่างยิ่ง ยามมรณะที่ทุกข์ทรมานอย่างยิ่งจักส่งกลิ่นร้ายกาจมีน่ายินดี พึงเป็นผู้สลดทึ่งเสียดด้วยตนของตนเอง พึงชำระมลทินแปดเปื้อนแห่งจิต มีวาจา การกระทำที่ซื่อตรงและมีสัจจะ ทั้งภายใน(คือใจ) และภายนอก(คือกาย)ประกอบกัน หากบุคคลสามารถอนุเคราะห์ตนเองแล้วก็จงอนุเคราะห์ผู้อื่นเถิด พึงปรารถนาด้วยจิตเป็นที่สุด ส่งสมบุญญาธิสมภาร ในชาติหนึ่งแม้จักพากเพียรยากลำบาก ก็ดั่งว่าชั่วขณะเดียว ภายหลังเมื่อไปอุบัติยังอมิตายุสโลกธาตุแล้วไซริ ย่อมประกอบด้วยสุขารมณ์ และโสมนัสพันประมาณ จักถอนออกซึ่งมูลเหตุของชาติและมรณะ มิต้องเสวยความทุกข์ทรมานอีก ย่อมมีชนมาอุปถัมภ์เป็นประมาณ มีอิสระดั่งมโนจินต์ เช่นนี้แล เธอทั้งหลายพึงพากเพียรตั้งความปรารถนาให้ถึงซึ่งปณิธาน มิกังวลและกังวลในอกุศลผิดบาปของตนว่าจักมีกำลังวิบากยังให้ไปกำเนิดในสถานทุรกันดาร ^{๖๖} รัับทุกข์ทรมานนานัปการเป็นเพลาร้าร้อยปี ฤจักไปกำเนิดในสัปตรัตนมหาธานี ^{๖๗} แห่งนั้นเล่า

ทูลว่า ข้าพระองค์ได้สดับพระพุทธโฆษาทออย่างแจ่มแจ้งแล้ว จักวิริยะศึกษาปฏิบัติตามที่ได้รับ สอนของพระอนุศาสน์นามิกล้ำเคลือบแคลงเลยพระเจ้าข้า

^{๖๖} คือสถานที่ห่างไกลพระรัตนตรัยและเรื่องราวของสุชาวดีโลกธาตุ หรือหมายถึงไปเกิดยังอบายภูมิต่างๆ

^{๖๗} ในประโยคนี้มีความหมายโดยนัยยะว่า หากบุคคลผู้ประพฤติบวญญูกรรมทั้งภายในและภายนอก พร้อมกับตั้งจิตปณิธานปรารถนาไปอุบัติยังสุชาวดีแล้ว พึงมีต้องสงสัยและเป็นกังวลว่าตนจะได้ไปกำเนิดในอบายภูมิเพราะอกุศลวิบากที่ตนเคยกระทำมา หรือจะได้ไปกำเนิดในเมืองแห่งรัตนะ ^๖ ประการ คือสุชาวดีพุทธเกษตร กล่าวคือ จะได้ไปกำเนิดยังสุชาวดีโลกธาตุเป็นที่แน่นอนด้วยอำนาจกุศลที่ตนกระทำ(อำนาจภายในตน) และพระกรณาวลจะแห่งมหาปณิธานของพระอมิตายุสพุทธเจ้า(อำนาจภายนอก)

濁世惡苦第三十五

佛告彌勒：汝等能於此世，端心正意，不為眾惡，甚為大德。所以者何？十方世界，善多惡少，易可開化。唯此五惡世間，最為劇苦。我今於此作佛，教化羣生，令捨五惡，去五痛，離五燒，降化其意，令持五善，獲其福德。何等為五？其一者，世間諸眾生類，欲為眾惡。強者伏弱，轉相尅賊，殘害殺傷，迭相吞噉，不知為善，後受殃罰。故有窮乞、孤獨、聾盲、瘖瘂、痴惡、尅狂，皆因前世不信道德，不肯為善。其有尊貴、豪富、賢明、長者、智勇、才達，皆由宿世慈孝，修善積德所致。世間有此目前現事，壽終之後，入其幽冥。轉生受身，改形易道。故有泥犁、禽獸、蝸飛蠕動之屬。譬如世法牢獄，劇苦極刑，魂神命精，隨罪趣向。所受壽命，或長或短，相從共生，更相報償。殃惡未盡，終不得離。輾轉其中，累劫難出。難得解脫，痛不可言。天地之間，自然有是。雖不即時暴應，善惡會當歸之。其二者，世間人民不順法度。奢婬驕縱，任心自恣。居上不明，在位不正。陷人冤枉，損害忠良。心口各異，機偽多端。尊卑中外，更相欺誑。瞋恚愚痴，欲自厚己，欲貪多有。利害勝負，結忿成讐。破家亡身，不顧前後。富有慳惜，不肯施與。愛保貪重，心勞身苦。如是至竟，無一隨者。善惡禍福，追命所生。或在樂處，或入苦毒。又或見善憎謗，不思慕及。常懷盜心，悕望他利。用自供給，消散復取。神明尅識，終入惡道。自有三途無量苦惱，輾轉其中，累劫難出，痛不可言。其三者，世間人民相因寄生，壽命幾何。不良之人，身心不正。常懷邪惡，常念婬[女*失]。煩滿胸中，邪態外逸。費損家財，事為非法。所當求者，而不肯為。又或交結聚會，興兵相伐。攻劫殺戮，強奪迫脅。歸給妻子，極身作樂。眾共憎厭，患而苦之。如是之惡，著於人鬼。神明記識，自入三途。無量苦惱，輾轉其中。累劫難出，痛不可言。其四者，世間人民不念修善。兩舌、惡口、妄言、綺語。憎嫉善人，敗壞賢明。不孝父母，輕慢師長。朋友無信，難得誠實。尊貴自大，謂己有道。橫行威勢，侵易于人。欲人畏敬，不自慚懼。難可降化，常懷驕慢。賴其前世，福德營護。今世為惡，

福德盡滅。壽命終盡，諸惡繞歸。又其名籍，記在神明。殃咎牽引，無從捨離。但得前行，入于火鑊。身心摧碎，神形苦極。當斯之時，悔復何及。其五者，世間人民徙倚懈怠。不肯作善，治身修業。父母教誨，違戾反逆。譬如怨家，不如無子。負恩違義，無有報償。放恣遊散，耽酒嗜美。魯扈抵突，不識人情。無義無禮，不可諫曉。六親眷屬，資用有無，不能憂念。不惟父母之恩，不存師友之義。意念身口，曾無一善。不信諸佛經法，不信生死善惡。欲害真人，鬪亂僧眾。愚痴蒙昧，自為智慧。不知生所從來，死所趣向。不仁不順，希望長生。慈心教誨，而不肯信。苦口與語，無益其人。心中閉塞，意不開解。大命將終，悔懼交至。不豫修善，臨時乃悔。悔之於後，將何及乎！天地之間，五道分明。善惡報應，禍福相承。身自當之，無誰代者。善人行善，從樂入樂，從明入明。惡人行惡，從苦入苦，從冥入冥。誰能知者，獨佛知耳。教語開示，信行者少。生死不休，惡道不絕。如是世人，難可具盡。故有自然三途，無量苦惱，輾轉其中。世世累劫，無有出期。難得解脫，痛不可言。如是五惡、五痛、五燒，譬如大火，焚燒人身。若能自於其中一心制意，端身正念，言行相副，所作至誠，獨作諸善，不為眾惡。身獨度脫，獲其福德，可得長壽泥洹之道。是為五大善也。

วรรค ๓๕ ทุกข์มหันต์ของโลกแห่งความเสื่อม

ตรัสกับพระเมตไตรยว่า เธอทั้งหลายสามารถดำรงอยู่ในโลกแห่งนี้ ด้วยการตั้งใจไว้ถูกต้อง มิกระทำความชั่วทั้งปวง จึงเรียกว่าเป็นมหาสาธุคุณอย่างยิ่ง ด้วยเหตุไฉนนั้นฤ อันทศทิศโลกธาตุ นั้น กุศล(โลกธาตุ)มีอยู่จำนวนมาก และอบาย(โลกธาตุ)มีอยู่น้อย (หมู่มสัตว์ในโลกเหล่านั้น)สั่งสอน อบรมได้ง่าย มีเพียงโลกธาตุแห่ง**ความเสื่อมทั้งห้าประการ**^{๖๔} นี้ที่เป็นทุกข์ยิ่งนัก บัดนี้เราตถาคต ได้กระทำซึ่งความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะในโลกธาตุนี้ สั่งสอนอบรมเวไนยสัตว์ให้อุเบกขา**ความ**

^{๖๔} ดูเชิงอรรถที่ ๔๓ เรื่องความเสื่อมทางพระพุทธศาสนา

เสื่อมห้า^{๖๙} ให้ไปจากความทรمانห้าประการ^{๗๐} ให้ไกลจากการเผาผลาญห้า ด้วยสั่งสอนตาม
 นัยยะเช่นนี้ ยังให้ต้องสมาทานเบญจกุศล^{๗๑} เพื่อจักได้เสวยกุศลนั้น เบญจกุศลทั้งห้านี้มีประการ
 เช่นไร **ประการที่หนึ่ง**สรรพสัตว์จำพวกต่างๆในโลกธาตุ กระทำความชั่วคือราคะ ผู้มีกำลังข่มเหง
 ผู้อ่อนแอ กรรโชกแย่งชิง ลักขโมย ประทุษร้าย ซ้ำพินกันมิหยุดหย่อนแล้วช่วงชิงทรัพย์มาเป็นของ
 ตน เป็นผู้มิกระทำกุศลความดี ภายหลังจึงได้รับวิบากภัย เหตุนี้จึงอดอยาก อนาคต บ้างหูหนวก
 ตาบอด บ้าใบ้ โง่เขลา น่าเกลียด สติไม่สมประดี มีเหตุแต่อดีตชาติที่มีศรัทธามรรคธรรม กระทำ
 กุศลความดี ยังมีผู้สูงศักดิ์ ร่ำรวย เป็นปราชญ์ อายุยืน เผลียวฉลาดและรอบรู้ เป็นเพราะเมื่อ
 บุญชาติเป็นผู้มีเมตตาและกตัญญู บำเพ็ญกุศลและสั่งสมคุณธรรมความดีเอาไว้ ในโลกจึงเห็นมี
 เรื่องราวเหล่านี้ปรากฏตั้งเบื้องต้น เมื่อ(ผู้กระทำชั่ว)สิ้นชีพแล้วจึงสู่นิรยภูมิ ถือกำเนิดใหม่มีรูปร่าง
 วิปริตไป เหตุนี้แลจึงมีนรก เดรัจฉานจำพวกสัตว์ปีก สัตว์มีกระดูก สัตว์เลื้อยคลาน อุปมาโลก
 ธรรมประดุจกรงขังที่มากด้วยทุกขเวทนา อาลัยวิญญูณจิตยอมนำไปอุบัติตามกรรม ก็เมื่อเสวย
 อายุชั้ยแล้ว บ้างมีอายุยืนยาวบ้างสั้น เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นก็มีวิปากอยู่เช่นนี้ เมื่ออกุศลมีสิ้นจึงมีอาจ
 พ้นไปได้ เวียนว่ายอยู่ในกัลป์แห่งความยากลำบากอันหลุดพ้นได้ยาก เป็นทุกข์อย่างยิ่งมีอาจ
 พรรณนา ระหว่างฟ้าและดิน(คือโลกมนุษย์)ก็มีปกติดอยู่เช่นนี้ แม้จักมีสรวงในทันทีแต่ยอมหวนไปสู่
 ความเป็นกุศลและอกุศลทั้งสิ้น

ประการที่สองนั้นคือมนุษย์ในโลกมีอนุโลมตามธรรม มักมากในกาม ทะนงตน ถือดี เยอหยิ่ง
 ลำพอง กระทำตามใจ ผู้เป็นใหญ่มีใส่ชื่อ ตั้งอยู่บนความมิถูกต้อง ใสร้าย ยังโทษภัยแก่คุณธรรม
 ปากและใจต่างกัน มุสาทั้งมากน้อย ผู้ใหญ่และผู้ย่อย (กิริยา)ภายในและภายนอกก็เยอหยิ่งลำพอง
 เกรี้ยวกราดโง่เขลา เฟ่งประโยชน์ตน ละโมบเพราะการได้และเสียประโยชน์ การมีชั้ยและปราชั้ย
 เป็นเหตุให้ผูกโกรธเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เมื่อพงษาสูญสิ้นสังขารแตกดับแล้ว จักทอดอาลัยในสิ่งอดีต
 และอนาคตมิได้ ผู้ร่ำรวยก็ตระหนี่เสียตาย มียอมให้ทาน ด้วยรักชอบ(ในสมบัตินั้น)จึงถนอมรักษา
 และละโมบยิ่งขึ้น ยังจิตให้เหนียวล้าและกายเป็นทุกข์อยู่เช่นนี้ ที่สุดยอมปราศจากสิ่งใดจักตาม
 ตนเองไปได้ มีแต่กุศลบารมีและบาปอบายที่จักตามติดไปถือกำเนิด บ้างได้อยู่ในสุขสถาน บ้าง
 เสวยความทุกข์อันเผ็ดร้อน บ้างเห็นว่าความเกลียดชังและการดิเตียนเป็นสิ่งดี แฝงเร้นด้วยจิต

^{๖๙} คือการละเมิด คีล ๕ อันเป็นทางไปสู่อบายคือความเสื่อม หรือความไม่เจริญ
^{๗๐} หรือ 五燒 แปลว่าการเผาผลาญทั้ง ๕ ความหมายคือเป็นวิบากของความเสื่อมทั้ง ๕ อรรถาธิบายว่า เมื่อบุคคลละเมิดคีล ๕ เมื่อมีชีวิตย่อมถูกกฎหมาย
 ลงโทษ เมื่อตายไปก็ยังคงตกสู่อบายภูมิ อุปมาความทุกข์ทรمانที่รุมเร้าดุจไฟเผาผลาญ
^{๗๑} ความดี ๕ ประการ หมายถึง คีล ๕ มี ๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) เว้นจากการลักทรัพย์ ๓) เว้นจากการประพฤติดิฉิตในกาม ๔) เว้นจากการพูดเท็จ ๕) เว้นจาก
 การดื่มน้ำเมา สิ่งเสพติด

ละโมภสิ่งของผู้อื่นอยู่เนื่องนิตย์ มุ่งหวังประโยชน์ผู้อื่นเพื่อบำรุงตนเอง ยังผู้อื่นให้พินาศแล้วซ้ำเติม เมื่อเทพ(คือยมราช)พรากดวงวิญญาณแล้วยอมสู้อบายภูมิ ตนนั้นต้องไปเกิดยังอบายภูมิสามรับ ทุกข์ทรมานประมาณมิได้ ในกัลป์แห่งความลำบากยากจักษุหลุดพ้น มีทุกข์มีอาจพรรณมา

ประการที่สามคือ มนุษย์ในโลกมีเหตุอันอัศจรรย์คือการกำเนิดขึ้นและมีอายุขัย บุคคลผู้ปราศจากความดีงาม มีกายแลจิตไม่ซื่อตรง แผงความชั่วร้ายเป็นนิจ จิตครุ่นคิดแต่กามราคะ มีกิเลสเต็มอูรา มีกิริยาเลวทราม ลักเอาสมบัติของตระกูลไปขายด้วยผิดธรรม สิ่งทีฟังหมายก็มีปรารภนา^{๗๒} บ้างช่องสุมรบฆ่าปล้นสะดม จุดคร่าขู่เข็ญด้วยกำลัง นำไปบำรุงภริยาและบุตรของตน ให้เป็นสุข บุคคล(ที่ถูกทำร้าย)นั้นยอมเกลียดแค้นเป็นทุกข์ ด้วยความชั่วเช่นนี้ ยังให้วิญญาณของบุคคลผู้ดูจะปีศาจนั้นสู้อบายภูมิทั้งสามรับทุกขเวทนาไม่มีประมาณ วายเวียนในนั้นยากจักษุหลุดพ้น จากกัลป์แห่งความเหนื่อยยากได้ มีทุกข์ที่พรรณนามิได้

ประการที่สี่ หม่อมมนุษย์ในโลกมีปรารถนารบ่าเพ็ญกุศล เป็นผู้กล่าววาจาส่อเสียดสองลั่น กล่าววจาหยาบ กล่าวคำเท็จ กล่าวเพื่อเจ้า ริษยาคนดี ทำลายบัณฑิตให้ย่อยยับ ออกตัญญู บุพการี ดูแคลนครูอาจารย์ มีเชื้อถือสหายจึงยากจักษุได้รับความจริงใจ เทิดทูนตนเองไว้สูงส่งเพื่อประโยชน์ของตน ใช้อำนาจในทางผิดข่มเหงผู้อื่น ปรารถนาให้ผู้อื่นนอบน้อมยำเกรง แต่ตนเองนั้นเล่ากลับมีรู้อะบายเกรงกลัว ยากที่จักอบรม มีมานะลำพองเร้นในจิต เพราะอาศัยกุศลในชาติก่อนๆ ปกป้องอยู่(จึงกระทำชั่วอย่างปลอดภัย) ชาติปัจจุบันเมื่อกระทำความชั่วอีกบุญสมภารนั้นจึงสิ้นไป เมื่ออายุขัยล่วงแล้วจึงถูกความชั่วทั้งปวงชื่อว่า **บาป** รุมเร้า ซึ่งยมเทพจักบันทึกไว้ทั้งสิ้น มีความชื่อนั้นเป็นเครื่องชักนำไป อันมิได้มาจากแห่งใดและมีได้ไกลห่าง^{๗๓} กรรมในกาลก่อนยังให้ถูกเพลิงเผาพลาญ มีกายใจแหลกเหลว มีทุกข์เวทนาทรมานเป็นที่สุด ในเพลานั้นหากจะสำนึกได้ก็ไร้ประโยชน์เสียแล้ว

ประการที่ห้า บรรดามนุษย์ในโลกเป็นผู้เกียจคร้านพลัดผ่อน มียอมกระทำสิ่งกุศลเพื่อใช้สังขารนี้บ่าเพ็ญกุศลธรรม เป็นผู้แข็งขืนคือตั้งต่อคำอบรมของบิดามารดา ประหนึ่งเป็นศัตรูคู่อาฆาต ฤาเหมือนว่าตนนั้นมีได้มีบุตรอยู่ เป็นผู้ออกตัญญู อีกริษยาพอง มัวเมาสุรามักมากในการดื่มกิน ใงหลง ก่อวิเวท ไม่รู้จักความเป็นมนุษย์ที่ควร ไร้คุณธรรมและกิริยาดีงาม เป็นผู้อันนรชนมิอาจทัดทานห้ามปรามไว้ได้ **ญาติทั้งหกจำพวกนั้น**^{๗๔} แม้จักมีหรือไร้ซึ่งเครื่องยังชีพก็มิรู้เอาเป็น

^{๗๒} อรรถกถาสั่งอันฟังปรารถนาตามนัยยะของพระสูตรว่าคือ มิรู้จักสถานะของตนเอง มิกระทำให้ถูกต้อง มิใคร่จักษุหลุดพ้น มิรู้จักไปบุญกุศล สติปัญญา และมีรู้จักปรารถนาไปอุบัตียังสุชาติ 不求自立, 不務正業, 不求出離, 不知求福、求慧、求生淨土。

^{๗๓} หมายถึงกรรมชั่วหรือกรรมดีนั้น มาจากตนเองมิได้มาจากที่อื่น และติดตามตนเองอยู่มีหายไปไหน

^{๗๔} มีพ่อ แม่ พี่ น้อง ภรรยา และบุตร

ภาระ ไม่ระลึกแม้พระคุณบิดามารดา มีสำนึกแม้ความดีของอาจารย์และมิตรสหาย ความระลึก
แห่งจิต การกระทำแห่งกายและวาจาฉันนี้มิเคยมีแม้ความดีเพียงเล็กน้อย มิเลื่อมใสพุทธธรรมคำ
สอน มิเชื่อถือความดีและความชั่วของสังสารวัฏ เป็นผู้ใคร่ทำร้ายคนดี ยุงงหมู่สงฆ์ มิโมหะเป็น
ปัญญาของตน ไม่รู้ว่าชาติคือการเกิดนั้นมาจากที่ใด และมรณะคือความตายจะมุ่งไปแห่งใด ไร้
ความอารีและโอบอ้อม ปราศจากอายุที่ยืนยาว แม้จักพร่ำสอนด้วยเมตตาจิตก็มิโน้มใจศรัทธา
เพียรตักเตือนด้วยความเหนื่อยยากก็ไร้ผล ดวงจิตอัธอัน ดวงใจมิเปิดออก เมื่อเพลาทีจวนสิ้น
อายุขัย จักละอายและตระหนกหวาดกลัว ในการที่ตนเองมิรู้จักบำเพ็ญกกุศล เมื่อมรณภัยมาถึง
จึงสำนึกได้ ก็เมื่อสำนึกได้ภายหลังจะเป็นประโยชน์อันใดเล่า

หว่างนาคคือเบื้องบนและพสุธาคือเบื้องล่าง แบ่งเป็น**ปัญจภูมิ**^{๗๔} โดยชัดเจน วิบากผลแห่ง
ความดีและความชั่ว เคราะห์ภัยและวาสนาก็สำแดงให้ปรากฏอยู่ อันตนพึงเป็นผู้ได้รับเอง ผู้อื่นใดมิ
อาจแทนได้ กุศลบุคคลย่อมกระทำความดี เป็นผู้มาจากความเกษมโสมนัสแล้วไปสู่ความเกษม
โสมนัส จากความสว่างไปสู่ความสว่าง

อบายบุคคลย่อมกระทำความเลื่อมชั่วช้า เป็นผู้มาจากความทุกข์โทมนัสแล้วไปสู่ความทุกข์
โทมนัส จากความมืดไปสู่ความมืด อันผู้ใดจักล่วงรู้มิได้ เว้นแต่พระพุทธเจ้าผู้สัพพัญญูเท่านั้น อัน
อนุศาสนีย์ที่กล่าวแสดงนั้น ผู้เลื่อมใสประพัตตินั้นมีน้อย สังสารวัฏคือชาติและมรณะมิได้หยุดสิ้น
อบายภูมิก็มีได้สูญไป มนุษย์ในโลกยากจักถึงความดับ(จากความทุกข์คือกิเลสเครื่องเศร้าหมอง)
โดยสมบูรณ์ เหตุฉะนี้ อบายภูมิสามจึงมีขึ้น ประกอบด้วยทุกขเวทนาประมาณมิได้ แล้วเสวยชาติ
ภพในกัลป์ที่เหนื่อยยากนี้ ไร้กาลหลุดพ้น จักลุถึงวิมุตติได้ยาก ทุกข์ทรมานมิอาจพรรณนา

ตั้งความเลื่อมห้า ความทรมานห้า ความเผาผลาญห้านี้ อุปมาอัคคิกองใหญ่ที่เผาผลาญหมู่
สัตว์ หากตนเองสามารถแนวแน่บารบจิตของตน(ในความเลื่อมห้า ความทรมานห้า ความเผา
ผลาญห้า) สำรวมกาย มีความระลึกอันชอบที่ตั้งไว้ถูกต้อง มีวาจาและการกระทำสอดคล้อง
ประกอบกิจทั้งปวงด้วยความสัตย์ซื่อ กระทำแต่ความดีงามทั้งปวง มิประพัตติอบายจรียา จักหลุด
พ้นได้เฉพาะตนแล้วเสวยกุศลนั้น จักบรรลู่ถึงความมีอายุขัยยืนยาวคือ**นิรวาณมรรค**^{๗๖} เช่นนี้แลคือ
มหากุศลใหญ่ทั้งห้าประการ

^{๗๔} คติ ๕ มี อบายภูมิ ๓ คือ นรก เปรต เดรัจฉาน และสุคติภูมิ คือ มนุษย์ภูมิ เทวภูมิอีก ๒ รวมเป็น ๕ (สงเคราะห์อสุภูมิในเทวภูมิ) ดังนั้น คติ ๕ ก็คือ ภูมิทั้ง ๖

^{๗๖} นิรวาณมรรค คือ ความดับ(จากกิเลส) เพราะความไม่เกิด(ของกิเลส)อีก เช่นนี้จึงเรียกว่าความมีอายุขัยยืนยาว

重重誨勉第三十六

佛告彌勒：吾語汝等，如是五惡、五痛、五燒，輾轉相生。敢有犯此，當歷惡趣。或其今世，先被病殃，死生不得，示眾見之。或於壽終，入三惡道。愁痛酷毒，自相焦然。共其怨家，更相殺傷。從小微起，成大困劇。皆由貪著財色，不肯施惠。各欲自快，無復曲直。痴欲所迫，厚己爭利。富貴榮華，當時快意。不能忍辱，不務修善。威勢無幾，隨以磨滅。天道施張，自然糾舉，熒熒忪忪，當入其中。古今有是，痛哉可傷！汝等得佛經語，熟思惟之。各自端守，終身不怠。尊聖敬善，仁慈博愛。當求度世，拔斷生死眾惡之本。當離三塗，憂怖苦痛之道。若曹作善，云何第一？當自端心，當自端身。耳目口鼻，皆當自端。身心淨潔，與善相應。勿隨嗜欲，不犯諸惡。言色當和，身行當專。動作瞻視，安定徐為。作事倉卒，敗悔在後。為之不諦，亡其功夫。

วรรค ๓๖ คำสอนและความเพียรอันสำคัญ

พระผู้มีพระภาครับสั่งกับพระเมตไตรยยะว่า ตถาคตกล่าวกับพวกเธอเช่นนี้ว่า ความเสื่อมทั้งห้า ความทรमानทั้งห้า ความเผาผลาญทั้งห้าเหล่านี้เกิดรวมเป็นวัฏฏะอยู่ ผู้กล้าในโทษเช่นนี้ ย่อมมุ่งสู่อบายภูมิ ในชาติปัจจุบันนั้นจักมากด้วยโรคและเคราะห์ภัย ยังให้จะมรณะมิได้หรือจะทรงชีพอยู่ก็มิได้ จักปรากฏเป็นไปอยู่เช่นนี้ ถ้าเมื่อสิ้นอายุขัย จักเข้าสู่อบายภูมิทั้งสาม รับทุกข์ทรमानแสนสาหัส ด้วยเป็นผู้มีร่างกายถูกเผาผลาญอยู่ ศัตรูผู้พยาบาทจะพุ่งทำร้าย จากเล็กน้อยจนเป็นความทุกข์ทรमानที่สาหัสแผ่ตร้อน ล้วนมีเหตุแต่ความละโมภ ยึดมั่นในรูปและสมบัติ มียอมบริจาคทาน มีความเร่งรีบเพื่อประโยชน์ตนจนปราศจาก(หรือไม่รับรู้ สิ่ง que เรียกว่า)ความคดโกงและซื่อตรง เพราะมีโมหะและความอยากบีบบังคับ จึงแย่งชิงเอามาเพื่อประโยชน์ความเจริญและความมั่งคั่งแห่งตน เป็นผู้มิไฉนเร็ว มีอาจอตทนอดกลั้นไว้ได้ มิเพียรบำเพ็ญกุศล ยศศักดิ์อำนาจมิช้านาน

จักมลายไป ปกติแห่งธรรม^{๓๗} นั้นแผ่กว้างครอบคลุม ทั้งดำเนินอยู่เป็นปกติ จักโตคนเดียวและหวั่นเกรงภัยเมื่อเข้าไปสู่ นับแต่บุราณสมัยจนถึงปัจจุบันก็มีก็เป็นผู้เช่นนี้ เป็นทุกข์ทรมานอย่างยิ่ง

พวกเธอทั้งหลายเมื่อได้ยลนิมิตแห่งพุทธสูตรแล้ว พึงตริตรองใคร่ครวญ สำเหนียกและรักษาไว้ด้วยความไม่ประมาทจนแม้สังขารของตนจักแตกสลายไปเกิด พึงเป็นผู้มอบน้อมต่อ อริยบุคคล และเคารพในกุศลดีงาม เป็นผู้มีเมตตาอารี และมีความรักยิ่งใหญ่อนุเคราะห์แก่โลก ถอดถอนออกซึ่งที่ตั้งของบาปอบายแห่งสังสารวัฏ ไกลจากอบายภูมิสาม และมรรคาแห่งความ โศกเศร้า ความหวาดกลัวและทุกข์ทรมาน หากเธอทั้งหลายจักกระทำกุศล แล้วกุศลอันเลิศนั้นเป็น เช่นไรเล่า คือการตั้งจิตของตนไว้ตรง ตั้งกายของตนไว้ตรง คือหู ตา ปาก จมูกนั้น ล้วนพึงตั้งไว้ (สำรวม) ให้ถูกต้อง^{๓๘} มีกายแลจิตบริสุทธิ์ ประกอบกุศลดีงาม มีคัล้อยตามความกระหายของ ตัณหา มีดวงในสิ่งชั่วทั้งปวง พึงมีวาจาภิรยาอ่อนโยน^{๓๙} การกระทำแห่งกายก็มุ่งมั่น กิริยาสงบนิ่ง นุ่มนวล หากทำกิจทั้งปวงด้วยความเร่งรีบแล้วไซ้ร้ ย่อมเสียประโยชน์ในภายหลัง หากมีพิจารณา ให้ถ่วงถ่วงจักยังเวลาให้เสียซึ่งประโยชน์

如貧得寶第三十七

汝等廣植德本，勿犯道禁。忍辱精進，慈心專一。齋戒清淨，一日一夜，勝在無量壽國為善百歲。所以者何？彼佛國土，皆積德眾善，無毫髮之惡。於此修善，十日十夜，勝於他方諸佛國中，為善千歲。所以者何？他方佛國，福德自然，無造惡之地。唯此世間，善少惡多，飲苦食毒，未嘗寧息。吾哀汝等，苦心誨喻，授與經法。悉持思之，悉奉行之。尊卑、男女、眷屬、朋友，轉相教語，自相約檢。和順義理，歡樂慈孝。所作如犯，則自悔過。去惡就善，朝聞夕改。奉持經戒，如貧得寶。改往修來，洒心易行。自然感降，所願輒得。佛所行處，國邑丘聚，靡不蒙化。天下和順，日月清明。風雨以時，

^{๓๗} คือ ความเป็นธรรมดาของสรรพสิ่ง หรือ คือ กฎแห่งกรรม

^{๓๘} คือการตามรู้กายและจิต ตามสภาวะความเป็นจริง มิปรุงแต่งให้ดีหรือเลว จึงเรียกว่าตั้งใจไว้ถูกต้องและเป็นกลาง

^{๓๙} มีวาจาอ่อนโยน คือมีวาจาน่ารัก คือหนึ่งในสังคหวัตถุ ๔ และการมีกิริยาอ่อนโยน คือการมีเมตตาต่อผู้อื่น

災厲不起。國豐民安，兵戈無用。崇德興仁，務修禮讓。國無盜賊，無有冤枉。強不凌弱，各得其所。我哀汝等，甚於父母念子。我於此世作佛，以善攻惡，拔生死之苦。令獲五德，升無為之安。吾般泥洹，經道漸滅。人民諂偽，復為眾惡。五燒五痛，久後轉劇。汝等轉相教誡，如佛經法，無得犯也。彌勒菩薩，合掌白言：世人惡苦，如是如是。佛皆慈哀，悉度脫之。受佛重誨，不敢違失。

วรรค ๓๗/ ประหนึ่งยาจากพบแก้วรัตนะ

เธอทั้งหลายพึงสังมกุศลมูลให้ไพศาล อย่าได้ละเมิดในศิลาจาร พึงมีขันตอดกลั่นและวิริยะพากเพียร มีจิตเมตตาแล้วตั้งมั่นอยู่ อันผู้สมათานอุโบสถศีลโดยบริสุทธิ์แม้เพียงทิวากับรรดาตรีหนึ่งย่อมประเสริฐไปกว่าการบำเพ็ญกุศลในอมิตายุสโลกธาตุนับร้อยปี^{๙๙} ด้วยเหตุไฉนนั้นฤ เพราะพุทธเกษตรโลกธาตุแห่งนั้น อุดมไปด้วยกุศลและความดีงามทั้งปวง ปราศจากความชั่วร้ายปนเลย โลมาชาติ หากบำเพ็ญกุศลใน(สหา)โลกธาตุแห่งนี้ เป็นเพลาลิบทิวาราตรี จึงประเสริฐไปกว่าการบำเพ็ญในพุทธเกษตรอื่น ๆ นับพันปี ด้วยเหตุไฉนนั้นฤ เพราะที่พุทธเกษตรอื่นนั้นมีปกติเป็นอยู่ด้วยความดีงาม ปราศจากสถานที่กระทำความผิด จักมีแต่โลกธาตุแห่งนี้เท่านั้น ที่กุศลงน้อยแต่อกุศลมีมาก (อุปมา)มีทุกข์เป็นเครื่องตีมี มีพิษเป็นอาหารจักหยุดลิ้มรสเป็นมิได้ ตถาคตเวทนาพวกเธอจึงสอนสั่งโดยอุปมาวิธีด้วยความยากลำบาก เพื่อให้หม่อมรับพระธรรม ระลึกจำทรงและรับไปปฏิบัติได้ทั้งสิ้น มิว่าผู้มิดักดีสูงฤผู้ต่ำต้อย บุรุษฤสตรี เครือญาติ มิตรสหาย (ตถาคต)ก็กล่าวคำสอนอยู่เช่นนี้ ด้วยความสังวรระวัง ให้อรรถและความหมายสอดคล้องกัน ยังให้(ผู้สดับ)มีความปีติโสมนัสด้วยความเมตตาและความกตัญญู^{๑๐๐} การใดที่ละเมิดพลาดผิดแล้วตนพึงสำนึกเสียใจ เมื่อละอบาย

^{๙๙} ในคัมภีร์มหารัตนกฏ 《大寶積經 文殊師利授記會》 มัชชชริยการณวรรค กล่าวว่า “หากมีหมู่สัตว์ที่บำเพ็ญพรตหมจริยาในสุชาวดีโลกธาตุจำนวนร้อยพันโกฏิปี ก็ยังมีกุศลงมิเสมอผู้ที่อยู่ในสหาโลกธาตุ แล้วเกิดจิตเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์แม้ขณะเดียว แล้วจักประสาได้กับการตั้งอยู่ในจิตที่บริสุทธิ์ตลอดทิวาราตรี” พระคัมภีร์ 《思益經》 กล่าวว่า “หากธำรงศีลบริสุทธิ์ในวิศฤกษิมิตตลอดกาลปหนึ่งนั้น การเจริญเมตตาในสหาโลกธาตุแห่งนี้ประเสริฐยิ่งกว่า” และ “ตถาคตทัศนากิริดีโลกธาตุ(ของพระอโยภยะตถาคต) กับสุชาวดีโลกธาตุ ที่ภายในปราศจากความทุกข์ใดๆ ทั้งไร้ชื่อของความทุกข์ หากมีอาจสำเร็จสมบูรณซึ่งบารมีจึงถือว่าแปลก แต่การสามารถอดทนต่อสิ่งอันทนได้ยากในโลกแห่งความทุกข์นี้ ทั้งสั่งสอนผู้อื่นซึ่งธรรมนี้ด้วยแล้วไซ้ จึงถือเป็นกุศลที่ประเสริฐยิ่งนัก” พระคัมภีร์ 《善生經》 กล่าวว่า “เมื่อสมัยที่พระเมตไตรยะพุทธะอุบัติขึ้นในโลกแล้ว หากมีผู้ธำรงสิกขาบทอยู่ร้อยปี ก็มีเท่า(การถือศีล)ในสมัยของเรา(พระศากยมุนีพุทธะ) ด้วยเหตุไฉนฤ เพราะหมู่สัตว์ในสมัยของเราสมบูรณด้วยความเลื่อม ๕ ประการ (เชิงอรรถที่ ๔๓) ดังนั้นแล กุลบุตร อุโบสถศีลนี้และคืออสังการแห่งอนุตรสัมมาสัมโพธิมรรค” และยังมีข้อความในสูตรมหายานหลายสูตรที่กล่าวทำนองนี้

^{๑๐๐} ความหมายในประโยคนี้คือ พระพุทธเจ้าทั้งปวงทรงมีพระเมตตายิ่งใหญ่ แลมองสรรพสัตว์ประดุจเช่นบุตร ทั้งทรงมองหมู่สัตว์ว่าประดุจบิดามารดาด้วย จึงทรงมีปณิธานจักช่วยเหลือให้หมดสิ้น เช่นนี้จึงเรียกว่ามีความกตัญญูยิ่งใหญ

เสียแล้วจึงคือกุศล ยามรุ่งได้สดับยามค่ำรีบแก้ไข น้อมรับพระธรรมและศีลสมาทาน ปานประหนึ่ง
ยาจกได้พบรัตนะ จงแก้ไขปรับปรุงอยู่เนื่องนิตย์ เมื่อชำระดวงจิตแล้วจึงประพฤติจริยาโดยง่าย มี
ปกติเป็นผู้สงบแล้ว จักบรรลุถึงปณิธานที่ตั้งไว้เป็นนิจ สถานทั้งปวงที่พระพุทธองค์จาริกไป^{๒๒} มีว่า
เป็นราชธานี คามนิคมชนบทใดๆ พึงประกาศสั่งสอน(ธรรมนั้นๆ) ยังได้หล้าให้สันติร่มเย็น สุริยัน
และจันทราใสสว่าง กระแสลมและสายฝนต้องตามกาล ภัยพิบัติร้ายแรงปราศไป ประเทศรุ่งเรือง
พสกนิกรเป็นสุขโดยมิต้องใช้ศัตราวุธ เทิดทูนคุณธรรมและเสริมส่งเมตตา เพียรประพฤติความ
อ่อนน้อมและถ่อมตน ราชธานีปราศจากโจรภัย ไร้พยาบาลและอญติธรรม มีความเข้มแข็งแต่มีข่ม
เหงผู้อ่อนกำลัง ซึ่งจักสำเร็จได้ตั้งนั้นทั้งสิ้น

ตถาคตเวทนาพวกเธอยิ่งดั่งบิดามารดาระลึกถึงบุตร ตถาคตกระทำซึ่งความเป็นพุทธะใน
โลกธาตุนี้ เพื่อความดีและแก้ไขความชั่ว ถอดถอนความทุกข์ของสังสารวัฏ ให้ได้รับกุศลทั้งห้า
แล้วตั้งอยู่ในอสังขตะ^{๒๓} พระนิรวาณของตถาคต และมรรคธรรมจักค่อยๆดับสูญลง เวไนยนิกรจัก
เป็นผู้มีมายาและสาถะยะ^{๒๔} จักทำความชั่วทั้งปวง ความเผาผลาญห้าและความทรมานห้าใน
อนาคตจักสาหัสยิ่งขึ้น เธอทั้งหลายพึงอบรมสั่งสอนซึ่งกันและกัน ตามนัยยะของพุทธธรรมคัมภีร์
อย่าได้ล่วงละเมิดเถิด

เมื่อนั้นพระเมตไตรยโพธิสัตว์ จึงประนมกรแล้วทูลว่า ความทุกข์อันร้ายกาจของ
มนุษย์โลก เป็นเช่นนี้แหละๆ พระพุทธองค์ทรงมีพระเมตตา จักอนุเคราะห์หมู่สัตว์ให้หลุดพ้น เมื่อ
รับพระพุทธานุศาสนียอันยิ่งนี้แล้ว มิกล้ำยังให้เสียหายเลยพระเจ้าข้า^{๒๕}

^{๒๒} อรรถกถาว่า มีความหมายคือ สถานที่พระธรรมของพระพุทธองค์แผ่ไปถึงด้วย

^{๒๓} อสังขตะ 無為 คือ ความไม่ปรุงแต่ง ไม่ขึ้นกับเหตุปัจจัย ไม่มีคู่เปรียบ เป็นทวิภาวะ ไม่เกิดทวิบัญญัติ เช่น สุขทุกข์ ดีชั่ว ขาวดำ ถูกผิด หญิงชาย ฯลฯ อีก
ความหมายหนึ่งของนิพพาน

^{๒๔} มายา 戲 คือความเป็นคนเจ้าเล่ห์ สาถะยะ 害 คือความเป็นคนโหด

^{๒๕} ความหมายคือ พระเมตไตรยพุทธเจ้าในอนาคต ก็จักทรงแสดงซึ่งเรื่องราวของพระอมิตายุสพุทธเจ้า และสุขาวดีโลกธาตุแก่หมู่สัตว์ในพุทธสมัยของพระองค์
ด้วย

禮佛現光第三十八

佛告阿難：若曹欲見無量清淨平等覺，及諸菩薩、阿羅漢等所居國土，應起西向，當日沒處，恭敬頂禮，稱念南無阿彌陀佛。阿難即從座起，面西合掌，頂禮白言：我今願見極樂世界阿彌陀佛，供養奉事，種諸善根。頂禮之間，忽見阿彌陀佛，容顏廣大，色相端嚴。如黃金山，高出一切諸世界上。又聞十方世界，諸佛如來，稱揚讚歎阿彌陀佛種種功德，無礙無斷。阿難白言：彼佛淨刹得未曾有，我亦願樂生於彼土。世尊告言：其中生者，已曾親近無量諸佛，植眾德本。汝欲生彼，應當一心歸依瞻仰。作是語時，阿彌陀佛即於掌中放無量光，普照一切諸佛世界。時諸佛國，皆悉明現，如處一尋。以阿彌陀佛殊勝光明，極清淨故，於此世界所有黑山、雪山、金剛、鐵圍大小諸山，江河叢林，天人宮殿，一切境界，無不照見。譬如日出，明照世間。乃至泥犁、谿谷，幽冥之處，悉大開闢，皆同一色。猶如劫水彌滿世界，其中萬物，沉沒不現，澁養浩汗，唯見大水。彼佛光明，亦復如是。聲聞、菩薩一切光明，悉皆隱蔽，唯見佛光，明耀顯赫。此會四眾、天龍八部、人非人等，皆見極樂世界，種種莊嚴。阿彌陀佛，於彼高座，威德巍巍，相好光明，聲聞、菩薩，圍繞恭敬。譬如須彌山王，出於海面。明現照耀，清淨平正。無有雜穢，及異形類。唯是眾寶莊嚴，聖賢共住。阿難及諸菩薩眾等，皆大歡喜，踊躍作禮，以頭著地，稱念南無阿彌陀三藐三佛陀。諸天人民，以至蜎飛蠕動，覩斯光者，所有疾苦，莫不休止，一切憂惱，莫不解脫。悉皆慈心作善，歡喜快樂。鐘磬、琴瑟、箜篌樂器，不鼓自然皆作五音。諸佛國中，諸天人民，各持花香，來於虛空，散作供養。爾時極樂世界，過於西方百千俱胝那由他國，以佛威力，如對目前，如淨天眼，觀一尋地。彼見此土，亦復如是。悉覩娑婆世界，釋迦如來，及比丘眾，圍繞說法。

วรรค ๓๘ อภิวัตพระพุทธรูปองค์บังเกิดรัศมี

พระผู้มีพระภาครับสั่งต่อพระอานนท์ว่า หากเธอทั้งหลาย ปราศจากจักกัตนาพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะ พร้อมทั้งหมู่โภคิสัตว์และอรหันต์ทั้งปวงที่อยู่ในโลกธาตุแห่งนั้น พึงบ่ายหน้ายังภาคประจิมทิศ เมื่อยามอาทิตย์จะอัสดงลับไป โดยกระทำนัมัสการด้วยเศียรเกล้า แล้วสรรเสริญว่า **นโม อมิตาภยะ พุทธาภยะ**

ครั้งนั้น พระอานนท์เถระเจ้าได้ลุกจากอาสนะ บ่ายหน้าไปยังประจิมทิศ ยอกรขึ้นวันทนา และกระทำนัมัสการด้วยเศียรเกล้า พลังกล่าวว่า ข้าพเจ้าปราศจากจักกัตนาพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะ แห่งสุขาวดีโลกธาตุ เพื่อถวายสักการะและสิ่งสมกุศลมูล ในระหว่างที่กระทำคิราภิวัตน์นั้นแล จึงได้ยลพระพักตร์อันกว้างใหญ่ไพศาล พระวรลักษณที่วิจิตราลังการของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะในทันที อันอุปมาด้วยสุวรรณคิริมาศ มีความสูงออกไปกว่าโลกธาตุทั้งปวง ทั้งยังได้สดับบรรดาพระพุทธรูปในทิศทั้งสิบ สดุดีสรรเสริญกุศลนานัปการแห่งพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะ อันไม่ติดขัดและต่อเนื่องกันไปไม่ขาดสาย

พระอานนท์ทูลว่า อันพุทธเกษตรที่บริสุทธิ์แห่งนั้นยังมีเคยมีแต่ที่ใดมาก่อน ข้าพระองค์ก็ปราศจากยินดีจักไปอุบัติยังโลกธาตุแห่งนั้น

พระโลกนาถตรัสว่า อันผู้ที่อุบัติในโลกธาตุแห่งนั้น ล้วนเคยอยู่ใกล้ชิดและปลุกฝังกุศลมูลในพระพุทธรูปเจ้าจำนวนประมาณพระองค์มิได้มาแล้ว เมื่อเธอปราศจากอุบัติยังโลกธาตุแห่งนั้น พึงสำรวมจิตเป็นหนึ่งแล้วน้อมไปด้วยศรัทธา^{๖๖}

ก็แลเมื่อสมัยที่ตรัสพระพุทธรูปกานี้อยู่ พระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้เปล่งรัศมีประกายจำนวนประมาณมิได้ออกมาจากฝ่าพระหัตถ์ ฉายต้องยังพุทธเกษตรโลกธาตุทั้งปวง ครั้งนั้นบรรดาพุทธประเทศทั้งปวงก็สว่างไสว ประดุจสถานที่แห่งนี้ ที่มีรัศมีอันประเสริฐและบริสุทธิ์ยิ่งของพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะสว่างไสวอยู่ เป็นเหตุให้กาฬบรรพต หิมาลัยบรรพต วัชรบรรพต และภูเขาเหล็กใหญ่น้อยทั้งปวงที่วนรอบจักรวาล สายน้ำกระแสสินธุ์ วนาสณฑ์ป่าชฎู ปราสาทแห่งทิพยชนรวมทั้งดินแดนสถานทั้งปวง ไม่มีแห่งใดเลยที่จะแผ่ฉายไปถึง ครุฑนาอาทิตย์อรุโณทัยฉายแสงสว่างไสวรุ่งเรืองไปจนถึงนิริยสถาน ลำธารถ้ำและยมโลก ต่างถูกเปิดออก(ด้วยความสว่าง)ให้เป็นวรรณะเดียวกัน อุปมาอุทกัลป์ที่มีน้ำเต็มเปี่ยมอยู่ในโลกธาตุ บรรดาสรรพสิ่งในนั้นล้วนจมหายมิ

^{๖๖} ประโยคนี้มีความหมายว่า ผู้ปราศจากได้พบพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะ และไปอุบัติที่สุขาวดีโลกธาตุ ต้องมีจิตแน่วแน่ และมีศรัทธาเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง

ปรากฏ เป็นห้วงมหรรณพที่คัมภีร์ภาพและไพศาล จักยลเห็นแต่เพียงชลชาติเท่านั้น อันรัศมี
 ประภาสแห่งพระพุทเจ้าพระองค์นั้น ก็เป็นดุจจะนี้ รัศมีทั้งหลายของพระสาวก พระโพธิสัตว์ล้วน
 ถูกบดบังไว้จนสิ้น จักยลเห็นแต่พระพุทเจ้ารัศมีเท่านั้น อันสว่างไสวรุ่งเรืองโอภาสเป็นที่สุด บริษัทที่
 ในสมาคมแห่งนี้ รวมถึงหมู่เทพ นาค **คติแปด**^{๘๗} มนุษย์และอมมนุษย์ทั้งปวงต่างได้ทอดทัศนาสุขาวดี
 โลกธาตุ อันประกอบไปด้วยอสังการานาประการ แลเห็นพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
 ประทับบนบัลลังก์อาสน์ที่ใหญ่โต มีพระเดชานุภาพและพระคุณธรรมยิ่งใหญ่โอฬาร พระวรลักษณ์
 อุดมด้วยความสำเร็จรุ่งเรือง หมู่พระสาวก พระโพธิสัตว์อยู่ล้อมรอบทั้งหน้าหลังด้วยความ
 เคารพ อุปมาสมุรราชศิริ ที่ผุดขึ้นแต่พื้นมหาสมุทร ปรากฏเป็นแสงสว่างฉายฉานไปทั่วอันมีความ
 วิศุทธิ์และเสมอกัน ไร้สิ่งแปลกปลอมเจือปนและไร้รูปลักษณะที่ผิดแผกออกไป จักมีก็แต่มวลหมู่
 รัตนชาติที่ไพจิตราลังการ ที่บรรดาอริยชนประทับอยู่เท่านั้น พระอานนท์เถระเจ้าพร้อมด้วยพระ
 โพธิสัตว์ทั้งปวง ต่างเกิดมหาโสมนัสเป็น**อุเพงคาปิติ**^{๘๘} แล้วน้อมกายลงถวายอภิวาท โดยนำศิริ
 เตียรจรตผืนแผ่นดิน แล้วพากันสรรเสริญว่า **นโม อมิตาภยะ สัมมาสัมพุทธายะ**^{๘๙} บรรดาเทพ
 นิกรไปจนถึงสัตว์เดรัจฉานที่มีกระดอง สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานที่ได้ยลรัศมีนี้แล้ว บรรดาโรคอาทุกข์
 จักมิระงับสิ้นไปก็หามิได้ สิ่งหมองเศร้าทั้งปวงนั้นไซ้จักมิได้หลุดพ้นก็เห็นปม ผู้ได้ทัศนาทั้งสิ้นล้วน
 เกิดเมตตาจิต กระทำกุศล โสมนัสยินดี เสียงแห่งระฆังกังสดาล วิณาเครื่องสายและเครื่องสังคีต
 ดุริยางค์ทั้งปวง มิได้ติดสืตามประเภทของตนโดยปกติแต่บรรเลงเป็นสำเนียงห้าประการ ภายใน
 พุทธประเทศโลกธาตุทั้งปวง อันมีหมู่เทพนิกรก็ถือเอาบุปผาและสุคันธชาติ ดำเนินมาแต่ณอากาศ
 แล้วเกลี้ยลงถวายสักการะ

ในสมัยครั้งนั้น สุขาวดีโลกธาตุ อันนับแต่(สหา)โลกธาตุแห่งนี้ไปภาคเบื้องประจิมทิศผ่าน
 โลกธาตุต่างๆไปร้อยพันโกฏิ**นยุตะ**^{๙๐} แต่ด้วยอาศัยพระพุทธานุภาพยังให้เสมือนหนึ่งปรากฏยังเบื้อง
 หน้า ประดุจบุคคลผู้มีทิพยจักขุบุริสุทธิ์ เพ่งหาดินแดนแห่งหนึ่ง แลสุขาวดีชนแห่งนั้นก็ได้ทัศนา

^{๘๗} **อัฐรุคิตี** หรือ คติ๘ หรือ คณ๘๘ มี ๑.เทพ ๒.นาค ๓.ยักษ์ ๔.คนธรรพ์ ๕.อสูร ๖.ครุฑ ๗.กินนร ๘.มโหรีวาคะ
^{๘๘} **ความอึ้งใจ, ความตื้นตันในใจ** มี ๕ คือ ๑. **ขุททกาปิติ** ปิติเล็กน้อยพองชนชั้นน้ำตาไหล ๒. **ขณิกาปิติ** ปิติชั่วขณะรู้สึกแปลกๆ ดุจฟ้าแลบ ๓. **โศกกันตिका**
ปิติ ปิติเป็นระลอกรู้สึกซู่ลงมาๆ ดุจคลื่นซัดฝั่ง ๔. **อุพเพคาปิติ** ปิติไหลลลย ให้ใจฟูตัวเบาหรืออุทานออกมา ๕. **มรณาปิติ** ปิติซาบซ่าน เฝืออาบไปทั่ว
 สรรพางค์เป็นของประกอบกับสมาธิ
^{๘๙} แปลว่า ขอนอบน้อมแด่พระอมิตาภะ ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ
^{๙๐} **นยุตะ** 那由他 คือ สังขยาจำนวน ๑ หมื่น บ้างก็ว่า นยุตะ, นิยุตะ, นหุตะ(บาลี) คือสังขยาจำนวนหนึ่งแสน หรือ หนึ่งโกฏิ เป็นหลักนับคือ หนึ่งร้อยโกฏิเป็น
 หนึ่ง อยุตะ, ร้อยยยุตะเป็นหนึ่งในนยุตะ ส่วนนยุตะเท่ากับเลข หนึ่งต่อท้ายด้วยศูนย์สี่สิบสองตัว พจนานุกรมบาลี-อังกฤษ ของสมาคมบาลีปกรณ์กล่าวว่า นหุตะ
 หมายถึงสังขยาจำนวนมาก, หนึ่งหมื่น แต่พจนานุกรมสันสกฤต-อังกฤษ ของเซอร์มอเนียร์วิลเลียมและปราชญ์คนอื่นๆ ว่าได้แก่ หนึ่งโกฏิ

ดินแดนแห่งนี้ ล้วนได้ยลเห็นสหาโลกธาตุ พระศากยมุนีตถาคต และหมู่ภิกษุที่ล้อมรอบอยู่เพื่อสดับ
การแสดงพระธรรมเทศนา

慈氏述見第三十九

爾時佛告阿難，及慈氏菩薩：汝見極樂世界，宮殿樓閣，泉池林樹，具足微妙清淨莊嚴不？汝見欲界諸天，上至色究竟天，雨諸香華，徧佛刹不？阿難對曰：唯然已見。汝聞阿彌陀佛大音宣佈一切世界，化眾生不？阿難對曰：唯然已聞。佛言：汝見彼國淨行之眾，遊處虛空，宮殿隨身，無所障礙，遍至十方供養諸佛不？及見彼等念佛相續不？復有眾鳥住虛空界，出種種音，皆是化作，汝悉見不？慈氏白言：如佛所說，一一皆見。佛告彌勒：彼國人民有胎生者，汝復見不？彌勒白言：世尊，我見極樂世界人住胎者，如夜摩天，處於宮殿。又見眾生，於蓮華內結跏趺坐，自然化生。何因緣故，彼國人民，有胎生者，有化生者？

วรรค ๓๙ พระเมตไตรยะพรรณนาสิ่งที่ได้ยล

ในกาลครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกับพระอานนท์และพระเมตไตรยโพธิสัตว์ว่า พวกเธอได้
ทัศนาศาสนาทิพยมณเฑียร หอทัศนาศาสนาและวิหาร สระโบกขรณีแลพฤษชาติพนาวันทีบริบูรณ์
ประณีต วิศุทธิและอลังการแห่งสุชาวดีโลกธาตุหรือไม่ เธอได้ทัศนาศาสนาหมู่เทพในกามวจรธาตุ ตลอด
ขึ้นไปจนถึงรูปวจรทิพยภูมิ ว่าจักเกลี้ยสุคนธ์ชาติมาลีวัลย์ถ้วนทั่วพุทธเกษตรแห่งนั้นหรือไม่ พระ
อานนท์ ทูลว่า ได้แลเห็นอยู่พระเจ้าข้า

เธอได้สดับยลยินพระสุรเสียงแห่งพระอมิตายุสพุทธะอันก้องไปในโลกธาตุทั้งปวง เพื่อสั่งสอน
สรรพสัตว์หรือไม่ พระอานนท์ทูลว่า ได้ยินอยู่พระเจ้าข้า

ตรัสว่า เธอได้เห็นบรรดาอริยชนผู้มีปฏิปทาบริสุทธิ์ในโลกธาตุแห่งนั้น ท่องเที่ยวไปในอากาศ
โดยมีปราสาททิพยมณเฑียรลอยตามกายนั้นไปโดยปราศจากสิ่งกีดกัน ตลอดทิศทิศเพื่อสักการะ
พระพุทธเจ้าทั้งปวงหรือไม่ และได้แลเห็นอริยชนที่นั่นเจริญพุทธชานุสสดีอย่างสืบเนื่องอยู่โดยตลอด

หรือไม่ อีกรังยังมีหมู่สกุณาต่างๆที่ในอากาศธาตุ ส่งเสียงร้องนานาประการอันล้วนแต่เป็นอนุศาสนียกถา เธอได้เห็นอยู่หรือไม่ พระเมตไตรยะทูลว่า เป็นต้นพระสุคตเจ้าตรัสแล้ว แต่ละสิ่งนั้นล้วนได้เห็นแล้วพระเจ้าข้า

รับสั่งกับพระเมตไตรยะว่า แล้วเวไนยนิกรในโลกธาตุแห่งนั้น ที่ถือกำเนิดโดยกรรมเธอได้เห็นหรือไม่ พระเมตไตรยะทูลว่า ข้าแต่พระโลกนาถ ข้าพระองค์เห็นมนุษย์ในสุขาวดีโลกธาตุยื่นให้กำเนิด^{๙๐} คุจมหามายาเทวบุตรที่ประทับในทิพยปราสาท ทั้งยังเห็นมีเวไนยนิกร(บางเหล่า)นั่งคู่สมาธิบัลลังก์อยู่ในดอกบัว ถือกำเนิดโดยอุปปาติกวิธี ด้วยเหตุปัจจัยเช่นไรเล่าหนอที่เวไนยนิกรในโลกธาตุแห่งนั้น บ้างก็ถือกำเนิดโดยกรรม บ้างก็ถือกำเนิดโดยอุปปาติกะ พระเจ้าข้า

邊地疑城第四十

佛告慈氏：若有眾生，以疑惑心修諸功德，願生彼國。不了佛智、不思議智、不可稱智、大乘廣智、無等無倫最上勝智，於此諸智，疑惑不信。猶信罪福，修習善本，願生其國。復有眾生，積集善根，希求佛智、普遍智、無等智、威德廣大不思議智。於自善根，不能生信。故於往生清淨佛國，意志猶豫，無所專據。然猶續念不絕。結其善願為本，續得往生。是諸人等，以此因緣，雖生彼國，不能前至無量壽所。道止佛國界邊，七寶城中。佛不使爾，身行所作，心自趣向。亦有寶池蓮華，自然受身。飲食快樂，如忉利天。於其城中，不能得出。所居舍宅在地，不能隨意高大。於五百歲，常不見佛，不聞經法，不見菩薩聲聞聖眾。其人智慧不明，知經復少。心不開解，意不歡樂。是故於彼謂之胎生。若有眾生，明信佛智，乃至勝智，斷除疑惑，信已善根，作諸功德，至心迴向。皆於七寶華中，自然化生，跏趺而坐。須臾之頃，身相光明，智慧功德，如諸菩薩，具足成就。彌勒當知，彼化生者，智慧勝故。其胎生者，五百歲中，不見三

^{๙๐} อรรถกถา กล่าวว่า ผู้ไปกำเนิดที่สุขาวดีโลกธาตุล้วนเกิดโดยอุปปาติกวิธี คือเกิดแบบมุขขึ้นและเติบโตเป็นวิญญูชนทันที การกล่าวว่ายังมีการเกิดแบบมหามายาเทวบุตร(คือพระนางสิริมหามายา พุทธมารดา เมื่อทำกาลแล้วได้ไปเกิดยังทิพยภูมิจึงเปลี่ยนสังขารเป็นเทวบุตร) เป็นการอุปมาว่าบุคคลที่ไปกำเนิดยังสุขาวดี บ้างเป็นผู้ยังมีกิเลส และมีกรรมติดตามไปกำเนิดที่สุขาวดีด้วย จึงต้องบำเพ็ญตนในทิพยปทุมเป็นเวลานาน แทนการใช้กรรมอย่างทรมาณ จึงอุปมาการบำเพ็ญตนในดอกบัวตั้งการเกิดโดยกรรม เพราะสัตว์ที่เกิดโดยกรรมนั้นต้องอยู่ในที่มืดและแคบเป็นต้น แต่ก็ยังเป็นการเกิดแบบพิเศษกว่ามนุษย์ทั่วไปคือการเกิดจากสีข้างของมารดา ไม่เหมือนน้ำสุกของบิดา และน้ำเมื่อน้ำค้ำของมารดาเป็นต้น ต่อเมื่อตนได้มีกิเลสเบาบางเป็นพระอริยบุคคลแล้ว นำกรรมไปเกิดน้อยหรือไม่มีเลย จึงได้กำเนิดในทิพยปทุมมาลัย พระอมิตาภพุทธะจะทรงแผ่พุทธรัศมี ยังบัวนั้นให้บานออกในวันที่แล้วได้สดับพระเทศนา จนตนเองได้บรรลุถึงวิมุตติธรรม

寶，不知菩薩法式，不得修習功德，無因奉事無量壽佛。當知此人，宿世之時，無有智慧，疑惑所致。

วรรค ๔๐ วิจิกิจจานทร แห่งพวกเมล์จฉะ^{๙๑๒}

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า หากมีสรรพสัตว์เกิดจิตวิจิกิจจนาสงสัยเคลือบแคลงอยู่ แล้วบำเพ็ญสรรพกุศล เพื่อตั้งใจไปกำเนิดยังโลกธาตุแห่งนั้น โดยเป็นผู้มีเข้าใจปัญญาของพระพุทธะ มิเข้าใจปัญญาที่หยั่งวัดคาดเดาไม่ได้ มิเข้าใจปัญญาที่มีอาจสรรเสริญให้สมบุญครบถ้วนได้โดยง่าย มิเข้าใจปัญญาของมหาพุทธยานที่กว้างขวาง และยังมีเข้าใจวิชัยปัญญาที่หาปัญญาอื่นมาเคียงเสมอและหาคำกล่าวที่เหมาะสมมิได้ ทั้งยังเคลือบแคลงมิเชื่อถือในปัญญาเหล่านี้ คุจการเชื่อถือบาปและบุญ แล้วจึงบำเพ็ญกุศลมูลตั้งใจไปอุบัติที่โลกธาตุแห่งนั้น

อีกยังมีสรรพสัตว์ที่สั่งสมกุศลมูลเพื่อปรารถนาพุทธปัญญาที่รู้แจ้ง ปรารถนาสมันตปัญญาที่รู้รอบ ปรารถนาอสมปัญญาที่มีอาจเทียบเสมอ และปรารถนามหาอจินไตยปัญญาที่ยิ่งด้วยเดชและคุณอันคิดหยั่งเอามิได้ แต่กุศลมูลของตนนั้น มิสามารถยังศรัทธาให้เกิดมีขึ้น เหตุนี้ เมื่อไปอุบัติยังวิศุทธิพุทธเกษตรแล้ว ดวงจิตปานว่าเสวยสุขารมณ์แต่ก็หามูลเหตุมิได้ ทั้งยังประหนึ่งว่าเจริญพุทธานุสสติอยู่ตลอด เพราะตนได้ปลุกฝังปณิธานที่ตั้งงามไว้เป็นมูลฐานเพื่ออุบัติ(ยังสุขาวดี) บุคคลเหล่านี้ เพราะอาศัยเหตุปัจจัยประการนี้ ที่แม้จักได้อุบัติยังโลกธาตุแห่งนั้นแล้ว แต่มีอาจเฝ้าพระอมิตายุสพุทธะยังที่ประทับ จักยังอยู่ที่ยังชอบพุทธเกษตรที่แล้วด้วยรัตนะเจ็ดประการ^{๙๓} ซึ่งพระพุทธรูปนั้นเล่าก็ได้เป็นผู้กำหนดปรุงแต่งกายและจิตที่เป็นไปเอง^{๙๔}

อันการมีปกติที่ถือกำเนิดยังปทุมมาลัยในรัตนโปกขรณี โภชนาหารเครื่องดีมีและสุขเวทนาที่ประณีตเพียงดุสิตาเทวโลก ก็มีอยู่ในโลกธาตุแห่งนั้นแต่มีสามารถออกมาได้^{๙๕} เคาสสถานทั้งปวงที่

^{๙๑} **เมลจฉ** คนป่า คนเถื่อน คนอยู่ตามชายแดน ผู้นับถือลัทธิอื่นนอกพุทธศาสนา หรือหมายถึงปัจจุณฑประเทศ (หนึ่งใน **อขณะ** ๔ คือดินแดนที่ผู้ไปเกิดยากที่จะได้พบพระพุทธเจ้า หรือได้ฟังธรรมของพระองค์ มี ๑.สัตว์นรก ๒.สัตว์ดิรัจฉาน ๓.เปรต ๔.เทวดาที่มีอายุยืน ๕.คนที่เกิดในปัจจุณฑประเทศ ๖.คนพิการ ๗.พวกมิจฉาทิฎฐิ ๘.สมัยว่างจากพระพุทธเจ้า)

^{๙๒} อรรถกถาว่า ผู้มีภาวนาพุทธนามเป็นเหตุปัจจัยให้ไปกำเนิดที่สุขาวดี ย่อมไปถึงเพียงชอบของพุทธเกษตรที่มีวิหาร ปราสาทประกอบด้วยรัตนะ ๗ ประการ ฯลฯ และเสวยสุขตั้งเช่นเทวภูมิชั้นดุสิตา เป็นผู้มิเสื่อมถอยในมรรคผลที่มีอยู่ แต่ด้วยเหตุของความเคลือบแคลง (วิจิกิจจนาภิเลส) จึงยังให้ระงับอยู่ที่ยังชอบพุทธเกษตรเท่านั้น มิสามารถออกจากรัตนนครนั้นได้ (คือการออกไปโปรดสัตว์ยังโลกธาตุอื่นๆที่มีความทุกข์) เป็นเวลา ๕๐๐ ปีที่ได้สัมผัสพระรัตนตรัย ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเพราะจิตปรุงแต่งขึ้น และมีกำลังของกรรมแห่งตนเป็นเครื่องนำพา

^{๙๓} กล่าวคือ การยังอยู่ที่ยังชอบพุทธเกษตร หรือออกไปยังโลกอื่นๆ มิใช่เป็นเพราะพระพุทธรูปบังตา แต่เป็นเพราะวิบากและบารมีของผู้นั้นเอง ที่ทำให้เป็นไป

^{๙๔} ผู้ดำรงสถานะเป็นมนุษย์ในสุขาวดีโลกธาตุ จักอาศัยอยู่บนพื้นดินเท่านั้น มิสามารถเหาะขึ้นสู่อากาศ ไม่สามารถเดินทางด้วยฤทธิ์ออกไปยังโลกธาตุอื่นๆ เพื่อบำเพ็ญบารมี แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นผู้มิเสื่อมถอยย้อนกลับสู่เบื้องต่ำอีก และมีธรรมชาติที่อุบัติโดยคอกบัวเช่นกัน เช่นเดียวกับมนุษย์โลกแห่งนี้ที่มีธรรมชาติอุบัติโดยครรภ์

ตั้งอยู่บนพื้นพสุธาที่มีอาณาเขายใหญ่โตตามมโนรถ เป็นเพลาทหาร้อยปีที่มีได้พบพระพุทธะ มิได้สดับ
ธรรม มิได้พบโพธิสัตว์ สาวก อริยชน ยังเป็นผู้มีปัญญาญาณมิแจ่มแจ้ง เข้าใจพระธรรมน้อยนิด
ดวงใจยังมีเปิดออก ดวงจิตมิเกษมยินดี ด้วยเหตุนี้จึงกำเนิดโดยกรรม แต่หากมีสรรพสัตว์ผู้เลื่อมใส
แจ่มแจ้งในพุทธปัญญาจนถึงวิชยปัญญา ปหานวิจิกิจฉากิเลสจนสิ้น ศรัทธาในกุศลมูลของตน
กระทำกุศลทั้งปวง มีจิตตั้งมั่นอันอุทิศไปแล้วไซ้ร้ ย่อมจักอุบัติโดยอุปปาติกวิธี นิ่งค้ำสมาธิบังลังก์
อยู่ในสัปรัตตนปทุมชาติทั้งสิ้น ในขณะที่เดียวรูปกายนั้นจะรุ่งเรืองสว่างไสว พร้อมด้วยปัญญาญาณ
และบุญญาธิการ สำเร็จสมบูรณ์ตั้งโพธิสัตว์ทั้งปวง

เมตไตรยะเธอพึงทราบเถิดว่า ผู้อุปปาติกะอุบัติขึ้นเองนั้น เพราะเหตุที่มีปัญญาญาณประเสริฐ
ยอดเยี่ยม ส่วนผู้อุบัติขึ้นโดยกรรมนั้น ในเพลาทหาร้อยปีย่อมมิได้พานพบพระรัตนตรัย มิรู้จักโพธิ-
สัตว์ธรรม มีอาจประพฤติอบรมในกุศล ไร้เหตุที่จักได้สนองกิจของพระอมิตายุสอรหันตสัมมา
สัมพุทธะ พึงทราบเถิดว่าผู้หนึ่ง เมื่อบุพชาติกาลก่อนเป็นผู้ไร้ปัญญาญาณ มีวิจิกิจฉากิเลสเป็น
เครื่องยังให้เป็นไป

惑盡見佛第四十一

譬如轉輪聖王，有七寶獄，王子得罪，禁閉其中。層樓綺殿，寶
帳金床。欄窗榻座，妙飾奇珍。飲食衣服，如轉輪王。而以金鎖繫其
兩足。諸小王子，甯樂此不？慈氏白言：不也世尊。彼幽繫時，心不
自在，但以種種方便，欲求出離。求諸近臣，終不從心。輪王歡喜，
方得解脫。佛告彌勒：此諸眾生，亦復如是。若有墮於疑悔，希求佛
智，至廣大智。於自善根，不能生信。由聞佛名起信心故，雖生彼
國，於蓮華中不得出現。彼處華胎，猶如園苑宮殿之想。何以故？彼
中清淨，無諸穢惡。然於五百歲中，不見三寶，不得供養奉事諸佛，
遠離一切殊勝善根。以此為苦，不生欣樂。若此眾生識其罪本，深自
悔責，求離彼處。往昔世中，過失盡已，然後乃出。即得往詣無量壽
所，聽聞經法。久久亦當開解歡喜，亦得徧供無數無量諸佛，修諸功
德。汝阿逸多，當知疑惑於諸菩薩為大損害，為失大利，是故應當明

信諸佛無上智慧。慈氏白言：云何此界一類眾生，雖亦修善，而不求生？佛告慈氏：此等眾生，智慧微淺。分別西方，不及天界，是以非樂，不求生彼。慈氏白言：此等眾生，虛妄分別。不求佛刹，何免輪迴。佛言：彼等所種善根，不能離相，不求佛慧，深著世樂，人間福報。雖復修福，求人天果，得報之時，一切豐足，而未能出三界獄中。假使父母、妻子、男女眷屬，欲相救免，邪見業王，未能捨離，常處輪迴，而不自在。汝見愚痴之人，不種善根，但以世智聰辯，增益邪心。云何出離生死大難。復有眾生，雖種善根，作大福田。取相分別，情執深重。求出輪迴，終不能得。若以無相智慧，植眾德本。身心清淨，遠離分別。求生淨刹，趣佛菩提。當生佛刹，永得解脫。

วรรค ๔๑ ลีนอาสาสะจึงพบพระพุทธองค์

อุปมาพระเจ้าจักรพรรดิราชา มีพันธนาการประกอบด้วยรัตนะเจ็ดประการ ราชบุตรเมื่อลูแก่โทษ จึงถูกจองจำในนั้น ที่ซึ่งประกอบด้วยปราสาทอันงดงามตระการตา มีรัตนวิสูตร แทนบรรทมทองคำ ช่างบัญชีและพระอาสน์ที่ประดับตกแต่งวิจิตรพิสดาร เครื่องราชูปโภค กระจายอาหาร ภูษาทรง ก็ประหนึ่งพระเจ้าจักรพรรดิ ทั้งยังมีตรวนทองคำสามไว้ที่เท้าทั้งสอง บรรดาอุรวราชกุมารทั้งหลายจักเป็นสุขอยู่หรือไม่

พระเมตไตรยจะทูลว่า หากได้พระโลกนาถเจ้า ก็เมื่อเวลาที่ถูกจองจำนั้น ดวงจิตมิเป็นอิสระ จึงใช้อุปายะนานาประการ เพื่อให้หลุดออกไป ได้ขอให้บรรดาอำมาตย์คนสนิทช่วยเหลือ แต่ที่สุดย่อมมิสมตั้งใจ ต่อเมื่อพระเจ้าจักรพรรดิทรงพอพระทัยแล้วจึงจักหลุดพ้นได้

มีพุทธดำรัสกับพระเมตไตรยว่า บรรดาสรรพสัตว์ก็เป็นเช่นนี้ หากตกสู่ห้วงวิจิกิจฉาความเคลือบแคลงและกุกกุกจะความเศร้าใจ แล้วปรารถนาพุทธปัญญาจนถึงมหาอจินไตยปัญญา แต่กุศลมูลของตนมิอาจยังให้เกิดศรัทธา เหตุเพราะได้สดับพระพุทธานามแล้วจึงเกิดจิตศรัทธา แม้จักไปอุบัติยังโลกธาตุแห่งนั้น แต่มิสามารถออกจากปทุมชาตินั้นได้ อันปทุมครรภันนั้น มีสัญญาลักษณะอยู่เช่นหนึ่งคือมีอุทยานปราสาทมณฑลประภคณอยู่ภายใน เหตุไฉนนั้นฤ เพราะในที่นั้นบริสุทธิ์สะอาด ปราศจากความชั่วสกปรกทั้งปวง ยังให้हार้อยปีมิได้พบพระรัตนตรัย^{๙๖} มิอาจถวายเป็น

^{๙๖} กล่าวคือ พระรัตนตรัยจักเกิดขึ้นเนื่องจาก หมู่สัตว์มีอินทรีย์ที่พอจักเข้าใจธรรมได้ เช่นพุทธสมัยของพระศาสดามุณีพุทธเจ้า มนุษย์มีอายุโดยประมาณ ๑๐๐ ปี เมื่อพระองค์เทศนาเรื่องทุกข์ของชาติและมรณะ หมู่สัตว์จึงมองเห็นสภาวะธรรมนั้นโดยง่าย แต่หมู่สัตว์ในสุชาติที่เกิดโดยครรภ เป็นผู้พกพาวิบากกรรมจาก

สักการะ สมองกิจของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ยังห่างไกลจากกุศลมูลที่ประเสริฐทั้งปวง เช่นนี้จึงเรียกว่าเป็นทุกข์ มีนายนตี^{๙๙} หากหมุ่สัตว์เหล่านี้ได้ระลึกใน**มูลบาป**^{๑๐๐} แล้วสำนึกเสียใจอย่างสุดซึ้ง แล้วไซ้ร้ จึงเกิดความปรารถนาจักออกจากสถานแห่งนั้น เมื่อบาปโทษในบุพชาติสิ้นแล้ว ภายหลังจึงออกมาได้ แล้วไปเฝ้าพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะยังที่ประทับเพื่อสดับพระธรรมเทศนา ผ่านไปหลายเพลาก็จ้จู้แจ้งและเป็นสุข(เพราะหมดกิเลส) สามารถถวายสักการะพระพุทธเจ้า จำนวน**อสงไขยและอมิตะพระองค**^{๑๐๑} เพื่อบำเพ็ญกุศลทั้งปวง

อชิตะ^{๑๐๒} เธอพึงทราบเถิดว่าวิจิกิจจกาลีเลส คือภกัถยอันใหญ่หลวงของบรรดาโพธิสัตว์ ยังให้วิบัติในมหาหิตประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ พึงแจ้งในศรัทธาที่มีต่ออนุตรปัญญาญาณของพระพุทธเจ้าทั้งปวง

พระเมตไตรยะทูลว่า แล้วเวไนยสัตว์ใน(สหา)โลกธาตุแห่งนี้ประเภทใดเล่าหนอ ที่ मैंนจักบำเพ็ญกุศลแต่มิได้ไปอุปบัติ(ที่สุขาวดีโลกธาตุ)

ตรัสว่า หมุ่สัตว์ที่มีปัญญาญาณตื่นเขินแยกแยะประจิมทิตว่ามีเสมีอนทิพยโลก หาใช้สุขารมณียสถานไม่ จึงมีปรารถนาไปอุปบัติยังที่นั้น

ทูลว่า หมุ่สัตว์ประเภทนี้ ได้แยกแยะด้วยความไม่จริง เมื่อมีปรารถนาพุทธเกษตรแล้วจักเว้นเสียจากสังสารวัฏได้กระไร

ตรัสว่า หมุ่สัตว์เหล่านี้ได้ปลุกฝังกุศลมูลไว้แต่มีอาจอุเบกขาในบุญนั้น^{๑๐๓} ไม่ปรารถนาพุทธปัญญา หลงจมอยู่ในโลกียสุขและบุญวาสนาของโลก मैंนจักบำเพ็ญกุศลก็เป็นไปเพื่อปรารถนาลาภผลของมนุษย์และเทวดา เมื่อวิปากผลสนองคือมีทุกสิ่งพร้อมมูล แต่กระนั้นก็ยังหลุดพ้นจากเครื่องจองจำของตริภูมิมิได้ แม้ว่าบิดามารดา ภริยาแลบุตร เครือญาติหญิงชาย ต่างปรารถนาจักอนุเคราะห์กันให้พ้นราชาแห่งกรรมคือ**มิจฉาทศนะ**^{๑๐๔} เมื่อสละทิ้ง(ซึ่งความเห็นผิด)มิได้ จึงต้องว้ายเวียนในสังสารวัฏอยู่เป็นนิจ เป็นผู้ไร้อิสรภาพ เธอพึงพิจารณาโมหบุรุษนี้ ผู้มีปลุกฝังกุศล

โลกธาตุอื่นๆ แล้วไปเกิดยังสุขาวดี ยังมีปัญญาน้อย มีอาจเห็นสภาวะธรรมได้ เป็นเวลา ๕๐๐ ปี จึงได้แต่สำนึกความผิดของตน โดยปฏิบัติสมาธิในดอกบัวของตน เป็นเวลายาวนานแทนการไปรับทุกข์ในอบายภูมิต่างๆ และอุปมาว่าผู้ที่พกพากรรมไปเกิดเสมีอน ราชบุตร ถูกคุมขังในปราสาทที่วิจิตรงดงาม อันหมายถึงสภาวะจิตที่ยังไม่หลุดพ้นนั่นเอง

^{๙๙} แม้การได้ไปเกิดในสุขาวดี แต่ขาดปัญญาที่ผ่านการอบรมมาดีแล้ว ยังถือว่าไกลจากกุศลที่ประเสริฐอยู่ การมิได้พบพระรัตนตรัย ฯลฯ จึงถือเป็นทุกข์และไม่ นายนตี

^{๑๐๐} ความหมายคือ ความสงสัย, อวิชชา อันเป็นฐานของอกุศลทั้งปวง

^{๑๐๑} **อสงไขย** คือ นับไม่ได้ถ้วน มีจำนวนมากจนนับไม่ได้ทั้งหมด และ**อมิตะ** คือ ประมาณมิได้ เพราะมีจำนวนมากเกินประมาณ

^{๑๐๒} **อชิตะ** คือ นามหนึ่งของพระศรีอารยเมตไตรยมหาโพธิสัตว์

^{๑๐๓} ผู้ติดบุญ คือทำบุญกุศลเพื่อปรารถนาเป็นเทพ พรหมเท่านั้น มิใช่ทำบุญเพื่อลดละกิเลส ความโลภ เพื่อให้กิเลสสิ้นไป แต่พอใจเพียงกามสุขที่ประณีตกว่าของมนุษย์ เป็นผู้ไม่มีปัญญา เพราะบุญนั้นยังให้เกิดในสุดตริภูมิ(ยังต้องมาเกิดอีกเพราะยังมีตณหาอวิชชา) แต่ปัญญายังให้เกิดในพุทธเกษตร จนถึงพระนิรวาณในที่สุด

^{๑๐๔} หรือ **มิจฉาทิฏฐิ** คือความเห็นผิด จากความเป็นจริง ที่กล่าวว่าเป็นราชาแห่งกรรม เพราะมีความเห็นผิดจึงยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ยังให้เกิดทุกข์สืบเนื่องไม่ สิ้นสุด

มูล^{๑๐๓} ที่ฉลาดหลักแหลมในปัญญาอย่างโลก แต่จิตใจชั่วร้ายเป็นทวิคุณ เช่นนี้แล้วจักพ้นภัยพิบัติที่ร้ายแรงของสังสารวัฏได้อย่างไร ยังมีหมู่สัตว์ที่มั่นได้ปลุกฝังกุศลมูล และกระทำความหาบุญเกษตรเอาไว้ แต่กลับติดยึดแบ่งแยก^{๑๐๔} มีความยึดมั่นหนักหนา เมื่อปรารถนาพ้นจากสังสารวัฏแต่ที่สุดมิอาจบรรลุถึง หากอาศัย**อนิมิตปัญญา**^{๑๐๕}ในการปลุกฝังกุศลมูลทั้งปวง มีกายและจิตบริสุทธิ์ ไกลจากความแบ่งแยก แล้วปรารถนาไปอุบัติที่วิสุทธิเกษตร ยินดีชื่นชมในพระพุทธโพธิ ก็ย่อมได้อุบัติยังพุทธเกษตรและบรรลุถึงพระวิมุตติเป็นนิจกาล

菩薩往生第四十二

彌勒菩薩白佛言：今此娑婆世界，及諸佛刹，不退菩薩當生極樂國者，其數幾何？佛告彌勒：於此世界，有七百二十億菩薩，已曾供養無數諸佛，植眾德本，當生彼國。諸小行菩薩，修習功德，當往生者，不可稱計。不但我刹諸菩薩等，往生彼國，他方佛土，亦復如是。從遠照佛刹，有十八俱胝那由他菩薩摩訶薩，生彼國土。東北方寶藏佛刹，有九十億不退菩薩，當生彼國。從無量音佛刹、光明佛刹、龍天佛刹、勝力佛刹、師子佛刹、離塵佛刹、德首佛刹、仁王佛刹、華幢佛刹，不退菩薩當往生者，或數十百億，或數百千億，乃至萬億。其第十二佛名無上華，彼有無數諸菩薩眾，皆不退轉。智慧勇猛，已曾供養無量諸佛，具大精進，發趣一乘。於七日中，即能攝取百千億劫，大士所修堅固之法。斯等菩薩，皆當往生。其第十三佛名曰無畏，彼有七百九十億大菩薩眾，諸小菩薩及比丘等，不可稱計，皆當往生。十方世界諸佛名號，及菩薩眾當往生者，但說其名，窮劫不盡。

^{๑๐๓} การปลุกฝังกุศลมูลในความหมายนี้คือ เพื่อลดละกิเลส แล้วหวังใจสู่ความดับทุกข์ หรือความหมายคือการเจริญพุทธธานุสสติ ภาวนาพุทธานาม(เป็นเหตุ) การไปเกิดที่สุขาวดีและตรัสรู้โพธิญาณ(เป็นผล) แต่การปลุกฝังกุศลแบบชาวโลกที่เรียกว่า โมหบุรุษ หรือ ผู้โง่เขลานั้น คือการทำกุศลเพื่อหวังวาสนาแบบโลกๆ ยังให้เวียนว่ายในสังสารวัฏไม่จบสิ้น

^{๑๐๔} หมายถึงการแบ่งแยกเราเขา ฐานะ ปัญญา ลัทธินิกาย เป็นต้น เป็นเพราะ**ขาดปัญญา**หยั่งเห็น อนัตตาของสรรพสิ่ง และ**ขาดเมตตากรุณา** ไม่เห็นว่ามีสัตว์ทั้งหลายล้วนมีทุกข์จากการเกิดตาย เสมือนกับเราทั้งสิ้น

^{๑๐๕} **อนิมิตปัญญา** คือปัญญาที่หาณิมิตใดๆมิได้ ปัญญาที่ไม่ยึดในเครื่องหมาย สัญลักษณ์ใดๆ

วรรค ๔๒ การไปอุบัติของพระโพธิสัตว์

พระเมตไตรยโพธิสัตว์ทูลว่า ในสหาลोकธาตุและพุทธเกษตรทั้งปวงนั้น จักมีโพธิสัตว์ผู้มีเสื่อมถอยได้ไปอุบดียังสุชาวดีโลกธาตุจำนวนเท่าไรหนอพระเจ้าข้า

มีพุทธดำรัสต่อพระเมตไตรยว่า (สห)โลกธาตุแห่งนี้ มีโพธิสัตว์จำนวนเจ็ดร้อยยี่สิบโกฏีที่เคยถวายสักการะพระพุทธเจ้าจำนวนอสงไขยพระองค์มาแล้ว ได้ส่งสมกุศลมูลทั้งปวงแล้ว และจักได้ไปอุบดียังโลกธาตุแห่งนั้น เหล่าโพธิสัตว์ที่ดำเนิน **จุลจริยา**^{๑๐๖} อบรมกุศลอยู่ที่จักได้ไปอุบดียังมีจำนวนอยู่นับมิถ้วน มิเพียงแต่เหล่าโพธิสัตว์ในโลกธาตุของเราที่จักไปอุบดียังสุชาวดีโลกธาตุเท่านั้น ที่จะไปอุบดียังพุทธเกษตรในทิศอื่นๆ ก็(นับไม่ถ้วน)เช่นกัน จากเกษตรแห่งพระที่สมาธิประภาสพุทธะนั้น มีโพธิสัตว์มหาสัตว์จำนวนสิบแปดโกฏินุยุตะที่จะไปอุบดียัง(สุชาวดี)โลกธาตุแห่งนั้น เกษตรแห่งพระรัตนครุฑพุทธะเป็องอีสาน มีโพธิสัตว์ผู้มีเสื่อมถอยเก้าสิบโกฏีที่จะไปอุบดียังโลกธาตุนั้น จากเกษตรแห่งพระอนันตสวรพุทธะ เกษตรแห่งพระรัศมีประภาสพุทธะ เกษตรแห่งพระนาคเทวพุทธะ เกษตรแห่งพระวิชัยพลพุทธะ เกษตรแห่งพระสิงหพุทธะ เกษตรแห่งพระนิรุฐลีพุทธะ เกษตรแห่งพระคุณกฐพุทธะ เกษตรแห่งพระมานุเชนทรพุทธะ เกษตรแห่งพระปทุมธวัชพุทธะ ก็มีโพธิสัตว์ผู้มีเสื่อมถอยที่จะไปถืออุบัติ นับได้พันโกฏีบ้าง แสนโกฏีบ้าง จนถึงหมื่นโกฏีก็มี แม้พระพุทธเจ้าองค์ที่สิบสองนามว่า **อนุตรศรี** ก็มีหมู่โพธิสัตว์จำนวนอสงไขยผู้มีเสื่อมถอย^{๑๐๗} มีปัญญาญาณและอาภายแก่ล้าวกล้ำ เคยถวายสักการะพระพุทธเจ้าจำนวนประมาณมิได้มาแล้วทั้งสิ้น ล้วนสมบุรณ์ในมหาวิริยะ มุ่งมั่นในเอกยาน สามารถผนวกรรมที่บำเพ็ญไว้จำนวนร้อยพันโกฏีกัลป์ในเจ็ดวาร ซึ่งโพธิสัตว์เหล่านี้ก็จักไปอุบัติทั้งสิ้น แม้พระพุทธเจ้าองค์ที่สิบสามนามว่า **อก**

^{๑๐๖} **จุลจริยา** คือการบำเพ็ญอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือ**อนัตยโพธิสัตว์** คือโพธิสัตว์ที่ยังไม่เที่ยงแท้ต่อพุทธภูมิ อาจเปลี่ยนไปสู่สาวกภูมิ หรือปัจเจกภูมิได้และ**มหาจริยา** คือบำเพ็ญบารมีอย่างยิ่งยวด หรือ**นัตยโพธิสัตว์** คือโพธิสัตว์ที่เป็นผู้เที่ยงแท้ จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

^{๑๐๗} โพธิสัตว์ผู้มีเสื่อมถอยที่จะไปอุบดียังสุชาวดีนั้น อรรถาธิบายชื่อ ต้าหลัน 《大論》 ถามว่า โพธิสัตว์ธรรมว่าควรโปรดสรรพสัตว์ แต่เหตุใดโพธิสัตว์จึงประทับที่สุชาวดีจำนวนมาก ตอบว่าโพธิสัตว์มี ๒ ลักษณะ คือ ๑.ผู้มีเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์มาก ๒.ผู้ประกอบด้วยพุทธคุณคุณมาก โพธิสัตว์ผู้ประกอบด้วยพุทธคุณนี้ย่อมสถิตยังสุชาวดีโลกธาตุ แต่โพธิสัตว์ที่มีเมตตากรุณาจักสถิตยังสถานที่ไร้พุทธธรรม และคัมภีร์หลันจู้ 《論註》 ว่าโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีตั้งแต่ปฐมภูมิที่๑ ถึงสัปตภูมิที่๗ จักนิรมานกายจำนวนมากศาลไม่มีประมาณ แล้วไปยังโลกธาตุต่างๆไม่มีประมาณเพื่อกระทำพุทธกิจ ทั้งหมดนี้จำต้องเข้าสมาธิจึงจะกระทำกิจนี้ได้ ด้วยเหตุที่ต้องยังเจริญสมาธิในการทำพุทธกิจอยู่ จึงได้ชื่อว่า ยังมีถึงวิศุทธิจิต บรรดาโพธิสัตว์จึงปรารถนาไปอุบัติที่สุชาวดี เพื่อพบพระอมิตาภพุทธะ อันครุณาครุฑ(โพธิสัตว์) และพระวสุพันธู(โพธิสัตว์)ก็ตั้งจิตไปสุชาวดีด้วย กล่าวอีกว่าโพธิสัตว์ที่ดำรงสัปตภูมิที่๗ เป็นต้นไปย่อมบรรลุมหาปริณิรเวณ กล่าวคือเบื้องสูงมีต้องวอนขอให้พระพุทธเจ้าทั้งปวงช่วยเหลืออีก เบื้องล่างก็มีพบสรรพสัตว์ใดต้องอนุเคราะห์ ยังให้อุเบกขาในพุทธมรค ขณะนั้นหากมิได้พระพุทธเจ้าทั้งทิศทิศประทีปการคุ้มครอง จักบรรลุนิพพานในทันที หากโพธิสัตว์อาศัยที่สุชาวดี และได้พบพระอมิตาภพุทธะแล้ว ย่อมจักไร้ซึ่งความลำบากในการข้ามสภาวะนิพพานก่อน บรรลุปุทธภูมิได้

ยันทะ ก็มีมหาโพธิสัตว์จำนวนเจ็ดร้อยเก้าสิบโกฏิ บรรดาจุลโพธิสัตว์และภิกษุอันคำนวณซึ่ง
ประมาณมิได้ที่จักได้ไปอุบัติ อันพระนามของพระพุทธเจ้าในทิศทั้งสี่และหมู่โพธิสัตว์ที่จักไปถือ
อุบัตินั้น แม้นจักกล่าวเพียงชื่อจนสิ้นกัลป์ก็มีหมดสิ้นได้เลย

非是小乘第四十三

佛告慈氏：汝觀彼諸菩薩摩訶薩，善獲利益。若有善男子、善女
人，得聞阿彌陀佛名號，能生一念喜愛之心，歸依瞻禮，如說修行。
當知此人為得大利。當獲如上所說功德。心無下劣，亦不貢高。成就
善根，悉皆增上。當知此人非是小乘，於我法中，得名第一弟子。是
故告汝天人世間阿修羅等，應當愛樂修習，生希有心。於此經中，生
導師想。欲令無量眾生，速疾安住得不退轉，及欲見彼廣大莊嚴、攝
受殊勝佛刹，圓滿功德者，當起精進，聽此法門。為求法故，不生退
屈諂偽之心。設入大火，不應疑悔。何以故？彼無量億諸菩薩等，皆
悉求此微妙法門，尊重聽聞，不生違背。多有菩薩，欲聞此經而不能
得，是故汝等應求此法。

วรรค ๔๓ มิใช่ยานที่คับแคบ

รับสั่งกับพระเมตไตรยะว่า เธอพิจารณาโพธิสัตว์มหาสัตว์เหล่านั้น ที่ได้สวดยหิตประโยชน์
อันดีเลิศเกิด หากมีกุลบุตร กุลธิดาที่ได้สดับนามแห่งพระอมิตายุสสัมมาสัมพุทธะ แล้วสามารถ
เกิดจิตโสมนัสยินดีเพียงขณะหนึ่ง น้อมพระองค์เป็นสรณะและถวายอภิวันท์ ตามจรรยาปฏิบัติที่
กล่าวแล้วนั้น ฟังทราบเกิด บุคคลนี้ย่อมลูแก่ประโยชน์มหาศาล ได้รับกุศลานิสสงค์ตั้งที่พรรณนา
แล้วในเบื้องต้น ดวงจิตปราศจากความต่ำต้อยและความสูงส่ง มีกุศลมูลที่วัฒนายิ่งขึ้น ฟังทราบได้
ว่าบุคคลนี้หาใช่ผู้มีอภัยอาศัยในยานที่คับแคบ^{๑๐๘} (ผู้นี้)ในธรรมของตถาคตจักชื่อว่าเอกอัครสาวก^{๑๐๙}

^{๑๐๘} คัมภีร์อมิตาภานิบาต 《彌陀要解》กล่าวว่า ที่กล่าวว่ามิใช่ภัยอาศัยในยานที่คับแคบ นั้นหมายถึงมหาปณิธานสาคร แห่งพระอมิตายุสพุทธะนั้น เป็นเอก
ยานคัจ รถมที่เทียมด้วยโคอุสุภราช ไร่ซึ่งสาวกยาน ปัจเจกยาน และโพธิสัตว์ยาน เพราะยานทั้งสามยังเป็นยานเล็ก ต่อเมื่อได้รวมยานทั้งสามแล้วจึงเรียกว่า
เอกยาน มหายานหรือพุทธยาน

^{๑๐๙} ความหมายคือพระวจนะนี้ บุคคลในโลกล้วนแต่หยิ่งใจเชื่อได้ยาก ผู้ที่ศรัทธาจึงได้ชื่อว่า เป็นสาวกอันดับหนึ่ง

เพราะเหตุนี้ จึงกล่าวแก่เธอ เทวดา มนุษย์และอสูรทั้งปวง ว่าพึงอบรมและบำเพ็ญอยู่ด้วยโสมนัส ยินดี บังเกิดจิตอันหาได้ยาก อาศัยธรรมกถานี้เป็นอาจารย์ชี้แนะ หากปรารถนายังสรรพสัตว์อันไม่มี ประมาณให้ดำรงในสถานะที่มีเสื่อมถอยโดยเร็ว ปรารถนาได้ยลลงการยิ่งใหญ่ของโลกธาตุแห่ง นั้น และได้รับความวิเศษของพุทธเกษตร มีกุศลบารมีบริบูรณ์แล้วไซ้ร้ พึงมีวิริยะพากเพียร สดับ **ธรรมทวาร**^{๑๑๑} นี้ เหตุที่ปรารถนาธรรมนี้ ยังให้มีเสื่อมถอยสู่มาयाจิตและสาถะยจิต แม้จักเข้าสู่ มหาอัคคีก็จักมีพึงสงสัยและเสียดาย ด้วยเหตุไฉนนั้นๆ เพราะบรรดาโพธิสัตว์ที่ประมาณจำนวน โภกมิได้เหล่านั้น ก็ล้วนแต่ปรารถนาคัมภีร์ธรรมนี้ มีความเคารพในการสดับธรรมและมีดวงละเมิด ยังมีโพธิสัตว์จำนวนมากนักแลที่ปรารถนาจักสดับธรรมกถานี้แต่มิได้สดับ เหตุนี้เธอทั้งหลายพึงตั้ง ความปรารถนาในธรรมนี้เถิด

受菩提記第四十四

若於來世，乃至正法滅時，當有眾生，植諸善本，已曾供養無量諸佛。由彼如來加威力故，能得如是廣大法門。攝取受持，當獲廣大一切智智。於彼法中，廣大勝解，獲大歡喜。廣為他說，常樂修行。諸善男子，及善女人，能於是法，若已求、現求、當求者，皆獲善利。汝等應當安住無疑，種諸善本，應常修習，使無疑滯，不入一切種類珍寶成就牢獄。阿逸多，如是等類大威德者，能生佛法廣大異門。由於此法不聽聞故，有一億菩薩，退轉阿耨多羅三藐三菩提。若有眾生，於此經典，書寫、供養、受持、讀誦，於須臾頃為他演說，勸令聽聞，不生憂惱，乃至晝夜思惟彼刹，及佛功德，於無上道，終不退轉。彼人臨終，假使三千大千世界滿中大火，亦能超過，生彼國土。是人已曾值過去佛，受菩提記。一切如來，同所稱讚。是故應當專心信受、持誦、說行。

^{๑๑๑} ธรรมทวาร 法門 แปลว่า ประดุจแห่งธรรม หรือประดุจนำไปถึงธรรม บางครั้งแปลว่า ธรรมมุข ธรรมชั้น ธรรมวิถี ก็ได้ ในกรณีนี้หมายถึงมหาสุชาวตีสสูตร

วรรค ๔๔ ลัทธยาเทศพุทธพยากรณ์

หากอนาคตภาคเบื้องหน้าจนถึงสมัยที่พระสังฆธรรมเสื่อมสิ้น จักมีสรรพสัตว์ที่ได้ปลุกฝังกุศลมูลเอาไว้ ได้ถวายสักการะพระพุทธเจ้าประมาณพระองค์มิได้มาแล้ว ด้วยพุทธานุภาพของพระตถาคตเจ้าเหล่านั้นเป็นเหตุ ให้ได้รับไวปุลยธรรมทวารประการเช่นนี้^{๑๑๑} จักได้ดำรงและน้อมปฏิบัติได้บรรลุสัมพัฏฐัญญุตปัญญาอันไพศาล เพราะอาศัยในธรรมนั้น จึงน้อมใจไปตาม^{๑๑๒} อย่างยิ่ง ให้ได้รับสุขโสมนัสมหาศาล จักประกาศแก่คนทั้งปวงและดำเนินจริยาด้วยความสุขอยู่เป็นนิจ กุลบุตรและกุลธิดาทั้งหลาย ที่ปรารถนาแล้ว ที่ปรารถนาอยู่ และกำลังตั้งความปรารถนาย่อมได้รับประโยชน์ดังงามทั้งสิ้น

เธอทั้งหลายพึงตั้งอยู่ด้วยความมิสงสัยเคลือบแคลง ปลุกฝังกุศลมูลทั้งปวง แลอบรมปฏิบัติอยู่เป็นนิจศีล ยังความไม่สงสัยเป็นเครื่องชะลอให้มีหลงเข้าสู่ทรัพย์สมบัติทั้งปวงที่เป็นคอกคุมขัง

ดูก่อนอชิตะ บรรดา(โพธิสัตว์)ผู้ยิ่งด้วยเดชและคุณเหล่านี้ จักเกิดมีพุทธธรรมไวปุลยทวารประการอื่นๆ เพราะมิได้สดับธรรมอันนี้ ยังให้มีโพธิสัตว์จำนวนหนึ่งโกฎิเสื่อมถอยจากพระอนุตรสัมมาสัมโพธิ หากมีหมู่สัตว์ที่จาริก ชีตเขียน บูชา จดจำ ดำรงรักษาและสาธยายซึ่งพระธรรมสูตรนี้ แม้การได้ประกาศแก่ผู้อื่นชั่วขณะเดียว แล้วยังให้ผู้ที่ได้สดับฟัง มีความโคกาคูรที่ระงับและไม่กำเรบขึ้นอีก จนถึงยังให้ผู้นั้นเฝ้าตามระลึกแต่พุทธเกษตรแห่งนั้นและพระพุทธคุณตลอดตราตรีแล้วไซริ (บุคคลที่ประกาศธรรม)จักมีเสื่อมถอยจากพระอนุตรสัมมาบรรคแม่ที่สุด บุคคลนั้นเมื่อถึงกาลละ สมมติว่าในตรีสหัสมหาสหัสโลกานูโลกจะลุกไหม้ด้วยมหาเพลิงก็จักข้ามพ้นไปได้ แล้วไปอุบัติยัง(สุขาวดี)โลกธาตุแห่งนั้น บุคคลนี้เป็นผู้เคยพบพระพุทธเจ้าในอดีตและได้รับลัทธยาเทศพุทธพยากรณ์มาแล้ว พระตถาคตทั้งปวงจักร่วมกันสรรเสริญสุคติ ด้วยเหตุนี้พึงตั้งใจ ครัทธาน้อมรับ ดำรงสาธยาย กล่าวสั่งสอนและประพฤติจริยาเถิด

^{๑๑๑} ความหมายคือ ธรรมทวารที่กล่าวแสดง ขยายความอย่างกว้างขวาง อุปมา ประดุจแห่งธรรมที่เปิดกว้าง

^{๑๑๒} อธิโมกษ คัพท์ว่า 勝解 แปลว่า ความน้อมใจไปตาม

獨留此經第四十五

吾今為諸眾生說此經法，令見無量壽佛，及其國土一切所有。所當為者，皆可求之。無得以我滅度之後，復生疑惑。當來之世經道滅盡，我以慈悲哀愍，特留此經止住百歲。其有眾生，值斯經者，隨意所願，皆可得度。如來興世，難值難見。諸佛經道，難得難聞。遇善知識，聞法能行，此亦為難。若聞斯經，信樂受持，難中之難，無過此難。若有眾生得聞佛聲，慈心清淨，踊躍歡喜，衣毛為起，或淚出者，皆由前世曾作佛道，故非凡人。若聞佛號，心中狐疑，於佛經語，都無所信，皆從惡道中來。宿殃未盡，未當度脫。故心狐疑，不信向耳。

วรรค ๔๕ มีเพียงพระธรรมสูตรนี้เท่านั้น

ตถาคตแสดงธรรมกถานี้เพื่อยังให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย ได้พบพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะและสรรพสิ่งบรรดามีของโลกธาตุแห่งนั้นอันพึงปรารถนาได้ทั้งสิ้น เมื่อตถาคตเข้าสู่อนุปาติเสสนิพพาน^{๑๑๓} แล้วในภายหลัง จักเกิดสิ่งเศร้าหมองคือความเคลือบแคลงขึ้นอีก ยังมรรคธรรมในโลกอนาคตให้สูญสิ้น ตถาคตอาศัยเมตตากรุณาเป็นวิหารธรรม ยังพระธรรมนี้คงอยู่สืบไปอีกหนึ่งร้อยปี^{๑๑๔} สรรพสัตว์เหล่านั้น เมื่อได้พบพระธรรมนี้แล้ว จักมีโมกษนิพานสมดังหมาย อันการได้พบพระตถาคตอุบัติขึ้นในโลกเป็นการยาก การได้สดับพระพุทธรธรรมคำสอนเป็นการยาก การได้พบกัลยาณมิตรเพื่อฟังธรรมปฏิบัติ ข้อนี้ก็เป็น การยาก หากจักได้สดับยลยินซึ่งพระธรรมนี้แล้วเกิดศรัทธารับไปยึดถือปฏิบัติ ย่อมถือเป็นการยากกว่าการยากลำบากทั้งปวง ไร้สิ่งที่ยากไปกว่าการนี้ หากมีสรรพสัตว์ที่ได้สดับยลยินเสียงของพระพุทธรธรรม แล้วมีจิตเมตตาทิบริสุทธิ์ เกิดอุৎเพคะ-

^{๑๑๓} นิพพาน ๒ คือ สภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว, ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอิสรภาพสมบูรณ์ มี ๒ ประเภท คือ ๑.อนุปาติเสสนิพพาน คือดับกิเลสแล้วแต่ยังมีเบญจขันธ์อยู่ (กิเลสนิพพาน) เป็นนิพพานของพระอรหันต์ผู้ยังเสวยอารมณ์ที่น่าชอบใจ และไม่น่าชอบใจทางอินทรีย์ ๕ รับรู้สุขทุกข์อยู่ และ ๒.อนุปาติเสสนิพพาน คือดับกิเลสแล้วและไม่มีเบญจขันธ์เหลือ(ขันธปรินิพพาน) ลีนอายุขัย เป็นนิพพานของพระอรหันต์ผู้ระงับการเสวยอารมณ์ทั้งปวงแล้ว

^{๑๑๔} ความหมายคือ เมื่อพระสัทธรรมสิ้นแล้ว จักเหลือเพียงธรรมกถานี้ที่ยังประโยชน์ในโลกต่อไปอีก ๑๐๐ ปี

ปีติโสมนัสยินดีจนเปล่งอุทานบ้าง^{๑๑๕} จนชลเนตรหลังไหลบ้าง ล้วนเป็นเพราะเมื่อบุพชาติกาลก่อน เคยได้ดำเนินพุทธมรรคมาแล้ว ด้วยเหตุนี้(บุคคลนี้)จึงหาใช้บุถุชนสามัญไม่

หากได้ยืนพุทธนามแล้วมีจิตภายในที่กังขาเคลือบแคลงในธรรมโอวาทของพระพุทธเจ้า โดยมี อากน้อมใจศรัทธาโดยประการทั้งปวงแล้วไซ้ร้ จึงเป็นผู้ที่มาแต่อบายมรรคทั้งสิ้น เป็นผู้มีบุพกรรม ยังมีสิ้น มีอากจนุเคราะห์ได้ เหตุนี้จิตจึงเกิดวิมิตกังขา มิศรัทธาและเจียโลตสดับฟัง

勤修堅持第四十六

佛告彌勒：諸佛如來無上之法，十力無畏，無礙無著，甚深之法，及波羅密等菩薩之法，非易可遇。能說法人，亦難開示。堅固深信，時亦難遭。我今如理宣說如是廣大微妙法門，一切諸佛之所稱讚。付囑汝等，作大守護，為諸有情長夜利益，莫令眾生淪墮五趣，備受危苦。應勤修行，隨順我教。當孝於佛，常念師恩。當令是法久住不滅。當堅持之，無得毀失。無得為妄，增減經法。常念不絕，則得道捷。我法如是，作如是說。如來所行，亦應隨行。種修福善，求生淨刹。

วรรค ๔๖ เพียรบำเพ็ญดำรงธรรม

รับสั่งกับพระเมตไตรยยะว่า สัมมาธรรมอันเป็นอนุตตระของพระพุทธตถาคตทั้งปวง มี ทศพละ^{๑๑๖} เวสารัสชะ^{๑๑๗} อันมิข้องขัดและมิถูกข้องเกี่ยว เป็นสัทธรรมที่คัมภีร์ภาพยั้ง พร้อมด้วย ปารมิตาธรรมทั้งปวงของโพธิสัตว์ อันการจักได้ประสบนั้นมิง่าย และบุคคลผู้สามารถกล่าวธรรมที่ จักประกาศธรรมได้โดยยาก ผู้ที่มีศรัทธาคงมั่นก็หาได้ยากยิ่งในสมัยนั้น ตถาคตจึงแสดงอรรถะ แห่งไวยุปลยคัมภีร์ธรรมอยู่เช่นนี้ อันพระพุทธเจ้าทั้งปวงสรรเสริญสุดดีแล้ว (ตถาคต)ขอมอบให้เธอ

^{๑๑๕} ดูเชิงอรรถที่ ๔๔ เรื่องความอึดใจ ๔

^{๑๑๖} คำสั่งของพระพุทธเจ้า ๑๐ ประการ มี ๑.ฐานาฐานญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้ฐานะและมีใช้ฐานะ ๒.กรรมวิปากญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้ผลแห่งกรรม ๓.นानาธิมุตติญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้ธรรมาศัยต่างๆของสัตว์ทั้งหลาย ๔.นानาธาตญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้ธาตุต่างๆ ๕.อินทริยปริปริยัตตญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้ความหย่อนและยั้งแห่งอินทริย ๕ ของสรรพสัตว์ ๖.สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้ทางไปสู่ภูมิทั้งปวงของสรรพสัตว์ ๗.ฌานาภิสังกเลสาญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้อาการมีความเศร้าหมองแห่งธรรมมีฌานเป็นต้น ๘.ปุพเพนิวาสานุสสติญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้ระลึกชาติหนหลังได้ ๙.จตุปปาตญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้การจตุและการเกิดของสรรพสัตว์ ๑๐.อาสวกชยญาณพละ ปรึกษากำหนดรู้ในการทำอาสวะให้สิ้นไป

^{๑๑๗} คือพระปริชาญาณอันทำให้พระพุทธเจ้าทรงมีความแกล้วกล้าไม่ครั้นคร้าม ด้วยไม่ทรงเห็นว่าจะมีใครท้วงพระองค์ได้โดยชอบธรรมในฐานะทั้ง ๔ มี ๑. ประกาศความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ๒.ประกาศธรรมที่ทำให้สิ้นอาสวะ ๓.ประกาศธรรมที่เป็นอันตราย ๔.ประกาศธรรมที่เป็นประโยชน์ในการหลุดพ้นจากทุกข์

วรรค ๔๗/ เพิ่งได้สดับบุญและปัญญา

ในสมัยครั้งนั้น พระโลกนาถเจ้าตรัสเป็นโคลงว่า...

หากเมื่ออดีตมิได้บำเพ็ญกุศลและปัญญา
เพราะได้เคยสักการะพระตถาคตทั้งปวงมาแล้ว
ความชั่ว ถือตน เกลียดคร้านและเห็นผิด
อุปมาบุคคลมีเนตรบอดผู้อยู่ในความมืดนิจกาล
มีเพียงผู้ปลุกฟังกุศลมูลในพระพุทธรูปมาแล้ว
เมื่อสดับแล้ว น้อมรับชำระและขีดเขียน
ด้วยเอกจิตใจเดียวมุ่งสู่วิสุทธิภาคแล้วไซ้
สมมติมหาเพลิงได้ลุกท่วมตรีสหัส
ปัญญาญาณที่คัมภีร์ภาพดุษฎีของตถาคต
แม้สาวกจักครุ่นคิดพุทธปัญญาอยู่ใภฏีกัลป์
กุศลแห่งตถาคตนั้นเล่าผู้เป็นพุทธะย่อมรู้
สังขารมนุษย์ยากได้รับพระพุทธรูปก็ยากได้พบ
หากหมู่เวไนยจักกระทำซึ่งความเป็นพุทธะ
เหตุนี้เหล่าบัณฑิตผู้ได้สดับแจ่มแจ้งแล้ว
ตั้งพระสัทธรรมนี้ที่ยากได้สดับ
หากน้อมรับและชำระเพื่ออนุเคราะห์แก่สังสารวัฏ

ในพระสัทธรรมนี้จักมีอาจได้ยลยิน
จึงสามารถศรัทธาและยินดีในเรื่องราวอันนี้
การเป็นผู้ศรัทธาคัมภีร์ธรรมของตถาคตโดยยาก
มิสามารถดำเนินสู่มรรคาอื่น
จึงสามารถบำเพ็ญจริยาที่อนุเคราะห์โลก
อ่านท่อง สรรเสริญ กล่าวแสดงและบูชา
ยอมไปถืออุบัติยังสุชาวดีโลกธาตุเป็นที่แน่นอน
ด้วยอาศัยพุทธานุภาพจึงข้ามพ้นไปได้
มีเพียงพุทธะกับพุทธะเท่านั้นจึงทราบดี
จนสิ้นอิทธิพละแห่งตนก็มีอาจหยั่งประมาณ
และมีเพียงพระโลกนาถที่สามารถกล่าวแสดง
การเกิดศรัทธา ปัญญาแลสดับธรรมคือยากกว่ายากใด
พึงดำเนินสมันตภัทรจริยาจักยังให้ถึงฝั่ง
พึงศรัทธาในสังฆธรรมแห่งตถาคต
พึงระลึกอยู่เนื่องนิത്യและยังความยินดีให้เกิดขึ้นในตน
ตถาคตกล่าวว่าบุคคลนี้คือ กัลยาณมิตรที่แท้จริง

聞經獲益第四十八

爾時世尊說此經法，天人世間有萬二千那由他億眾生，遠離塵垢，得法眼淨。二十億眾生，得阿那含果。六千八百比丘，諸漏已盡，心得解脫。四十億菩薩，於無上菩提住不退轉，以弘誓功德而自莊嚴。二十五億眾生，得不退忍。四萬億那由他百千眾生，於無上菩提未曾發意，今始初發。種諸善根，願生極樂，見阿彌陀佛，皆當往

生彼如來土，各於異方次第成佛，同名妙音如來。復有十方佛刹，若現在生，及未來生，見阿彌陀佛者，各有八萬俱胝那由他人，得授記法忍，成無上菩提。彼諸有情，皆是阿彌陀佛宿願因緣，俱得往生極樂世界。爾時三千大千世界六種震動，并現種種希有神變，放大光明，普照十方。復有諸天，於虛空中，作妙音樂，出隨喜聲。乃至色界諸天，悉皆得聞，歎未曾有。無量妙花紛紛而降。尊者阿難，彌勒菩薩，及諸菩薩、聲聞、天龍八部，一切大眾，聞佛所說，皆大歡喜，信受奉行。

วรรค ๔๘ สดับธรรมเสวยประโยชน์

ในกาลครั้งนั้น สมเด็จพระศาสดายะมุนีสัมมาสัมพุทธะผู้เป็นนาถะแห่งโลก เมื่อได้พระกรุณาแสดงซึ่งธรรมกถาแล้ว บรรดาเทวดา มนุษย์ มีจำนวนประมาณได้หนึ่งหมื่นกับสองพันนยุคะโกฏิ จึงนิราศปราศไปจากเกลศคฤลี บรรลุถึงธรรมจักขุบริสุทธิ หมู่สัตว์จำนวนยี่สิบโกฏิได้บรรลุอนาคามีผล ภิกษุจำนวนหกพันแปดร้อยมีอาสวะที่สิ้นไป จิตลุ่มแก่วิมุตติ โภคิสัตว์จำนวนยี่สิบโกฏิได้ตั้งอยู่ในความมิเสื่อมถอยจากพระอนุตรสัมมาสัมโพธิ แล้วอาศัยกุศลแห่งปณิธานยังตนให้อลังการ หมู่สัตว์จำนวนยี่สิบห้าโกฏิบรรลุถึง**ความอดทนที่มิเสื่อมถอย**^{๒๐} หมู่สัตว์จำนวนสี่หมื่นโกฏิญัตตะกับร้อยพัน ได้บังเกิดพระอนุตรสัมมาสัมโพธิจิตอันมิเคยเกิดมีมาก่อน ซึ่งเพิ่งได้บังเกิดในกาลนี้เป็นปฐม ได้ปลุกฝังกุศลมูลนานัปการ แล้วตั้งจิตไปอุบัติยังสุชาวดีโลกธาตุเพื่อเฝ้ามูลบาทพระอมิตายุสอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ซึ่งจักได้ไปอุบัติยังประเทศของพระตถาคตเจ้าพระองค์นั้น แลจักได้สำเร็จพระพุทธรอยยงทิศาต่างๆ กันโดยลำดับ ล้วนจักมีพุทธสมญาว่า **สุโขมตถาคต** เสมือนกัน

ยังมี(สัตว์ใน)พุทธเกษตรในทิศทั้งสิบ ที่บังเกิด(โพธิจิต)แล้วในปัจจุบันและที่ยังมิบังเกิด เมื่อได้ทัศนาศระอมิตายุสพุทธเจ้าแล้ว จำพวกละแปดหมื่นโกฏิญัตตะ จึงได้รับพุทธพยากรณ์ว่าเป็นผู้ไม่เสื่อมถอยในความอดทนต่อธรรม จักได้สำเร็จพระอนุตรสัมมาสัมโพธิ อันหมู่สัตว์เหล่านั้น ก็ล้วนเป็นเหตุปัจจัยของปณิธานเมื่อกาลก่อนของพระอมิตายุสพุทธเจ้า ที่จักได้ไปอุบัติยังสุชาวดีพุทธเกษตรทั้งสิ้น

^{๒๐} ดูเชิงอรรถที่ ๒๐ เรื่องความอดทน ๓

ขณะนั้นแล ในตรีสหัสมหาสหัสโลกธาตุจึงกัมปนาทสะท้อนสะท้อนหกลักษณะ^{๑๒๑} พร้อมทั้งเกิดปฏิกิริยาอันเกิดมิได้ยากยิ่งอีกนานัปการ มีประภัสสรค์มีรุ่งเรืองสว่างไสวไปยังทิศทั้งสิบ ยังมีเทวบริษัทในอากาศบรรเลงเครื่องดนตรีเป็นเสียงที่น่าอภิรมย์ จนถึงทิพยชนในรูปธาตุก็ล้วนได้ยลยินโดยตลอดทั้งสิ้น แล้วอุทานว่า *สิ่งนี้ยังมีเคยเกิดมีมาก่อนๆ* มวลหมู่ทิพยมาลีอันประณีตจำนวนไม่มีประมาณก็ไปรยปรายลงจากนภากาศ

พระคุณเจ้าอาณนที พระเมตไตรยโพธิสัตว์ และหมู่พระโพธิสัตว์ พระสาวก เทพ นาคและสัตว์ในคติแปดอันเป็นมหาชนาชนหมู่ใหญ่ เมื่อได้สดับฟังพระพุทธภาษิตแล้ว จึงพากันบังเกิดมหาโสมนัสชื่นชม มีศรัทธาอันอมรับไปปฏิบัติสืบไป.

จบ.. พระมหาสุขาวดีวญฺหสุตฺต

萬佛歲府 仙佛寺 釋聖傑譯

พระวิศรภัทร เสี่ยเกี้ยก วัดเทพพุทธาราม แปลจากจีนพากย์สู่ไทยพากย์ (พ.ศ. ๒๕๕๑)

^{๑๒๑} ดูเชิงอรรถที่ ๒๔ เรื่อง แผ่นดินไหว ๖ ลักษณะ